

KONICA MINOLTA

NAJNOVIJA MINILABORATORIJA

R2 SUPER
700/1000
KONICA MINOLTA DIGITAL MINILAB SYSTEM

400 dpi
World class resolution

R2 SUPER Compact
700/1000
KONICA MINOLTA DIGITAL MINILAB SYSTEM

powercomimaging

PowerCom Imaging d.o.o. Bulevar Avnoja 67/4, 11070 Novi Beograd
tel: 011/3017-828, 3017-829 e-mail: d.vidakovic@konicaminolta.net.yu

REFOTO

ČASOPIS ZA KULTURU FOTOGRAFIJE BROJ 31 OKTOBAR 2005 WWW.REFOTO.CO.YU

DINARA 250
K. MARAKA 8
KUNA 30
DENARA 250
EVRA 4

FOTOGRAFI
Rade Milisavljević
Goran Basarić

KONKURSI
KUPIŠ-OSVOJIŠ
ČITAM REFOTO

FOTO-ŠKOLA
Studio

TEMA BROJA
PANORAMSKA
FOTOGRAFIJA

TEHNIKA
STATIVI

SFERON
TORTUGA

Vaša nova foto laboratorija

Akcija

Selphy CP400

Selphy CP500

IXUS 40 4.0 Mpix

PowerShot A520 4.0 Mpix

BEOGRAD, TEL: 011/655 100, 655 257

PROFI FOTO official distributor

you can
Canon

Nikon

**MEGA
PIKSELA**

već od
255€

011 344 7036, 344 7038

www.refot.com

Plačanje u dinarskoj protivrednosti, cena sa pdv-om za model Coolpix 5600 LP. Fotografija Milana Miloševića - pobjednik takmičenja Kupa Osovinje, juni 2005.

STALNE RUBRIKE

- 4 **AKTUELNOSTI**
Izložbe, konkursi, prezentacije...
- 9 **KNJIGE**
Izdavanje *National Geographic*-a i na srpskom jeziku
- 10 **IZLOŽBE**
Šahovska avantura u Parizu Milomira Kovačevića
- 12 **KONKURSI – KUPIŠ – OSVOJIŠ**
Srećni dobitnici nisu skidali osmeh s lica
- 16 **MOJE ISKUSTVO**
I "mali digitalci" mogu biti fotografsko "oružje"
- 36 **SFERON**
Savršenstvo tehnike u najširem pogledu koji ste do sad videli
- 64 **LEGENDE KOJE TRAJU**
Ruski panoramski fotoaparati Horizont
- 65 **FOTO-KLASIKA**
Za dugovečnost vaših negativa zaslužan je fiksir
- 66 **KONKURS – ČITAM REFOTO**
Najbolje fotografije već se nalaze na bilbordima u vašim gradovima
- 70 **FOTO-KOMENTAR**
Goran Malić sugerše da odvojite zito od kukolja
- 74 **KONKURS – ŽIVOT GRADA**
Gradovi su nepregledna pozornica života
- 79 **PISMA ČITALACA**
REFOTO kao uzrok vaše sreće
- 80 **KONKURS – BRZINA**
Od aviona do zaprege

© RADE MILISAVLJEVIĆ

20

© GORAN BASARIĆ, "AUTOPORTRET S PROLAZNICIMA", CONCORD PACIFIC, VANCOUVER

40

58

62

60

Panorama Marsa snimljena panoramskim fotoaparatom tipa Pancam montiranog na Rover

28

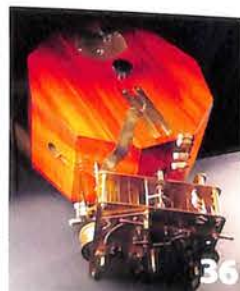
TEMA BROJA

PANORAMSKA FOTOGRAFIJA

- 28 **PANORAME I PANORAMSKE FOTOGRAFIJE**
Širok pogled na svet
- 32 **FOTOREPORTER I PANORAMSKA FOTOGRAFIJA**
Tornislav Peternek pokazuje svoje mogućnosti i na širokom "planu"

30

36

12

FOTOŠKOLA

TEHNIKE FOTOGRAFISANJA, DIGITALNA OBRADA

- 34 **TORTUGA**
Multiplicirana stvarnost u jedinstvenom panoramskom fotoaparatu
- 46 **STUDIO**
Vladimir Červenka kaže da trodimenzionalni predmet možete snimiti na mnogo načina, to zavisi od vašeg znanja i kreativnosti
- 73 **ŠKOLA DIGITALNE FOTOGRAFIJE**
Milan Živković uključio je mikser i "umutio" crno-belu fotografiju

FOTOGRAFI

PORTFOLIA POZNATIH IMENA FOTOGRAFIJE

- 20 **RADE MILISAVLJEVIĆ**
Fotografije sa svih strana sveta radoznalog i neumornog svetskog putnika
- 40 **GORAN BASARIĆ**
Ogromna prostiranja Kanade jedino su mogle stati u panoramski fotoaparati

TEHNIKA

FOTOTEHNOLOGIJA, SKENERI, ŠTAMPAČI

- 50 **NOVITETI**
Od klasične do WiFi-ja
- 52 **STATIVI**
Kako izabrati pravi oslonac ali ne u životu već u fotografiji
- 57 **FOTOGRAFSKA OPREMA**
Izravajte se, oslonite i spakujte
- 58 **CANON POWERSHOT S2**
Cela paleta mogućnosti u moćnom zum objektivu
- 60 **HP PHOTOSMART 817**
Fotoaparati za napredne foto-amatere
- 62 **NOBLEX**
Elitni fotoaparati za panoramsku fotografiju

NASLOVNA STRANA

© MILOMIR KOVAČEVIĆ, "SAM"

46

reč urednika

Najširi mogući pogled na svet

Kao i svi pravi prijatelji, tako smo se i mi polako navikli jedni na druge. Dogada se ono čemu se iskreno radujem, a to je vaše učešće na konkursima, pisma s fotografijama, predlozima i kritikama, telefonski pozivi i pitanja šta, gde, kako...
Vaše fotografije preplavile su redakciju i bacile nas na slatke muke: kako odabrati one koje će poslužiti kao primer, putokaz za vaš dalji rad, a i istaći one koje zaslužuju laureat najboljih. Lepo je kada nam se mišljenja poklapaju, a to je u ovom broju dokumentovano konkursom koji kao nagradu ima vašu fotografiju na bilbordu i to u vašem gradu. Konkurs na temu "Osmeh" priveden je kraju, a nagrade kojih je bilo izuzetno mnogo sigurno su izazvale stvarno širok osmeh na licima onih koji su ih zaslužili. Ostala dva konkursa polako se bliže finalu, pa koristim ovu priliku da vas podsetimo da posaljete svoje radove na vreme. A kada smo već kod slanja radova moram da vas zamolim da obratite posebnu pažnju na uputstvo o slanju i obeležavanju radova.
U ovom broju rešili smo ne samo da povećamo pogled na svet nego i da ga proširimo do krajnjih granica (ukoliko one uopšte postoje) fotografske tehnike i tehnologije, i tako smo hrabro ušli u ogromno prostranstvo fotografske panorame.
Videćete kakve su mogućnosti i šta sve može da se fotografiše korišćenjem nekog od panoramskih fotoaparata. A da bi sve bilo zanimljivije, počeli smo nezaobilaznom istorijom i panoramskim pinhole fotoaparatom, a završavamo pričom iz "prve ruke" o Sferonu – jednom od tehnološki najnaprednijih digitalnih panoramskih fotoaparata – svojevrsnom prostornom skeneru.
Obratite pažnju na portfolija i izložbe koje su se desile jer na najbolji mogući način pokazuju da analogna, a posebno crno-bela fotografija ne samo da nisu mrtve nego se postepeno vraćaju na mesto koje im pripada i koje su odavno zaslužile.

Milan Živković
m.zivkovic@refoto.co.yu

REFOTO ČASOPIS ZA KULTURU FOTOGRAFIJE
www.refoto.co.yu

Osnivač i izdavač REFOT B, Beograd, Pčinjska 17; tel. 011/2456-151; 2447-958; faks. 011/4460-234, e-pošta: refoto@net.yu; žiro-račun 255-0009770101000-53. Cena pojedinačnog broja 250 dinara

Direktor Slobodan Vukadinović
Glavni i odgovorni urednik mr fot. Ivana Brezovac
Izvršni urednik Milan Živković
Urednik tehnike Boris Bjelica

Redakcija mr fot. Vladimir Červenka, Svetislav V. Dragović,
Goran Malić, Miroslav Nikoljačić, Nijaz Selmanović,
Imre Szabó, mr fot. Mitar Trninić, Srdan Vuković

Saradnici Vojin Mitrović (Pariz), Stevan Ristić,
Radomir-Maša Dikosavljević, Jelena Matić,
Milos Zdravković, Srdan Vukmirović, Ivan Tošić

Tehnička redakcija i dizajn Sanja Kovačević, Petar Vukadinović,
Aleksandar Petković
Lektor Biljana Gordić
Marketing REFOT B, tel. 011/2456-151;
faks. 011/2447-958, e-pošta: refoto@net.yu

Štampa Štamparija "Politika AD", Beograd
Pre-press REFOT B – Rukopisi i priloge se ne vraćaju.
Rešenjem Ministarstva kulture Republike Srbije,
broj 413-00-00244/2002-04

Distribucija "Porter", Lazarevićeva 2, Beograd, tel. 011 323-58-46

FOTO-KINO SAVEZ SRBIJE

Foto-kino savez Srbije je, krajem jula, iz FIAP-a dobio diplome za nove nosioce zvanja AFAP: Božanu Marinček, Dragoslava Mirkovića i Dragoslava Ilića Badžu. Na taj način uspešno je nastavljena saradnja sa FIAP-om.

FKSS

KONKURSI

WORLD PRESS PHOTO – 50 GODINA

U Amsterdamu je tokom vikenda, 7 i 8 oktobra proslavljena pedeseto-godišnjica najvećeg svetskog godišnjica najvećeg svetskog konkursa za novinsku fotografiju koja podstiče visoke standarde fotožurnalizma. Tokom ovog skupa posebna pažnja je posvećena prošlosti i budućnosti međunarodne novinske fotografije. Mnogi od dosadašnjih dobitnika nagrada, bivši članovi žirija i predstavnici velikih industrijskih kompanija bili su na ovoj proslavi.

World Press Photo počeo je kao takmičenje i ono je još uvek u srcu aktivnosti fondacije. Održava se jednom godišnje i stvara sliku o radu i odnosu novinskih fotografa širom sveta.

Jedina svetska manifestacija ovoga tipa sakuplja fotografije sveta i reflektuje trendove i razvoj novinarstva i to kako novine dolaze i donose vesti. Prijave za ovo takmičenje primaju se od oktobra 2005. do sredine januara 2006. Pored fotografija, poziv da pošalju fotografiju koja najbolje prezentuje određenu vest iz protekle godine, upućen je i foto agencijama, novinama i časopisima širom sveta. Nema nikave kotizacije pa je konkurs stvarno otvoren za sve profesionalne fotografe. Žiriranje će biti obavljeno početkom februara 2006. a izveštaj će biti objavljen u drugoj nedelji istog meseca. Dodela nagrada je kao i uvek na ceremoniji koja će se održati u aprilu.

© ARKO DATTA, BOMBAY, 8 AVGUST 2005
FOTOGRAFIJA SA IZLOŽBE PROŠLOGODIŠNJEG DOBITNIKA NAGRADE "WORLD PRESS PHOTO"

IZLOŽBE

Back-Up

MILENA MAKSIMOVIĆ

9 – 21. 9. 2005, GALERIJA "ARTGET", BEOGRAD

Na izložbi je predstavljeno jedanaest dokumentarnih kolor fotografija velikog formata koje su nastale u periodu od 2002. do 2003. godine. Radene su bez ikakvih estetskih pretenzija, s namerom da zabeleže jedan važan period iz autorkinog života u kojem je bila bolesna, usamljena i izolovana. U tim trenucima fotoaparata je za nju bio dnevnik u kojem je beležila sve ono što joj se činilo bitnim, kapi kiše, senke na zidu, lekarski nalaz ili lekove. Izloživši ih u galerijskom prostoru, autorka je široj javnosti dala uvid u intimnu, privatnu sferu svoga života i time demistifikovala odnos između privatnog i javnog, ličnog i stranog. Rođena 1976. godine u Pančevu, Milena Maksimović diplomirala je 1998. godine na

Art Natura Art

27. 9. – 10. 11. 2005, NU BOŽIDAR ADŽIJA, GALERIJA BOŽIDARAC, BEOGRAD

Krajem 1995. godine nekoliko fotografa uvidelo je da im je fotografija (koje je u klubovima bivalo sve manje) važnija od samoupravljanja (kojeg je bilo previše), pa su odlučili da žučne diskusije o kadrovskim rešenjima, izveštajima nadzornih odbora, telefonskim računima i ostalim "do zla boga važnim" stvarima zamene onim zbog čega su fotografi.

Nastavili su dakako da govore fotografijom, ali bi se povremeno okupili i da progovore o njoj. Za upravljanje fotografijom i fotografima nisu imali interesa. Tako je nastao "klub" mimo svih klubova: Foto-radionica Art Natura Art. Proteklih godina jedva da je bilo izložbe na kojoj se neko od članova nije našao među nagrađenima, nekolicina autora imala je samostalne izložbe, a Radionica se pojavila i kao organizator nekoliko grupnih izložbi svojih članova i dve

Život umetnika i portreti 1962 – 2005

DRAGIŠA RADULOVIĆ

SEPTEMBAR, DOM KULTURE, ČAČAK

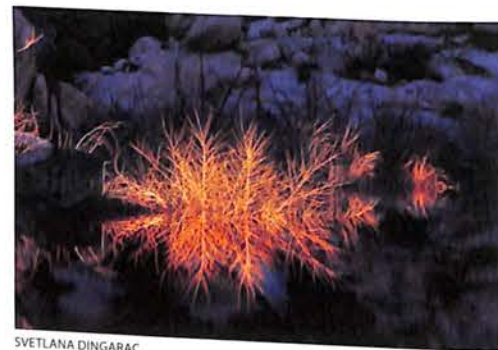
U okviru Likovnog salona Doma kulture u Čačku, 22. septembra otvorena je jedanaesta samostalna izložba fotografija Dragiša Radulovića pod nazivom Život umetnika i portreti 1962 – 2005. Na 77 klasičnih crno-belih fotografija autor, inače poreklom iz Čačka, predstavio je slikare i vajare koje fotografije više od četrdeset godina.

M. ŽIVKOVIĆ

Višoj politehničkoj školi u Beogradu. Pohađala je kurseve, između ostalih i u školi za istoriju i teoriju umetnosti CSUB. Učestvovala je u radu fotografske radionice "Kaleidoskop". Do sada je imala pet samostalnih i više od trideset grupnih izložbi. Pre tri godine dobila je nagradu Salona 02 Pančeva.

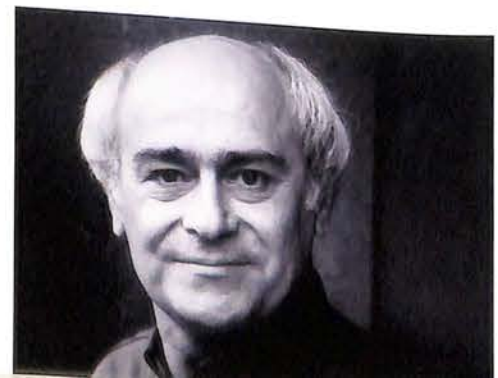
J. MATIĆ

SVETLANA DINGARAC

žirirane izložbe. Prvi katalozi izložbi fotografija na kompaktnim diskovima i predstavljanje svih tadašnjih članova na isti način takođe su nastali u okviru Radionice, pre nego što je to ikom drugom u Srbiji palo na pamet. Izložba je prirodan način da se obeleži deset godina rada. Smatramo da ima razloga za zadovoljstvo: postojimo uprkos nevremenu za nama, zbog zapaženih rezultata koje smo postigli i uverenja da možemo dalje i bolje.

G. POMORIŠAČ

Sveti obredi / Svetovni obredi

NABIL BUTROS I PATRIS FELIKS ČIKAJA, 12. 9 – 29. 10. 2005.

FRANCUSKI KULTURNI CENTAR, BEOGRAD

Izložba je upriličena kao ilustracija sadržaja Petog susreta afričke fotografije u Bamaku. Patris Feliks Čikaja iz Demokratske Republike Kongo domaćoj publici predstavio je dvadeset pet kolor fotografija, a scenograf i slikar Nabil Butros iz Egipta dvadeset devet crno-belih fotografija dokumentarnog karaktera. Na fotografijama Nabila Butrosa zabeleženi su Kopti, njihove crkve, verske zajednice, okupljanja i obredi. Autorova namera bila je da ukaže na značaj svakog verskog obreda, ne samo u kultu-

ri već i u društvu i životu svakog pojedinca. Nasuprot njemu, Patris Feliks Čikaja, filmski reditelj i kompozitor, stvara u domenu modne fotografije i svoje modele uglavnom fotografiše u polupraznim enterijerima u različitim pozama.

J. MATIĆ

PATRIS FELIKS ČIKAJA, "MASKARADA 1", TEMA – MODA

NABIL BUTROS, "MANASTIR SVETI PAVLE I ANTONIJE", BUS (EGIPAT), MART 2000

David Zidlicky

AVGUST, 2005, GALERIJA FOTO-KINO I VIDEO SAVEZA VOJVODINE, NOVI SAD

David Zidlicky je autor koji ne voli putovanja. Zbog toga ne odlazi suviše daleko da bi pronašao motive svojih fotografija. Ali, ako to radi, teško da ikada pešači. Vozi svoj stari "volvo" uz ritam starih kasete putevima koji su lepši, tiši i duži. Sporednim putevima. Avenijama trešanja, zrelim poljima, preraslom baštama... Daljine iza njih, visine iznad njih. Svako od njegovih putovanja je, u stvari, vikend putovanje. Ili češki put do "motiva". Na fotografijama Davida Zidlickog možemo pronaći verovatno sve vidove transporta: automobil, motocikl, voz, balon, čak i noge – uglavnom ženske, ili bolje rečeno: damске noge. U magičnom prazničnom raspoloženju sve se predstavlja kao predmet obožavanja.

Balon stoji mirno u vazduhu, automobil je parkiran, a voz nestaje iza sledeće krivine. Noge se odmaraju ispod stola. A na stolu se hladi šoljica kafe. David Zidlicky je autor koji ima osećaj plemenitosti, pristojne elegancije, harmonije oblika i zvukova. On se sam bukvalno reflektuje na finim površinama predmeta koji ga okružuju. Zato voli Tatra

automobile, kamere sa duplim sočivom i Karel Gott. Niko o fotografijama Davida Zidlickog ne može da govori celim rečenicama. Vrteška labudova pliva u vrtlogu neba, lokomotiva na stolu vozi u krug. Stepenice idu dole. Mehurići kruže u vazduhu. Avion leti. Sve je divno.

L. LENDELOVA

Veljko Vujanović, Dragan Labudović, Andrija Kasom, Relja Eraković, Duško Miljanić, Dejan Kalezić, Boris Duranov, Mirko Đurić i dr.

M. Đ. ĐORĐEVIĆ

KONKURSI

MEĐUNARODNI KONKURS FOTOGRAFIJE ORHAN HOLDING

FIAP 2005/123

Tema slobodna.

Format fotografija: 30x40 cm
Radovi moraju biti propisno obeleženi.

Rok za slanje: 5. 11. 2005.

Dodela nagrada i otvaranje izložbe:
10. 12. 2005.

E-adresa: hrpr@orhanholding.com

Adresa: Orhan Holding

Uluslararası Fotograf Yarışması

Izmir yolu 20. Km (Matay) 16285

Bursa - Türkiye

Dodatna obaveštenja mogu se naći na:
www.orhanholding.com

"DONAUWEIBCHEN" FOTO-TAKMIČENJE DIGITALNIH FOTOGRAFIJA

Tema: slobodna

Autori mogu poslati najviše 4 rada na CD-u.

Format: JPG, minimalna širina

1.024 pix, rezolucija 72 dpi.

Nagrade: prva nagrada FIAP zlatna medalja i nedelju dana u Turskoj u hotelu sa 5 zvezdica, "all inclusive", let iz Beča za jednu osobu.

Rok za slanje radova: 30. 11. 2005.

Dodela nagrada: 25. 3. 2006.

Adresa:

Landesverband Wien des VÖAV

"Donauweibchen"

Postfach 725

A – 1110 Wien

Kontakt:

Landesverband_wien@gmx.at

Više informacija na:

www.voeav-lvwien.at

PETAESTA ABERDEEN MEĐUNARODNA IZLOŽBA KOLOR DIJAZOZITIVA BON-A-SLIDE FIFTEEN 2006

U organizaciji Bon-Accord Camera Club, PO Box 135, Aberdeen AB15 7WG, Scotland, U.K.

Prijem radova: 6. 3. 2006.

Teme: fotografije prirode, autentične fotografije divljih životinja, slobodna tema i putovanja. Maksimalno 4 dijazozitiva po kategoriji, u ramicama sa staklom ispravno obeležena za projekciju. Potrebna participacija, a moguće je učestvovati i na ostalim izložbama u Engleskoj.

E-pošta: bonaslide@tiscali.co.uk

Više informacija na:

www.psa-photo.org

KONKURSI

OSMO MEĐUNARODNO NEKONVENCIJALNO TAKMIČENJE U FOTOGRAFIJI

Tema: "Foto odlot" (izraz koji se odnosi na stanje uma van realnosti)

1. Fotografije mogu biti po kategorijama: otvorena, eksperimentalna, digitalna.
2. Svaki autor može poslati do 4 fotografije (crno-bele ili kolor) ili dva rada od maksimalno 3 fotografije koji se posmatraju kao celina.
3. Format: minimalno 20x30 cm, a maksimalno 50x70 cm. Svaki rad treba biti propisno obeležen: ime i prezime autora, detaljna adresa, e-pošta, naziv fotografije i broj fotografije sa prijave.

Adresa: Wojewódzki Dom Kultury, ul. Okrzei 7, 35-959 Rzeszów – POLAND za "FOTO ODLOT"

Rok za prijem radova: 10. 8. 2005. Izložba i dodela nagrada: 8. 10. 2005.

Participacija iznosi 10 evra ili 12 američkih dolara, a treba uplatiti na žiro-račun: WDK in Rzeszów: WDK Rzeszów, Kredyt Bank S.A., Filia Nr 3 w Rzeszowie, Nr: 42150011001216500096130 000

PETA MEĐUNARODNA IZLOŽBA DIJAZOZITIVA 2006, HOLANDIJA

Tema: "Priroda"
FIAP fotografska definicija prirode: fotografije prirode odnose se na žive, nezarobljene životinje i nekultivirane biljke u prirodnom okruženju, geologiju i široko područje prirodnih fenomena od insekata do ledenih bregova. Tri kategorije: uopšteno, priroda i putovanje.

Svaki učesnik može poslati najviše 4 kolor slajda, 5x5 cm s ramicama, po kategoriji.

Rok za slanje slajdova: 25. 11. 2005.

Nagrade: ukupno 300 nagrada u okviru kojih su medalje FIAP, PSA, ISF, kao i druge specijalne nagrade za klubove...

Slajdove i prijave slati na adresu: 5th HOLLAND INTERNATIONAL SLIDE CIRCUIT 2006 PO. BOX 134, NL-1620 AC HOORN, THE NETHERLANDS

Vojvodina na dlanu

FOTO-KINO I VIDEO SAVEZ VOJVODINE

Foto-kino i video savez Vojvodine završio je pripreme za izložbu fotografija koja bi trebalo da obide veći broj evropskih gradova. Na poziv da pošalju svoje radove odazvao se izuzetno veliki broj autora iz Vojvodine tako da Umetničkom savetu u sastavu Geza Lenert, Dušan Živkić i Milan Živković nije bilo nimalo lako da odabere najbolje fotografije. Konačno su za izlaganje odabrani radovi 35 vojvodanskih fotografa. Zanimljivo je da su autori slali svoje fotografije u digitalnom obliku, a izabrane fotografije biće povećane na jednom mestu, što bi trebalo da obezbedi ujednačen kvalitet izložbe koja je već sada postavljena u galeriji Foto-asocijacije Grčke a trebalo bi da obide i Mađarsku, Rumuniju Slovačku i Tursku.

Kao u nekoj bajci prolećemo južnim krajevima Panonske nizije, obroncima Fruške Gore, obalama reka, jezera, kroz tršćare i močvare. Na ovaj virtuelan izlet vodi nas izbor iz zbirke vojvodanske fotografije, presek novijih radova današnjih, aktivnih stvaralaca fotografije koji žive i rade u Vojvodini, severnoj pokrajini Republike Srbije.

Autori ovih fotografija – većinom – nisu profesionalni fotografi: ima među njima inženjera, profesora, lekara, penzionera, studenata i učenika, vatrogasaca i službenika... Koliko su različite njihove učene profesije, toliko je različito i njihovo gledanje na fotografiju. Ima ih, koji pomno prate zbivanja na izložbama fotografije u Evropi i svetu, slede savremene trendove i pomodne pravce, a ima i onih, koji ne popuštaju u svom klasičnom pristupu temi i motivu. I izbor tema je raznolik i šaren: od klasičnih portreta nasmešenih staraca ili dečice, preko žanr-portreta do akt-portreta, klasičnog akta, vojvodanskih pejzaža – njiva i livada, šumaraka i proplanaka Fruške Gore, barskog sveta Zasavice, žita Bačke i bundeva Kikindanskih, ajnfort kapija nekadašnjih švapskih kuća, portreta u ambijentu somborskog groblja, urbanih pejzaža... Sve je različito, na prvi pogled ničeg zajedničkog, a ipak je na svim fotografijama ove zbirke prisutna zajednička nit vodilja, zajednički motiv: Vojvodina na dlanu, Vojvodina u srcu autora ove izložbe.

G. LENERT

KACA LAZUJIC

JOZEF ISPANOVIC

ALEKSANDAR PLAČKOV

Novi kutak za zaljubljenike u fotografiju

U srcu Beograda, u Knez Mihajlovoj ulici broj 18, otvorena je nova radnja u sistemu TONY's Photo Print Servis. U njoj je moguća izrada fotografija na digitalnoj mini-laboratoriji poslednje generacije Fujifilm Frontier 570 koja omogućava izradu fotografija do formata 30x45 cm,

a odlikuje se i velikom brzinom rada. Takođe, ova radnja nudi bogat izbor digitanih i analognih fotoaparata najpoznatijih svet-skih proizvođača, kao i dodatnu opremu kao što su: baterije, memorijske kartice i torbice. Informacije: www.fototony.com B. BJELICA

Poetske slike detinjstva

LJUBOMIR ŠIMUNIĆ, 24. 8 – 4. 9. 2005, LIKOVNA GALERIJA KULTURNOG CENTRA BEOGRAD

Krajem 19. veka Ežen Atže (Eugene Atget) fotografisao je napuštene zgrade, fasade, dvorišta, ulice s namerom da zabeleži nestajanje starog Pariza pred naletom savremenog doba. Na seriji kolor fotografija Ljubomira Šimunića prikazana su stara, zaboravljena jezgra Beograda kao što su dvorišta u kojima živi po nekoliko porodica, a kojih ima sve manje. Autor je dodelio sebi ulogu arheologa u potrazi za davno prošlim vre-

menom detinjstva, za malim-velikim stvarima koje su ga obeležavale. Na Šimunićevim fotografijama nema ljudi, njihovo prisustvo naznačeno je u detaljima (tepih okačen preko vrata šupe). Sve fotografije deluju pomalo nadrealno i melanholično, ali ne samo zbog odsustva ljudi već i zbog upotrebe soft filtera, snimanja određenih detalja kao što su zatvoreni prozori, kapije i prolazi.

J. MATIĆ

Foto-safari Požarevac 2005

DECENTRALIZACIJA FOTOGRAFSKE KULTURE SE NASTAVLJA I ČAK IZGLEDA KAO DA JE U PITANJU IZUZETNO DOBRO I POZITIVNO TAKMIČENJE ZA ZVANJE NAJBOLJEG DOMAĆINA IZMEĐU SVIH GRADOVA, A I SELA, KOJI SU OVAKVE SKUPOVE FOTOGRAFA ORGANIZOVALI

U Požarevcu je održan foto-safari koji je bio po mnogo čemu jedinstven i specifičan. Tokom tri dana, koliko je trajalo druženje fotografa u ovom lepom gradu i njegovoj okolini, učesnici su imali priliku da prisustvuju otvaranju Ljubičevskih konjičkih igara kada su svima podeljene pres-legitimacije koje su ih rešile svih problema oko prilaska i snimanja svega onoga što im je bilo zanimljivo. Mnogi mladi fotografi dobili su prvi put takvu vrstu propusnice i ta tri dana imali su priliku da zaista osele šta i kako to rade fotoreporteri. Organizatorima sve pohvale na trudu koji

Fotografi u akciji

su uložili da od organizatora samih igara dobiju novinarske akreditacije. Nakon otvaranja ove manifestacije fotografi su imali priliku da prisustvuju otvaranju Klupske izložbe fotografija, nakon čega je usledio koncert i lep vatromet. Već je prvo veće donelo bezbroj mogućnosti za snimanje dobrih fotografija, ali prave motive organizatori su ostavili za subotu kada se išlo do istorijski zanimljivog lokaliteta Viminacijum, a nakon toga do manastira Zaovine i istoimenog jezera. U prelepom ambijentu koji je pratilo i podjednako dobro vreme bilo je motiva na pretek: od šume prepune šarenih klobuka pečurki koje su narasle prethodnih dana nakon kiše, manastirskog zdanja koje je nudilo obilje detalja, pa sve do panorame jezera u kome su se ogledali oblaci, i njegovog biljnog i životinjskog sveta. Tišinu koja je dominirala

Na lokalitetu Viminacijum

Padobranici na hipodromu

la ovim prostorima narušavao je jedino zvuk zatvarača fotoaparata čiji vlasnici nisu propuštali priliku da fotografišu još ponešto. Ali, pravi izazov čekao ih je nakon dobrog ručka kada smo svi zajedno otišli na hipodrom i počeli da snimamo dešavanja na 42. Ljubičevskim konjičkim igrama. Konje u punom galopu, kasačke trke i verovatno najzanimljiviji deo – ljubičevski višeboj gde se desetak modernih vitezova, zaljubljenika u stare veštine, borilo oko titule najboljeg. S konja u punom trku trebalo je gadati i pogoditi topuzinom, lukom i strelom, kopljem... Najteže je bilo okom, a i fotoaparatom ispratiti seču sabljom.

Na svu sreću, priliku da ponove ono što nisu uspeali prvog dana, a i da promene mesto i uglove snimanja, imali su sutradan kada su nastavljene i završene ovogodišnje Ljubičevske konjičke igre. Na kraju šta reći osim da je Foto-klub iz Požarevca organizovao prelepo druženje koje će rezultirati brojnim dobrim fotografijama, koje ćemo uskoro imati prilike da vidimo na raznim foto-konkursima.

M. Ž.

U Požarevcu odabrane su fotografije za 28. Međuklupsku izložbu fotografija na koju je stiglo 610 fotografija. Žiri u sastavu Zoran Purger, Milenko Savović i Dragan Feldić izabrao je 158 fotografija koje će biti postavljene u holu Doma kulture u Požarevcu. Za kolekcije fotografija nagrađeni su sledeći autori: Dejan Pavlović, Marjan Mišić i Milan Živković, a pohvalu je dobio Dragan Ivić. Autori najboljih fotografija su: Zoran Đorđević, Branislav Brkić a pohvaljen je Raša Milojević.

DEJAN PAVLOVIC

BRANISLAV BRKIĆ

Paralelno s ovom biće održana i izložba fotografija 15. oktobra, na temu "Fotograf na delu" koja je sada postala tradicionalna i privlači sve veću pažnju autora. Ove godine broj fotografija koje su stigle kao odgovor na ovu jedinstvenu temu je 264, a žiri je za izlaganje u prostorijama Narodne tehnike odabrao 92. Nagrade za kolekcije osvojili su: Pap Elek, Zoran Đorđević i Goran Malić a pohvaljen je Milan Živković. Pojedinačne nagrade dodeljene su Dejanu Pavloviću, Branislavu Brkiću i Branku Matiću a pohvaljen je Raša Milojević.

PAP ELEK

GORAN MALIC

KONKURSI

MEĐUNARODNI KONKURS FOTOGRAFIJE "FLASH MUSIC"

U organizaciji Nacionalne kuće kulture (Bugarska) i Nacionalne Akademije fotografije Bugarske. Teme: muzika – izvođenje klasične, džez, folklor, polularne muzike...; scene na kojima se izvode opera, opereta, balet, folklor... portreti muzičara i izvođača, njihovi smešni momenti; stil života u muzici; apstrakcije. Dimenzije fotografija: 30x40 cm propisno obeležene. Prvi put se primaju digitalne kolor fotografije. Radove propisno obeležene slati u JPEG formatu, maksimum 1.024x768 pix, veličine do 450 Kb. Rok za slanje radova: 20. 11. 2005. Izložba i dodela nagrada: 6. 12. 2005

Adresa za slanje radova: National Academy of Photography 22a Parchevich Str.1000 Sofia Bugaria Više informacija na: www.photoacademia.org/flashoffic e@photoacademia.org

PROPOZICIJE DVADESET DEVETE IZLOŽBE FOTOGRAFIJA "DETE 2005"

Patronat FKSS 12/2005
1. Učešće: izložba je otvorena za sve fotografe iz Srbije i Crne Gore
2. Tema: dete
3. Broj radova: crno-bele ili kolor fotografije: maksimalno 6 radova na fotografskom papiru sa dužom stranicom od 24 do 40 cm ili na tankom kartonu 30x40 cm. Neće se primati radovi koji su izlagani na prethodnim izložbama na temu dete u Zaječaru.
4. Identifikacija: na poledini fotografija moraju biti napisani sledeći podaci: naslov rada, ime i prezime autora i adresa. Ovi podaci moraju biti u skladu sa prijavom. Pisati štampanim slovima. Prijem radova do 24. 10. 2005. Izložba u Zaječaru: 15. 11. 2005. Fotografije zajedno sa prijavom poslati na adresu: Foto-kino klub "Timok" Dimitrija Popovića Mitketa 10 19000 Zaječar, Srbija i Crna Gora Dodatna obaveštenja na: 019/422-419

Pakom Road Show 2005

23 – 25. 9. 2005, KOPAONIK

Firma Refot B učestvovala je na manifestaciji Pakom Road Show koja je organizovana od 23. – 25. septembra u hotelu Grand na Kopaoniku. Tokom tri dana učesnici su imali priliku da vide najnovija dostignuća informatičke tehnologije, da se međusobno upoznaju i razmene iskustva. Naša ekipa imala je specifičan zadatak: da promoviše najnoviju Nikonovu gamu Coolpix fotoaparata opremljenih WiFi predajnicima i da fotografijama zabeleži sve bitne momente od otvaranja do ASUS zabave na bazenu ili pak uspešne prezentacije Gericom laptop računara koje su promovisale devojke s body art crtežima na telu. Tada je do posebnog izražaja došla nova tehnologija kojom su fotografije nakon nekoliko sekundi posle fotografisanja bile prebačene u laptop računar, a odatle projektovane na veliko platno. Izuzetno zadovoljan bio je i predstavnik Nikona, Ričard Li (Richard Leigh), koji je i doneo prve primerke ovih kompaktnih digitalnih fotoaparata i omogućio nam ovu zaista ekskluzivnu

prezentaciju. I organizator manifestacije, kompanija Pakom, bio je zadovoljan dokumentarnim i pres-materijalom, pa očekujemo poziv i na sledeći Road Show. M. Ž.

Foto-instalacija KEVIN

PAULA MIKLOŠEVIĆ-MUHR, DO 16. OKTOBRA 2005, DOM OMLADINE, BEOGRAD

Savremene norme lepote koje promovisu masovni mediji i sve sofisticiranije reklamne kampanje, nameću restriktivnu sliku ljudskog tela kao večno mladog i savršeno modeliranog – bez mana, ali i bez distinktivnih ličnih odlika. Sve radikalnije mogućnosti plastične hirurgije, primena hemijskih preparata i biotehnologije zamagljuju granicu između ideala i stvarnosti. Lica koja nas posmatraju sa TV ekrana

Nezaboravnik

Udruženje "Zavičaj Goraždevac", ogranak u Beogradu, izdalo je malu monografiju pod nazivom "Nezaboravnik goraždevački", posvećenu Milošu Jovanoviću. Časopis REFOTO je u broju 10 objavio portfolio ovog vrsnog fotografa koji je preminuo neposredno pre toga. Miloš Jovanović rođen je 1917. u selu Orašje kod Goraždevca gde je završio osnovnu školu. Nije mogao dalje da se školuje, ali ga je tridesetih godina prošlog veka zainteresovala fotografija i počinje da snima. Tokom služenja vojnog roka završava foto-školu. Početak rata dočekao je kao istaknuti antifašista i nakon bekstva iz radnih logora, odlazi u partizane. Nakon rata radio je kao

na i bioskopskih platna sve češće imaju jednako oblikovane noseve, usta, grudi, glatku kožu bez bora, toliko zategnutu da onemogućava normalnu mimiku. Prakse dizajniranja tela odražavaju bizarni konformizam kao dominantnu kulturološku matricu, svodeći reduktivnom idealizacijom ljudsko telo na predmet fantazije. Izložba putem fotografije i intervencijom u galerijskom prostoru, tematizuje i preispituje kulturološki dominantne načine konstrukcije, reprezentacije i percepcije ljudskog tela kao otelotvorenja restriktivnih ideala odraženih u proizvodnji realističkih lutaka iz izloga. J. MATIĆ

oficir, a posle toga u Foto-službi Jugoslovenskih železnica i Foto-klubu "Beograd". Fotografije Miloša Jovanovića trajno su svedočanstvo o vremenima, ljudima i zbivanjima u našim i drugim krajevima. Izuzetno je velika i vremenska dimenzija njegovog fotografskog stvaralaštva tokom koje je snimio hiljade fotografija – preko 60 godina. Sigurno je razvojni put Miloša Jovanovića podsticajan za mlade ljude. Zato su i podsećanje na njegov rad zdušno prihvatili brojni ljudi: komšije, saboraci i saradnici. U sećanjima su pomenuli samo deo momenata u susretu stogodišnjice Miloševog rođenja. M. Ž.

KNJIGE

PRIPREMILA: JELENA MATIĆ

HELMUT NEWTON
A GUN FOR HIRE

/izdavač: TASCHEN, 2005. /jezik: ENGLJSKI, FRANCUSKI I NEMAČKI. /format: 24X32 CM; 216 STRANA, 68 CRNO-BELIH I 98 KOLOR FOTOGRAFIJA. /povez: TVRD SA ZAŠTITNIM OMOTAČEM. /cena: 2.751 DINAR. /mesto prodaje: KNJIŽARA "MAMUT"

Nakon publikacija "Helmut Newton-Work", "Sex and Landscapes" i "SUMO", izdavačka kuća "Tašen" izdala je još jednu monografiju posvećenu najpoznatijem modnom fotografu druge polovine 20. veka Helmutu Njutnu. Supruga slavnog fotografa i glavni urednik knjige Džun Njutn (June Newton) predstavila je selekciju više-manje poznatih fotografija koje je Helmut Njutn radio za kataloge i kalendare poznatih svetskih kreatora i modnih kuća (*Blumarine, Publicity, Yves Saint Laurent, Vogue, Versace, Thierry Mugler, Chanel* itd.) od 1962. do 2003. godine. Pored uvodnog teksta Džun Njutn i kratke biografije, u knjizi se nalazi i nekoliko tekstova urednika modnih časopisa i kreatora.

MICHAEL LANGFORD
PRIRUČNIK ZA RAD U
MRAČNOJ KOMORI
(The Darkroom Handbook)

/izdavač: EBURY PRESS, 2002. PRVI PUT SE POJAVILA 1981. GODINE. /jezik: ENGLJSKI. /format: 18X25,5 CM; 352 STRANE, OKO 1.500 ILUSTRACIJA. /povez: TVRD SA ZAŠTITNIM OMOTAČEM. /cena: 2.170 DINARA. /mesto prodaje: KNJIŽARA "PLATO XI"

Prvo izdanje ovog priručnika prvi put se pojavilo pre nešto više od dvadeset godina. Priručnik je i dalje aktuelan i pored činjenice da se skoro svake godine pojavi po nekoliko izdanja sličnog tipa. Pisan je lako čitljivim i razumljivim jezikom, uz maksimalan broj ilustracija. Namenjen je studentima prve godine fotografije i apsolutnim početnicima. Sadrži sve neophodne informacije i uputstva u vezi s radom u mračnoj komori: od opreme, preko razvijanja negativa i štampanja pozitiva, do informacija o tipovima filma i papira, rukovanju i čuvanju hemijskih supstanci. Poslednja poglavlja namenjena su fotomontaži, toniranju, solarizaciji, distorziji, izradi fotograma i ostalim tehnikama manipulacije i dorade.

U FOKUSU
NATIONAL GEOGRAPHIC
NAJLEPŠI PORTRETI

/izdavač: NATIONAL GEOGRAPHIC, KLETT, 2004. /jezik: SRPSKI. /format: 27X27 CM; 504 STRANE, 280 KOLOR I CRNO-BELIH FOTOGRAFIJA. /povez: TVRD SA ZAŠTITNIM OMOTAČEM. /cena: 2.500 DINARA. /mesto prodaje: KNJIŽARA "PLATO XI"

Pre dve godine u izdanju Nacionalne geografije pojavila se knjiga odličnog dizajna i štampe pod nazivom "Kroz objektiv – Nacionalna geografija, najlepše fotografije". Knjiga koju predstavljamo koncipirana je na sličan način kao i prethodna i po kvalitetu nimalo ne zaostaje za njom. Pomoćnik urednika časopisa Kris Džons (Chris Jones) zajedno sa sestoricom fotografa napravio je selekciju najboljih portreta koji su snimljeni od kada postoji ovo udruženje. Knjiga sadrži šest poglavlja: Pre 1930 – Čudno i egzotično, Tridesete i četrdesete – Daleko od depresije rata, Pedesete i šezdesete – Veseli dani Kodachroma, Sedamdesete i osamdesete – Povratak realizmu i Devedesete do danas – Fotografija i dvosmislenost. Pored fotografija na početku svakog poglavlja nalazi se tekst u kojem je napravljen osvrt na tehnički i stilski razvoj fotografije.

GARY KOLB
FOTOGRAFISANJE U STUDIJU
(Photographing in the Studio)

/izdavač: MC GRAW HILL, 1993. /jezik: ENGLJSKI. /format: 22,5X28,5 CM; 244 STRANE, PREKO 300 KOLOR I CRNO-BELIH FOTOGRAFIJA. /povez: MEK. /cena: 3.157 DINARA. mesto prodaje: KNJIŽARA "MAMUT"

Fotografisanje u studiju podrazumeva posedovanje određenog tipa fotoopreme, dobro poznavanje principa svetlosti, kompozicije i ostalih tehničkih detalja. Knjiga je namenjena malo iskusnijim amaterima i profesionalcima i po koncepciji odudara od većine izdanja ovog tipa. Umesto kratkog i informativnog teksta, na kakav smo navikli kod ovakvih publikacija, u svakom poglavlju ove knjige nailazimo na obiman tekstualni deo u kojem je objašnjeno skoro sve u vezi s radom u studiju. Knjiga počinje raspravom i analizom o tipovima i ulozi svetla, fotoaparata i pratećim rekvizitima kao što su blicevi, objektiv, svetlomeri, filtri. U središnjim poglavljima nalaze se objašnjena u vezi s izgledom studija, kompozicijom, fotografisanjem dvodimenzionalnih i trodimenzionalnih predmeta. Specijalni efekti, toniranju, solarizaciji, distorziji, izradi fotograma, kao i obiman rečnik pojmova i izraza, nalaze se u poslednjim poglavljima.

BARRY PRITZKER
METJU BREJDI
(Mathew Brady)

/Izdavač: JG PRESS, 2004. /jezik: ENGLJSKI. /format: 27,7X38 CM; 112 STRANA, PREKO SEDAMDESET CRNO-BELIH FOTOGRAFIJA. /povez: TVRD SA ZAŠTITNIM OMOTAČEM. /cena: 975 DINARA. /mesto prodaje: KNJIŽARA "PLATO XI"

Fotografsku karijeru Metju Brejdi započeo je kao portretista u Njujorku. Po izbijanju građanskog rata u Americi odlazi na bojište i radi prve snimke vojske i sukoba. Zahvaljujući ovim fotografijama Brejdi je ušao u istoriju kao jedan od najznačajnijih ratnih fotografa 19. veka. Monografija je prvi put štampana 1992. godine i nastala je kao rezultat autorovog višegodišnjeg proučavanja Brejdijeveg fotografskog stvaralaštva. U svakom od pet poglavlja (Introduction, Portraits, Contemporary Life, Battle Scenes i Camp Scenes) obrađen je po jedan period iz života ovog fotografa. U toku rada na monografiji autor je koristio arhivsku građu iz muzeja, biblioteka i drugih kulturnih institucija Amerike. Pored tekstova informativnog tipa, u knjizi se nalaze Brejdijeve najpoznatije, kako portretne, tako i ratne fotografije.

RICHARD NEWMAN
KAKO SNIMITI ODLIČNE
NOĆNE FOTOGRAFIJE
(How to Take Great Photographs at Night)

/izdavač: COLLINS&BROWN, 2003. /jezik: ENGLJSKI. /format: 22,6X28,5 CM; 128 STRANA, OKO 160 KOLOR I CRNO-BELIH FOTOGRAFIJA. /povez: MEK. /cena: 2.186 DINARA. /mesto prodaje: KNJIŽARA "PLATO XI"

Poput većine izdanja koja se mogu pronaći kod nas u vezi s tehnikama fotografije, i ova knjiga osmišljena je i koncipirana tako da početnicima pruži osnovne informacije i savete o tehnicama snimanja noćne fotografije. U prvom od četiri glavna poglavlja pored portfolija fotografa i autora Ričarda Njumana nalaze se i portfolija trojice fotografa (Sam Davis, Denis Keeley i Keith Johnson) koji su svojim savetima i fotografijama pomogli u realizaciji knjige. Saveti o fotografskoj opremi (svetlomeri, tipovi fotoaparata, blicevi), kao i tehnici snimanja nalaze se u drugom i trećem poglavlju. U poslednjem poglavlju autor je ponudio širok izbor motiva koji se mogu snimiti u ovo doba dana (vatromet, arhitektura, senke, parkovi, sneg, ulica, grad, pokret itd.) Pored svakog motiva nalazi se tablica s parametrima o filmu, tipu fotoaparata, ekspoziciji i objektivima.

Milomir Kovačević

© MILOMIR KOVAČEVIĆ, "NAURAN"

© MILOMIR KOVAČEVIĆ, "JEAN"

DOŠAVŠI U PARIZ 1995. IZ SARAJEVA, DUGO SAM UTUČEN LUTAO GRADOM NASTOJEĆI DA ZABORAVIM RAT, STRADANJE, RAZARANJE... NITI SAM ZNAO JEZIK, NITI SAM POZNAVAO IKOGA TAKO DA MI JE GRAD IZGLEDAO NESTVARNO, BLEŠTAVO. LUTAJUĆI TAKO VIDEO SAM GRUPU LJUDI KAKO IGRA ŠAH. TO JE BILA PRVA STVAR KOJA ME JE VRATILA U RANIJI ŽIVOT

© MILOMIR KOVAČEVIĆ, "RAT SA VON"

Dugo sam ih posmatrao s pažnjom i radoznalošću dok me jednog dana nisu ponudili da igram. U to vreme igrao sam solidno tako da sam ih zadivio svojom igrom i od tog momenta postao sam deo te grupe i mogao sam igrati kadgod bih se pojavio. Konačno sam našao neki svoj kutak gde sam se osjećao kao "kod kuće". Prolazili su tako dani i noći u partijama šaha, krug prijatelja se širio i bez obzira na to što nisam pričao francuski, lepo smo se družili. Samo mesto na otvorenom (Les Halles) gde smo igrali šah bilo je vrlo živo i prometno: s jedne strane manež (vrteška s francuskim šansonama), s druge žongleri, klošari, turisti i gomila sveta koja je izlazila iz komercijalnog centra. Sve to stvaralo je specifičnu atmosferu,

a naša igra bila je sastavni deo čitave te slike. Bio sam iznenađen raznolikošću ljudi s kojima sam igrao šah – bilo nas je svih rasa, nacija, uzrasta. Problema nije bilo nikada, svi su želeli da igraju ili posmatraju partije šaha. Kada sam malo došao k sebi, pozeleo sam da fotografisem sve te ljude jer su postali sastavni deo mog novog života i vremena u kome sam živio.

Dobio sam na korišćenje podrum kod Bobura tako da sam instalirao studio, postavio sto sa šahom i rasvetu. Svaki put bih pozvao

nekoga od šahista, odigrali bismo jednu partiju i posle bih snimio bilo neku karakterističnu pozu koju sam zapazio igrajući partiju ili ono što sam već zapamtio odranije. Snimanje se obavljalo u završnoj poziciji partije. Svi su bili jako otvoreni i želeli su da se fotografišu a, s druge strane, želeli su da mi pomognu da napravim svoj projekat. Na kraju bih postavljao i nekoliko pitanja o tome kako i gde su naučili da igraju šah i o njihovom poreklu. Posle podruma snimao sam u galeriji kod Niki (Places des Vosges), da bih na kraju snimao u baru G'lthy's u koji smo se u međuvremenu preselili i tamo igrali svaku noć. U baru je vladala super atmo-

čudo! Portretisani su ljudi preko 70 različitih nacionalnosti, svih rasa, sa svih kontinenata. Da li je to samo strast, ljubav prema šahu, ljubav prema igri, želja za druženjem, dokazivanjem, pobedom ili samo igra u kojoj su svi jednaki i imaju istu šansu da pobeđu. Da li je to bilo moguće zato što je to Pariz, kao svetska metropola otvorena za sve ljude ili je Francuska država u kojoj je moguće druženje sa svim tim ljudima. Uvek sam se sa setom sećao Sarajeva, Bosne, Juge gde ljudi istog

© MILOMIR KOVAČEVIĆ, "HANNAN"

sfera i društvo se naglo uvećalo. Studio sam improvizovao na spratu i svaki dan postavljao sam rasvetu, čekao svoje "modele", snimao i, na kraju, ponovo raspredao. Svakome sam poklanjao po pet fotografija i svi su bili presretni jer su, kako su mi priznali, na fotografijama izgledali mnogo bolje nego u prirodi. Odlučio sam da na kraju napravim izložbu u našem baru. Na otvaranje su došli svi "modeli". Naravno, bilo je i drugih posetilaca. Sve je bilo super jer su posetioci gledali fotografije, a pored njih iste te ljude kako stvarno igraju šah. Kako je bar bio u staklu, mnogobrojni prolaznici zaustavljali su se i posmatrali izložbu i šahiste. Tokom izložbe nastavio sam i da snimam portrete tako da sam ukupno snimio 125 šahista. Bilo je to pravo

porekla, kulture, mentaliteta, jezika, boje kože nisu mogli živeti zajedno. Mnogo kasnije, vraćajući se sa jednog putovanja našao sam bar prazan – nijednog šahiste više nije bilo. Kasnije sam saznao da su se posvađali s vlasnikom i svi su je bekotovali i otišli. Svi smo se rasuli; neki su otišli u Luksemburški park, drugi samo noću igraju u Luvru, treći na Saint Michelu. Jugoekipa je kod Turčina na Saint-Denisu, a ja sam našao svoj bistro u Maraisu i često igram s Karlom, Pjerrom, Vasom, Fabrisom ili s nekim od prijatelja iz Sarajeva, ako navrati.

© MILOMIR KOVAČEVIĆ, "EINSTEIN"

BIOGRAFIJA

Milomir Kovačević

Rođen je u Čajniču 1961. godine. Fotografijom je počeo da se bavi 1978. u Akademskom foto-kino klubu u Sarajevu.

Najviše je fotografisao svakodnevni život na ulicama Sarajeva (prolaznike, koncerte, navijače, grafite, politička dešavanja uoči rata, zatvore), a poznat je i njegov serijal fotografija o Medugorju. Do 1995. godine nastale su serije fotografija o Titu (o odnosu prema njegovoj ličnosti tokom rata), ratnoj arhitekturi, Ase Leziju (serijali fotografija s nadgrobnih spomenika i grobova nepoznatih i neidentifikovanih tokom rata u Sarajevu) i druge.

Od 1995. godine živi i radi u Parizu gde nastaju sledeći serijali fotografija: Pogled odavde, Moji prijatelji iz Rumilija, Gens una Sumus, Cerro de Leon, Mexico, noćne fotografije Pariza, pariskih bistroa, grobalja i spomenika...

Učestvovao je na više grupnih i samostalnih izložbi u Parizu, Njujorku, Londonu, Berlinu, Pragu, Južnoj Koreji, Danskoj... Od svih nagrada koje je dobio najdraža mu je nagrada Fondacije Credit comercial de France (danas Fondacija HSCB), koju je dobio u Parizu 1998. godine.

© MILOMIR KOVAČEVIĆ, "BRKO"

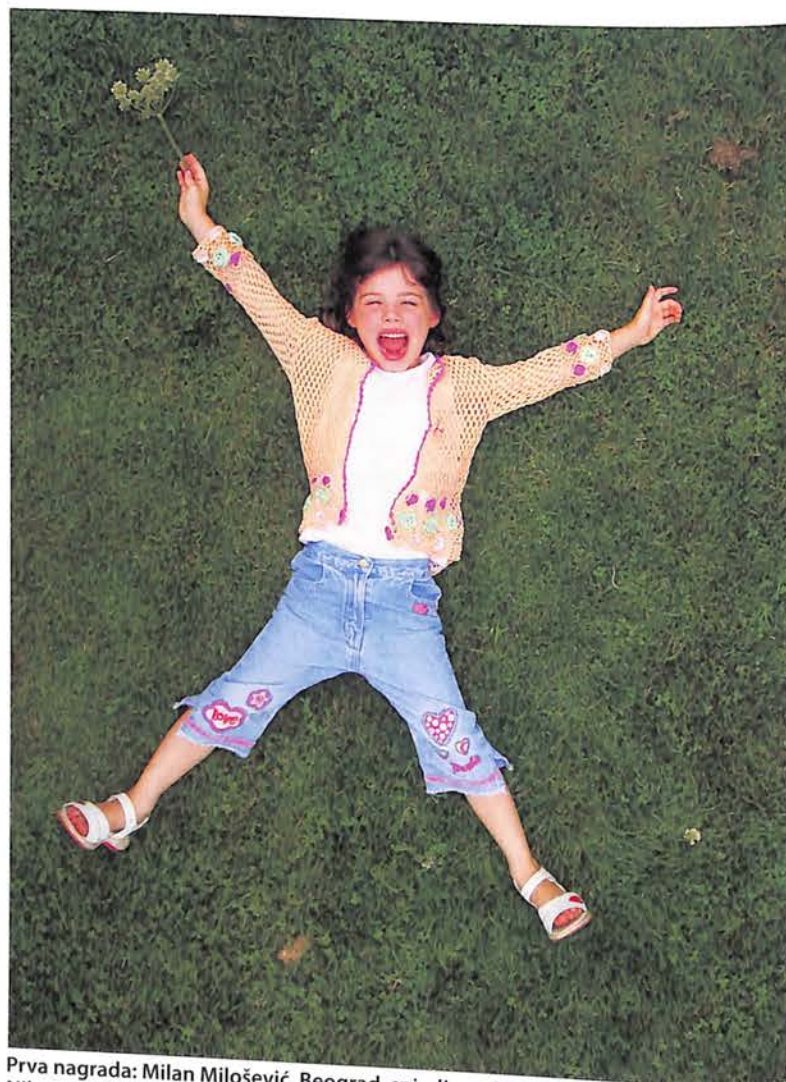
kupiš osvojiš

FIRMA REFOT B USPELA JE DA IZMAMI OSMEHE VELIKOG BROJA PONOSNIH VLASNIKA NOVIH NIKON DIGITALNIH FOTOAPARATA KONKURSUM ZA NAJBOLJU FOTOGRAFIJU – NA TEMU "OSMEH"

Iako niste imali naviku da gledate šta se nalazi na bilbordima (verovatno će vam naš konkurs promeniti i tu naviku), niste mogli a da ne zapazite veliki broj žuto-plavih bilborda s naslovom "Kupiš – osvojiš". Postavljeni u velikom broju gradova, oni su bili nosioci jedne od, ako ne najvećih, onda svakako najbolje organizovanih kampanja koju su pokrenuli: Refot B distributer Nikona u našoj zemlji, KIA motors, ComTrade... Kupovinom bilo kog digitalnog fotoaparata

Druga nagrada: Ivan Stanić, Subotica, snimljeno fotoaparatom Nikon Coolpix 4600

Prva nagrada: Milan Milošević, Beograd, snimljeno fotoaparatom Nikon Coolpix 4600

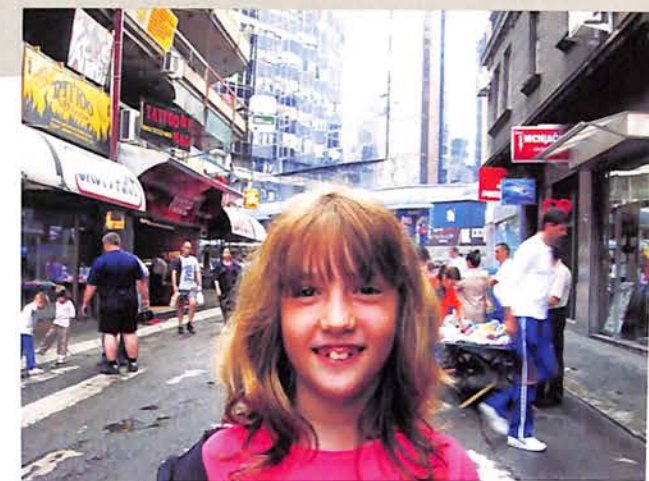
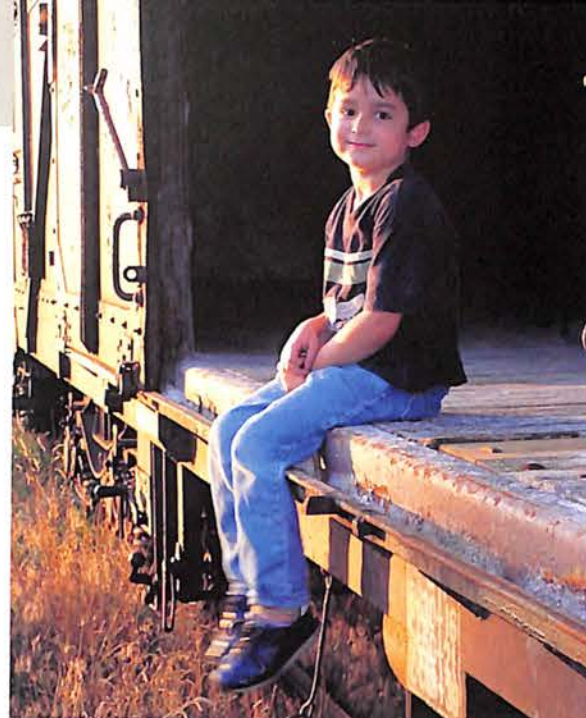

Miloš Vučić, Kruševac, snimljeno fotoaparatom Nikon Coolpix 4600

marke Nikon, od kraja maja do kraja jula, svakom kupcu data je mogućnost da zajedno s kuponom pošalje svoje fotografije koje odgovaraju zadatoj temi. Za većinu autora ovo je ujedno bio i prvi fotoaparat kojim su uopšte nešto snimili. Tako je ime Coolpix zaista imalo puno značenje jer je većina fotografija stigla u vidu piksela u digitalnom zapisu, a i stvarno su bile "cool". Konkurs je pobudio veliki odziv vlasnika novih Nikona koji su fotografisali ozarena, nasmejana lica, a bilo je i takvih radova koji su za cilj imali izmamljanje osmeha na licu onih koji su fotografije posmatrali.

Iako je broj nagrada bio izuzetno veliki pa su svi autori čiji su radovi izabrani u širi izbor dobili ponešto ipak su najveća borba i najžučnije rasprave žirija vođene oko kandidata za glavnu nagradu automobil – KIA Picanto. Na kraju je organizovana izložba ispred Nikonove prodavnice u Beogradu, a fotografije su okačene na užice koje su držali KIA džipovi. Nagradu je primetno uzbuđen odveo Milan Milošević, koji nam je rekao da je živio u ubeđenju da su svi ovakvi konkursi namešteni. Takođe, izjavio je kako je sve ovo što se dogodilo podsticaj za njega da nastavi bavljenje fotografijom.

M. Ž.

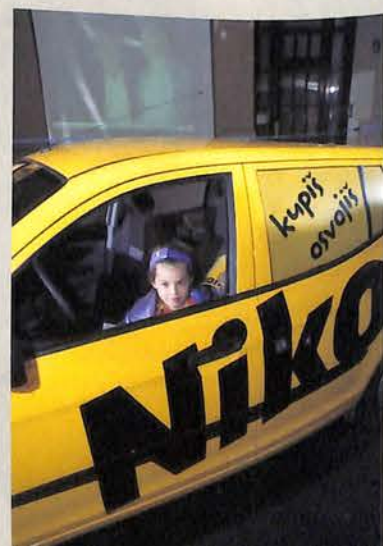
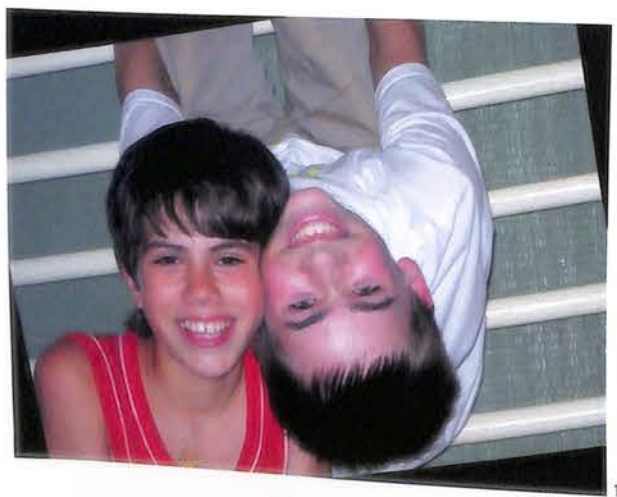
Treća nagrada: Aleksandra Mitrić, Beograd, snimljeno fotoaparatom Nikon Coolpix 4600

- [1] Marija Vlajkov, Zrenjanin
- [2] Dragan Živković, Arandjelovac
- [3] Nataša Vujadinović Bursać, Novi Sad
- [4] Emilija Antić, Železnik
- [5] Vukašin, Novi Sad
- [6] Srđan Prtljaga, Vršac
- [7] Dragan Nikolić, Beograd

KUPIŠ OSVOJIŠ

- [8] Marjan Cvetković, Niš
- [9] Bojan Lalić, Novi Sad
- [10] Branislav Jovanović, Beograd
- [11] Petar Tubić, Beograd
- [12] Gordana Fajndović, Beograd
- [13] Janoš Tot, Feketić
- [14] Magda Von Burg, Beograd

Dodela glavne nagrade: porodica Milošević – Milan, Nataša i ćerka Ivana, predstavnik firme REFOT B – Petar Vukadinović, menadžer firme NIKON – Ričard Li i marketing menadžer KIA motors – Valentina Vujić

SanDisk
STORE YOUR WORLD IN OURS™

U svim bolje snabdevenim radnjama

WWW.SANDISK.CO.YU

SanDisk

REFOT B - Ekskluzivni uvoznik i distributer
tel. 011 308 7004, 2456 151, fax. 011 446 0234

SanDisk, SanDisk logo i CompactFlash su zaštitni znaci korporacije SanDisk, registrovane u SAD i drugim zemljama. Store Your World in Ours je zaštitni znak SanDisk korporacije. © 2004 SanDisk Corporation. Sva prava zadržana.

SVETISLAV V. DRAGOVIĆ

Iskoristite sve mogućnosti malih digitalnih fotoaparata

MALI DIGITALNI FOTOAPARATI NISU NAMENJENI SAMO POČETNICIMA. ČESTO IH I ISKUSNI FOTOGRAFI KORISTE KAO "DIGITALNU BELEŽNICU". IAKO IMAJU OGRANIČENE MOGUĆNOSTI, NI ONE SE NE KORISTE DO KRAJA. A OVI FOTOAPARATI MOGU MNOGO VIŠE NEGO ŠTO TO MNOGI MISLE

Poslednje godine donele su nam pravu poplavu raznih modela digitalnih fotoaparata koji na tržištu ne "žive" duže od nekoliko meseci! Da li proizvođači traže poboljšanja i zato izbacuju nove modele, ili je reč o borbi na život i smrt, ne znam. U svakom slučaju, za nas, korisnike – to su dobre vesti. Ne treba se samo upustiti u trku s proizvođačima jer će to lako isprazniti i malo dublji džep, a nećemo dobiti neke velike prednosti. Ne želim da kažem da ne postoji razvoj, kako digitalne fotografije, tako i komfora prilikom snimanja, ali su ti pomaci minimalni i tek posle nekog vremena može se uočiti neki stvaran skok – sve ostalo ne daje dovoljno razloga za odbacivanje starog i grabljenje novog.

Za ilustracije u ovom članku namerno sam odabrao fotoaparate od 2 i 3 megapiksela koji se više ne proizvode. To su, tradicionalno posmatrano, još uvek novi fotoaparati, ali u digitalnom svetu brzih promena to su modeli koji su zamenjeni novim, verovatno boljim modelima. Zato sve što ovde kažem važi i za nove modele kojima se sve jednostavnije, lakše i bolje postiže.

KOJI FOTOAPARATI SPADAJU U "MALE DIGITALCE"

Od samog početka "mali digitalci" ličili su na kompaktne analogne fotoaparate. Imali su sve što imaju i kompaktni fotoaparati za film plus mali ekran pozadi, koji je, u stvari, doneo na videlo prvu i najveću prednost – viziranje bez paralakse. Ugrađen optički vizir – tražilo postojao je zato što je bilo "normalno" da on postoji. U praksi se takvo tražilo slabo koristilo, pa su se pojavili prvi modeli bez optičkog tražila. Bilo je malo protesta jer su oni koji ocenjuju digitalne fotoaparate uzimali nedostatak optičkog tražila za zlo, ali neke "revolucije"

nije bilo. U toku razvoja ekran je povećavan, što dodatno olakšava viziranje. Naravno, time je bilo sve manje mesta za optičko tražilo, pa je ono često izostavljeno na novijim modelima. Druga tipična osobina "malih digitalaca" jeste ugrađen vrlo slab blic koji praktično može da se koristi samo za snimke iz blizine, do oko 2 metra odstojanja, ili pak za rasvetljavanje senki pri sunčanom vremenu. U principu, "mali digitalci" nemaju papučicu za eksterni blic. Neki modeli imali su dodatni blic koji se stavlja uz fotoaparat, a pomoću fotočelije aktivira ga bljesak ugrađenog blica. No, to je dosta retko. Treća tipična osobina jeste da ovakvi fotoaparati nemaju ručno podešavanje ekspozicije. Sve radnje ostavljene su fotoaparatu i fotograf samo bira sličicu (piktogram) koja odgovara motivu. Objektiv "malih digitalaca" uglavnom su zadovoljavajućeg kvaliteta, nekih optičkih remek-dela nema, ali za ono za šta služe, dobri su. Malo su mekši i neoštri pri punom otvoru blende, ali kada snimamo napolju i zatvorimo blendu, skoro uvek daju dosta dobru sliku.

Po broju piksela, ovi fotoaparati imaju čip kvaliteta od 2 pa sve do 8 megapiksela. Ja imam svoje mišljenje o megapiksela: mislim da je u mnogim slučajevima reč o marketinškim marifetlucima, a ne o stvarnoj potrebi. Sa 3 ili 4 megapiksela možemo bez problema povećati fotografiju dimenzija 18x24 cm, a i veću ako su uslovi optimalni – više nego što većina korisnika ikada napravi.

Još jedna loša osobina prati male digitalne fotoaparate: senzor im je osetljiv na elektronski šum, pa ne daju optimalne slike pri povećanoj osetljivosti. Zato se najčešće i može ići do osetljivosti od ISO 400. Međutim, novi modeli (kao, na primer, Fujifilm F10) imaju poboljšanu kontrolu elektronskog šuma i nude mogućnost snimanja sve do ISO 1.600, dok na ISO 400 imaju kvalitet slike uporediv s fotografijama snimljenim sa ISO 50 kod onih uobičajenih modela. Da vas samo podsetim, šum na digitalnoj slici ocrta se kao zrnatost na filmu.

No, uprkos svim navedenim ograničenjima, zbog njihove veličine često ih upotrebljavaju ozbiljniji fotografi, a zbog jednostavnog rukovanja vrlo su popularni kod onih koji od fotografije ne zahtevaju mnogo. Cilj ovog članka jeste da pokaže kako, uprkos ograničenjima, ovi "mali digitalci" mogu da daju natprosečne rezultate ako se s njima rukuje kako treba.

Poplavljena crkva fotografisana je uz pomoć matricnog merenja dok je balans belog postavljen na oblačno

NEKOLIKO OSNOVNIH PRAVILA

Prvo pravilo do kojeg sam došao sopstvenim iskustvom jeste da neke stvari na tim malim fotoaparatu treba odmah zaboraviti. Na prvom mestu treba zaboraviti slovo "A" koje je oznaka za "automatik". Ovo može da zvuči malo čudno. Međutim, ako snimate samo ono što najveći procenat foto-amatera snima: portrete ili grupe, kod kuće ili u prirodi, onda će vam postavka na "A" biti u redu. Međutim za malo zahtevnije situacije to slovo "A" stoji vam oko vrata kao kamen kod plivanja. Zato naučite da snimate bez automatike, već podešavanja fotoaparata prilagodite uslovima snimanja.

Drugo pravilo jeste da zaboravite da imate ugrađen blic na fotoaparatu. Na malim fotoaparatu blic ima efekat samo na nekoliko metara od fotoaparata. Dalje od toga je nemoćan. Ako držite fotoaparat na "A" i blic bleska kad god svetlomer kaže da nema dovoljno svetla (to, u stvari, radi sâm fotoaparat, bez vašeg uticaja), onda će biti upropašten veliki procenat snimaka koji nisu portreti ili grupe snimane iz neposredne blizine. Ne samo to, nego ćete svojim nekontrolisanim bleskanjem samo uzne-

miriti publiku u pozorištu ili cirkusu, a nećete dobiti upotrebljivu fotografiju. Još je gore ako se pri snimanju blicem, čak i onda kada je to opravdano, koristi predbleskanje radi uklanjanja efekta "crvenih očiju" – i kada to treba i kada ne treba. Time se samo nepotrebno troši baterija, a ona je ionako jedva dovoljna za snimanje. Mali fotoaparat, mala baterija – nije kritika već konstatacija.

Pravilo broj tri jeste da kao i kod klasične fotografije prilikom svakog snimanja odlučujete koji ćete film koristiti. Ne možete pozorište ili cirkus snimati filmom od samo 50 ili 100 ISO (ASA) ili pak snimati pri dnevnom svetlu dijapozitiv filmom za veštačko svetlo. Zbog toga naučite da birate ISO osetljivost, kao i balans belog. Trebalo bi da znate gde se nalazi ugrađeni samookidač (ako slučajno imate daljinsku kontrolu to je ogromna prednost) i da isključite ugrađeni blic. Time praktično prilagodavate svoj "digitalac" uslovima koji vas očekuju pri snimanju. Jedna od prednosti digitalnog fotoaparata jeste da praktično za svaki pojedinačni snimak možete da birate kakav će biti "film", što ne treba da bude nedostatak, u šta se inače ceo proces pretvara ako stavite sve na "A".

Pravilna ekspozicija znači kvantitet – određuje se količina svetla koja je potrebna da bi se stvorila slika. Balans belog je kvalitet – merimo toplotu boje svetla da bi fotoaparat mogao da podesi svoj senzor prema njemu. I jedno i drugo veoma je važno.

Četvrto pravilo jeste da bi uvek trebalo imati pri ruci mali stativ – tronožac, kojih ima u prodaji za male pare. Kako i sâm fotoaparat ima malu težinu, ne treba nam jak oslonac. Ako takav stativ nemate, fotoaparat treba da osloni na nešto stabilno – na zid, ogradu balkona i slično, kako se prilikom snimanja ne bi pomerio.

Strelci i vojnici znaju da se iz teške puške uvek preciznije gađa – isto važi i za fotoaparat. Mali i lak fotoaparat osetljiviji je na pomeranje pri ekspoziciji jer nema inerciju velikog fotoaparata, pa zbog toga preporučujem mali stativ ili bilo kakav oslonac za snimanja pod slabijim svetlosnim uslovima.

ISO PODEŠAVANJA

Ako ste zaboravili, ISO je oznaka međunarodne organizacije za standardizaciju i u fotografiji je zamenila oznake ASA, DIN i slične kojima se obeležava osetljivost filma.

Na digitalnim fotoaparatu osnovna postavka obično je na ISO 50, kod malog broja ovakvih fotoaparata je na većim vrednostima. Razlog je, kako je već napomenuto, što se s podešenim

Na snimku kozačke igre zapazite da je ekspozicija bila dovoljno kratka da se uhvate igračice u vazduhu. To je omogućeno očitavanjem ekspozicije u svetloj tački, čime se dobila dovoljno kratka ekspozicija radi zaustavljanja pokreta

većim ISO brojem povećava i elektronski šum, koji je u digitalnoj fotografiji identičan zrnatosti visokoosetljivog filma. Ako je jedini način da se dobije slika povećanje ISO broja, onda učinite tako. Bolje je imati zrnatu sliku (odnosno sliku s elektronskim šumom) nego nikakvu. Ovo je naročito važno ako se snima u pozorištu, cirkusu, na sportskim takmičenjima, gde je potrebno imati i dosta kratku ekspoziciju zbog kretanja predmeta snimanja. U izvesnim slučajevima, ova zrnatost, tj. šum daje fotografiji poseban izgled koji lepo odgovara snimljenom predmetu.

REDUKCIJA ŠUMA

Na fotoaparatu često se nalazi i mogućnost smanjenja elektronskog šuma. Međutim, to nije "besplatno": svaka takva redukcija neznatno smanjuje oštrinu slike. Najbolje je probama ustanoviti koliko i kada treba koristiti ovu funkciju. Naravno, na ISO 50 ili 100 o ovome ne treba razmišljati.

PODEŠAVANJE BALANSA BELOG

Balans belog omogućava dobijanje ispravne fotografije pod različitim svetlosnim uslovima. Ovo podešavanje postoji na svim digitalnim fotoaparatu. Obično se nalazi kao piktogram (sličica) sunca, oblaka, fluorescentnog svetla, obične sijalice. Blic obično ima istu boju svetla kao sunčevo svetlo, pa je ponekad izostavljen. Postavite balans belog na oznaku koja odgovara datim svetlosnim uslovima, to jest svetlu koje osvetljava predmet. Ukoliko postavite balans belog na "A" – dobićete ga samo donekle korigovanog.

"Časkanje u kafani" Fotoaparat je bio oslonjen na čašu, blic isključen, a balans belog podešen na veštačko svetlo. Vidi se da je rukav bluze beo, što ne bi bio slučaj kod pogrešno postavljenog ili automatskog balansa belog

NAČINI MERENJA SVETLA

Izvesni kompaktni "digitalci" imaju podešavanja ili na "spot" ili na integralno, tj. matricno merenje svetla. Već prema potrebi, podesite način merenja koji najviše odgovara predmetu snimanja.

Predmete koji su ravnomerno osvetljeni preko cele površine merimo integralnim načinom da ne bi jedna svetla ili jedna tamna tačka pokvarila ukupno određivanje ekspozicije. Kada fotografisemo portrete ili scene pri nedovoljnom svetlu, koristićemo spot merenje jer daje korektniju ekspoziciju. Proučite uputstvo svog fotoaparata da biste saznali ima li ovu opciju.

Fotografija snimljena uz pomoć integralnog merenja svetla

OKIDANJE

Mirno okidanje odlika je svakog dobrog fotografa, ali nemaju svi tu vrlinu. S godinama dolazi i drhtanje ruku, čak iako to nije vidljivo u normalnom životu. Zato svako za sebe treba da pronađe kojom ekspozicijom može da snima "iz ruke". Nekada su postavljana pravila na osnovu žižne daljine objektiv i slično, ali kod digitalnih fotoaparata situacija se menja jer se praktično menja format na kome se snima. Kao pravilo treba uzeti da je povoljnija što kraća ekspozicija. Ako vam treba dubinska oštrina, naravno, treba imati manji otvor blende, što zahteva dužu ekspoziciju. Međutim, šta vam vredi velika dubinska oštrina ako ste opštu oštrinu uništili pomeranjem fotoaparata. Zato pročitajte još jednom prethodno poglavlje o stativima.

Fotografija "Časkanje u kafani" snimljena je tako što sam fotoaparat postavio na čašu koja je stajala na stolu. U pozorištu sam fotoaparat naslonio na somot ograde na galeriji i malo pritisnuo naniže, tek toliko da fotoaparat zaista stoji mirno tokom ekspozicije.

Tipični "mali digitalac" Minolta Dimage Xt

Ako već koristite mali stativ, onda je dobro da se poslužite daljinskom komandom ili, ako je nemate, da se poslužite samookidačem koji sigurno postoji na svakom fotoaparatu. S obzirom na vrlo mali senzor u ovim fotoaparati-

Neki "mali digitalci" imaju i opciju za snimanje u sepiji ili crno-belom tonu

ma, sliku povećavamo mnogo puta da bi se napravila fotografija na papiru u nekom od klasičnih formata. Zato su sve greške u mirnom držanju ili u uoštavanju jako vidljive, opraštanja nema.

VIZIRANJE

U najvećem broju slučajeva vizira se korišćenjem ekrana na zadnjoj strani fotoaparata. Ako je ekran direktno osvetljen sunčevom svetlošću, onda se ništa ne vidi. Za rešavanje tog problema treba kupiti ili napraviti senilo kao što je pokazano na slici.

Senilo LC ekrana

Velika greška koju prave korisnici malih fotoaparata jeste da se predmet snimanja nalazi isuviše daleko. Koristeći svoje noge i zum objektiv na fotoaparatu, treba brižljivo vizirati i sliku "napuniti" predmetom.

Naravno, i tu se mora imati mere, da se nebi napravilo suviše tesno kadriranje.

SNIMANJE RAZNIH MOTIVA

Snimanje pejzaža i uopšte sličnih motiva najlakši je zadatak skoro svih fotoaparata, pa i "malih digitalaca". Za ovo snimanje preporučujem korišćenje matričnog (multi pattern) a ne tačkastog (spot) merenja svetla, jer se merna tačka može naći na netipičnom mestu, pa će snimak biti loše eksponiran. Što se tiče balansa belog, toplo preporučujem da se podesi na OBLAČNO, čak i ako se snima po čistom suncu. Kada sija sunce, najčešće je samo deo predmeta osvetljen direktnom svetlošću, dok senke osvetljava površina plavog neba. Kao rezultat dobijamo plave senke, a često je i kompletna fotografija u plavičastom tonu. U ovo sam se više puta uverio.

Za snimanje portreta bitno je da se svetlo NE MERI matričnim sistemom jer je retko pozadina iza snimljenih lica istog ili sličnog tona, pa se rizikuje podekspozicija ili preekspozicija. Ako fotoa-

Snimanje iz blizine za male digitalne fotoaparate jeste vrlo lak posao. Pre svega, čak i ako imate optičko tražilo, zaboravite na njega jer se kod snimaka iz blizine javlja paralaksa - razlika između vizirane i snimljene slike. Koristite ekran za viziranje. Proverite koliko blizu fotoaparata može da uoštri da se ne

parat ima mogućnost merenja u tački (spot), a to imaju mnogi "digitalci", treba ga iskoristiti. Na prikazanim fotografijama, tamo gde je pozadina bila ravnomerna i po tonalitetu slična licu snimljene osobe, matrično merenje bilo je OK. Na dole pokazanom primeru matrično merenje bi potpuno otkazalo, pa je merenje u tački bilo podesnije. Ako imamo mogućnosti, treba korigovati merenje s kože belih ljudi tako što povećamo ekspoziciju za jedan otvor, znači staviti korekciju ekspozicije na +1, ako je imate na fotoaparatu. Ako nemate, toliku grešku senzor će lakše savladati nego mnogo veću grešku koja se dobije matričnim ili integralnim merenjem. Prilikom snimanja portreta i grupa na suncu, preporuka je da se radi rasvetljavanja senki uključi blic i to ne na "A" (automatik), nego na sličicu munje (forsiran blic). Pri tome, predmet snimanja ne treba da bude dalje od 1,5 do 2 m jer je blic slab. To je verovatno jedina situacija gde bih preporučio korišćenje ugrađenog blica.

Snimak napravljen pri slabom - postojećem svetlu. Ekspoziciju sam merio u tački na leđima. Profil je zbog toga ispao u silueti

da deluje na merenu ekspoziciju. Zavisno od prizora, treba izabrati matrično - integralno ili tačkasto - spot merenje svetla. Kod tačkastog merenja svetla moramo biti obazrivi jer ako se merna tačka poklapa s izrazito svetlim delom slike, dobićemo podeksponiranu fotografiju, i obrnuto - na izrazito tamnom delu slike dobije se preekspozicionirani snimak. U principu, treba osloniti fotoaparata, napraviti puno snimaka pošto ćemo veliki broj snimaka baciti jer će se ili fotoaparata pomeriti (ako oslonac nije najstabilniji) ili će se predmeti na slici pokretati više nego što ekspozicija dozvoljava.

bi dogodilo da snimate neoštre fotografije. Na malom ekranu oština ne može da se vidi. Kod ovakvog snimanja blic češće ne treba nego što treba. Srećom, u slučaju da blic pokvari fotografiju, odmah je možemo ponovo snimiti.

Večernji i noćni snimci nisu nikakav problem za "male digitalce". Iako nema podešavanja, dovoljno je da se fotoaparata dobro osloni i snimi automatskom ekspozicijom. Merenje svetla može da bude tačkasto, a preporučujem i integralno, zavisi od toga kakva je noćna scena.

Panoramske fotografije takode nisu nikakav problem, jedino što fotoaparata moramo da stavimo na stativ i dovedemo u perfektan horizontalan položaj, inače panorame dobijaju izgled kifle. Tu valja imati mere jer dve, najviše tri fotografije daju lepu panoramu, preteran broj zamara. Pri snimanju treba uočavati repere i osigurati preklapanje slika, jer ako postoji razmak između snimaka, panorama ne može da se spoji. Ima raznih programa koji prave panoramu, a ja sam najčešće koristio Canon Photo Stitch, ali nije obavezno da se koristi ovaj ili onaj program. Mislim da ne treba napominjati da pri ovom snimanju nemamo mogućnost da koristimo blic.

Kod panorama je glavno da fotoaparata stoji savršeno horizontalno i da se mnogo ne okleva između snimaka da ne bi došlo do promene osvetljenja. Sve posle toga se obavi u kompjuteru

Naravno, treba iskoristiti još jednu lepu osobinu digitalnih fotoaparata: fotografija ne košta ništa sve dok se ne stavi na papir. Zato prilikom snimanja treba snimati bez oklevanja jer sve neuspele fotografije možete obrisati bez ikakvog troška. Ako za svaki snimak pošujete pravila, imaćete izbor dobrih fotografija od niza manje ili više uspešnih fotografija, pa će biti od manje ili više neuspešnih fotografija, pa će i rezultat biti onakav kakav je bio izbor. Fotografije koje smo odabrali pokazuju koje sve mogućnosti postoje za snimanje "malim digitalcima". Srećan rad dragi čitaoci.

PRAKTICA

from germany

Photo
&
Digital

Luxmedia 5203

- 5.0 Mpix CCD
- 2.4" (6.1 cm) TFT monitor
- 3x optički zum 4x digitalni zum
- tonski i video zapis
- 9 programiranih scena fotografisanja

Digicam 3

DCZ 5.3

DCZ 5.4

Luxmedia 5103

© RADE MILISAVLJEVIĆ, "BAŠTA NA HIMALAJIMA", INDIJA, 1979

stazama sveta

KADA POSMATRAMO FOTOGRAFIJE RADETA MILISAVLJEVIĆA, POSMATRAMO BEZBROJ LIRSKIH, DRAMATIČNIH I DRUGIH PRIZORA KOJI SU SE DEŠAVALI IZMEĐU UMETNIKOVOG OKA I MOTIVA, A U SVOM DOŽIVLJAJU MOŽEMO REKONSTRUISATI DUG I BEZMERAN NAPOR NOŠEN INSPIRACIJOM AUTORA

RADE MILISAVLJEVIĆ

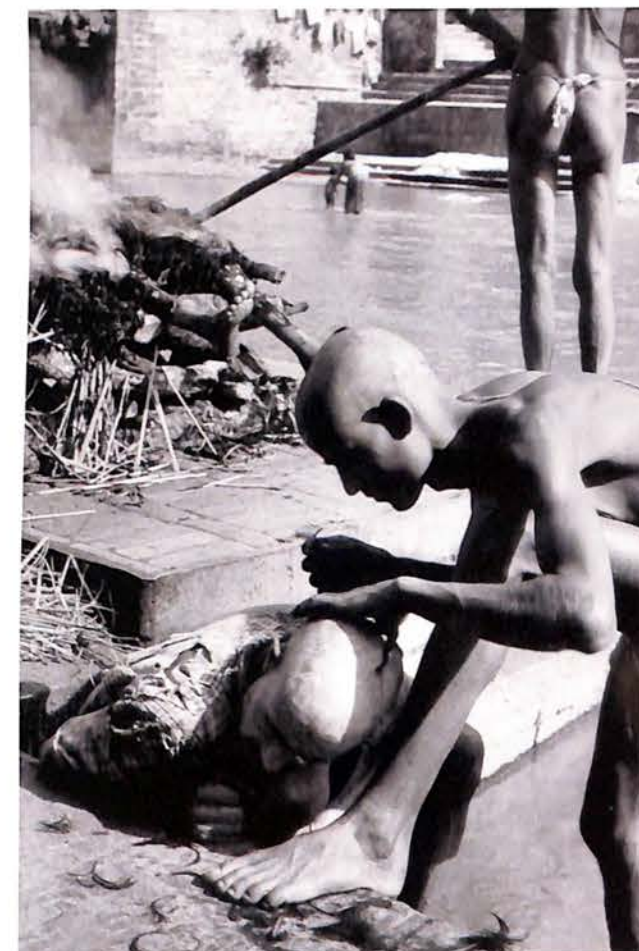

© RADE MILISAVLJEVIĆ, "PODELA LETINE U KARGILU", KAŠMIR, 1979

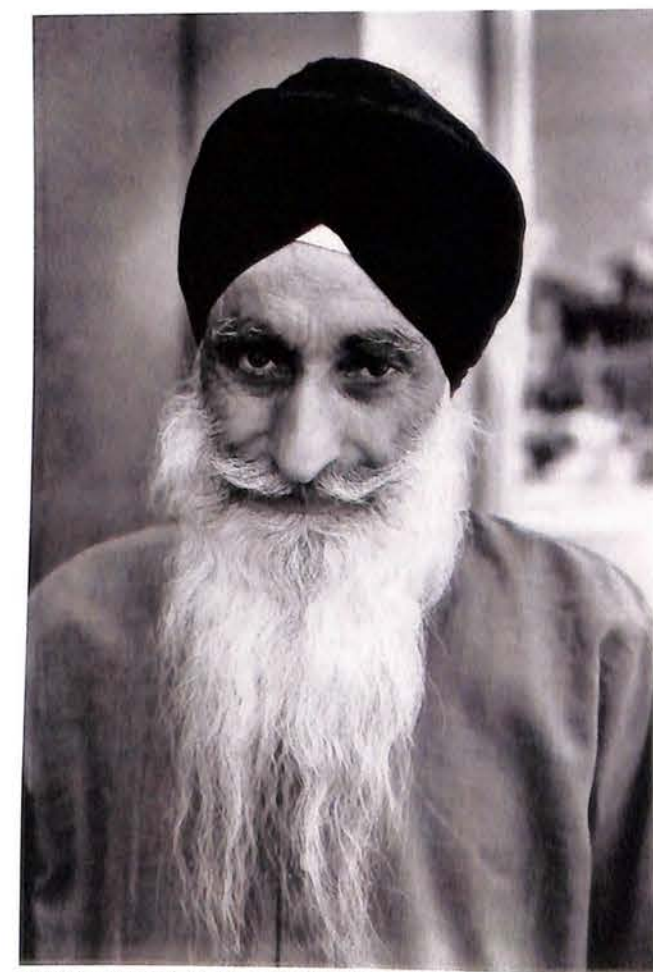
AUTOR I FOTOGRAFIJA

Kao estetičar htio bih, najpre, da kažem nešto o umetničkoj fotografiji koja je zajedno s još nekim modernim žanrovima vizuelnih umetnosti tek odskora postala priznati član umetničkog panteona. S razvojem novih tehničkih i tehnoloških mogućnosti – primenjenih u umetnosti, fotografija, zajedno s filmom, plesom, baletom i dr. postala je zaista punopravni član sveta umetnosti. I u najnovijim domenima estetike "probilo" je uverenje da se i u umetničkoj fotografiji, kao i u ostalim umetnostima, ostvaruju gotovo svi neophodni elementi bez kojih umetnosti kao takve nema. Reklo bi se da fundamentalnih razlika doista i nema između slikarstva i umetničke fotografije, budući da i u jednoj i u drugoj vrsti izraza dolazi do subjektivnog transponovanja prizora. Umetnički fotograf odnosedno slikar pokušava, dekomponujući realnost (jedan predeo, na primer), da mu da jedno sasvim drugo osmišljenje. U savremenoj fenomenološkoj estetici (imam u vidu rad Etjena Surio, zatim, teoretičare u SSSR-u, posebno Košinova) umetnička fotografija postaje dostojni primer umetničke i estetske izražajnosti. Kada je reč o Radetu Milisavljeviću, o prizorima na njegovim fotografijama, htio bih o svemu tome da progovorim iz jednog naročito ugla. Rade Milisavljević

"radi" na čitavom evroazijskom potezu, budući da njegovi predeli sežu od Jadrana do Tibeta, te ovaj dinamizam Milisavljevića odmah pada u oči. On je, s jedne strane, izuzetna dinamična struktura s momentima dramskog, ali, s druge strane, otkriva se još jedan sloj pomenu-te ličnosti, osećaj i silna potreba za stabilnošću i uravnoteženjem strukture. Lepo se može videti kako na fotografijama predstavlja vrlo čvrsto harmonijsko utemeljenje, ali, s druge strane, odmah u podnožju nalazite nešto što "vijuga", dakle, element koji kontrapunktira. Katkada smo zbunjeni da li je ovde, možda, reč o slikama plastičnih predela, koje je vajar najpre sagradio, ili je doista reč o realnosti, o nečemu što postoji. Druga vrlo važna karakteristika ličnosti Radeta Milisavljevića: iz njegovog slobodnog kretanja na prostorima dva kontinenta probija slika "smirenost". Ma kako Milisavljević bio dinamičan po svojoj prirodi, lako se može osetiti da u izboru motiva fotografije on sistematski izbegava sve što je "savremeno" – tehničkim pomagalima transponovano i urađeno. On neprekidno traga za izvesnim, nazovimo ih arhetipskim slojevima vlastitog i kolektivno nesvesnog, rekao bih, čak, za onim sećanjima koja je mogao doživeti vrlo rano u svome zavičajnom ambijentu.

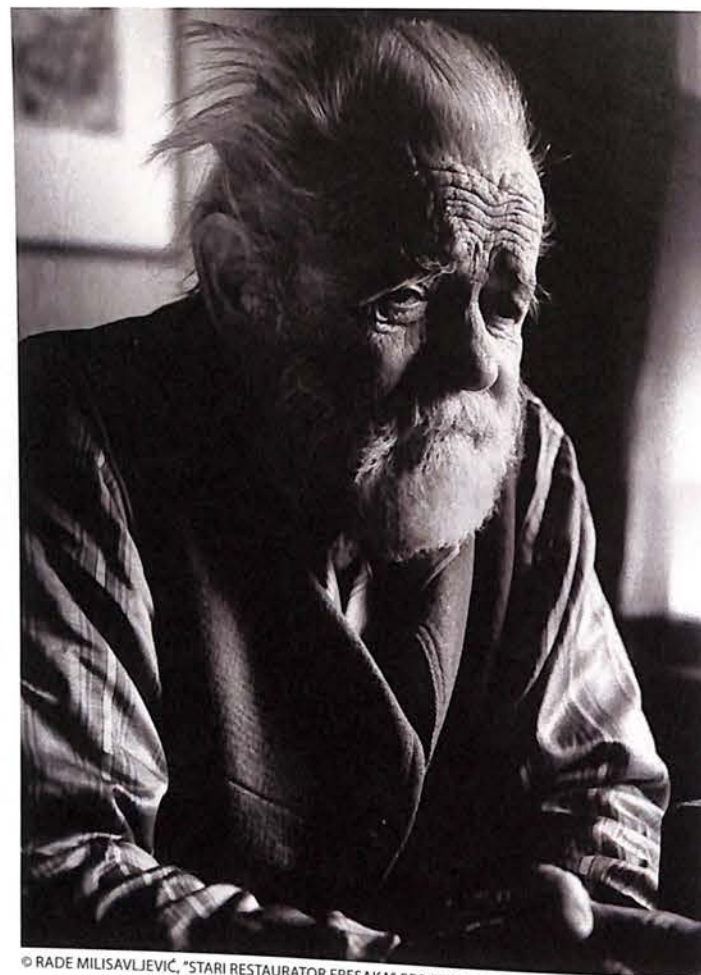

© RADE MILISAVLJEVIĆ, "SPALJIVANJE POKOJNIKA KOD ŠAIVISTIČKOG HRAMA", NEPAL, KATMANDU, 1977

© RADE MILISAVLJEVIĆ, "PRIPADNIK PLEMENA SIKHA", AMRISTAR, PENOŽAB, 1979

Onaj koji je bio u prilici da "prođe" kroz sve fotografije Radeta Milisavljevića mogao je uočiti da ovaj umetnički fotograf nije uopšte "slikar" ravnice. Ovde se vertikalna i dijagonalna – kao elementi baroknosti i dramatike – pojavljuju kao dominantne. U njegovim slikama osećamo tu unutrašnju dramaturgiju, no, koja, paradoksalno, provocira "mir". To je jedno htenje, volja, da se zaustavi vreme, sve ono protočno u savremenosti. Kao pandan motivu iz našeg okoliša i kulture, imate sada sliku – prizor koja govori o spaljivanju mrtvih u orijentalnim kulturama. Prema tome, Milisavljević uvek zastaje kod onog što je u tim kulturama, našim ili orijentalnim, drevno, ali što, po uverenju umetničkog fotografa, ima i neku trajnu, arhetipsku vrednost i značenje. Taj specifičan, subjektivan ugao gledanja, prema kome se svet posmatra iz unutrašnje koncentracije "videnog" u prizoru, ali i posredovanog unutrašnjim arhetipskim regulativnim principima, kojih autor i ne mora biti svestan, mi osećamo kao nešto konstantno i konstitutivno u pomenutim slikama.

© RADE MILISAVLJEVIĆ, "STARI RESTAURATOR FRESAKA", BEOGRAD, 1980

PROFESOR DR. SRETEN PETROVIĆ

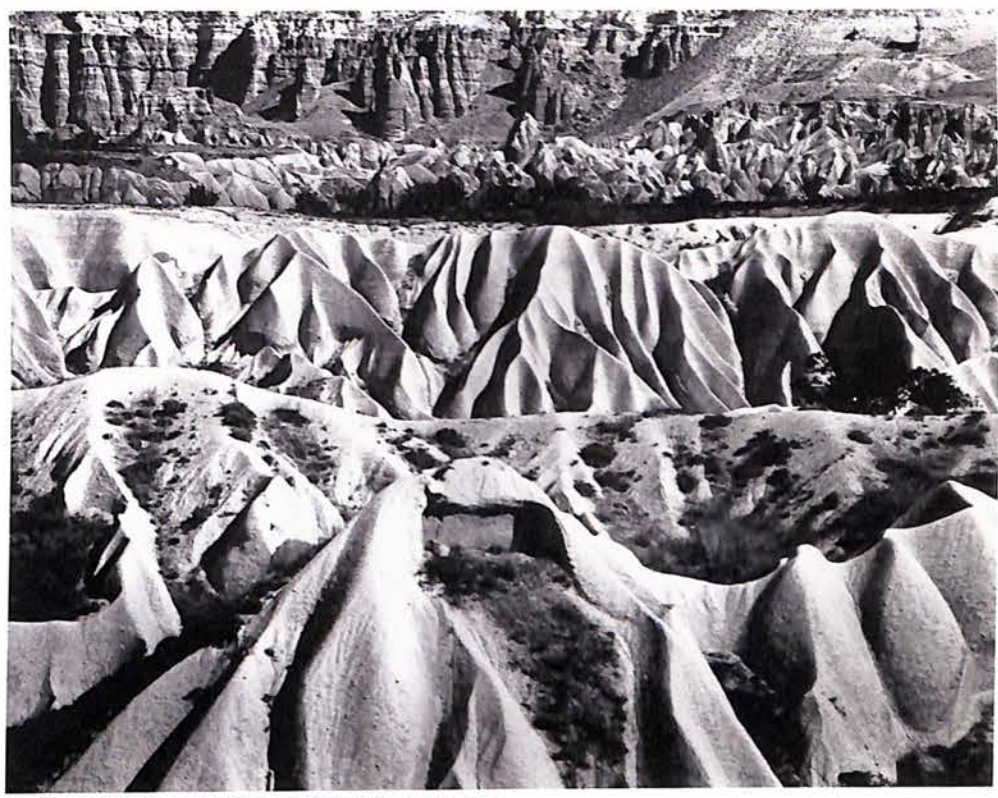
© RADE MILISAVLJEVIĆ, "KOMŠIJSKO UDVARANJE", SUMADIJA, 1988

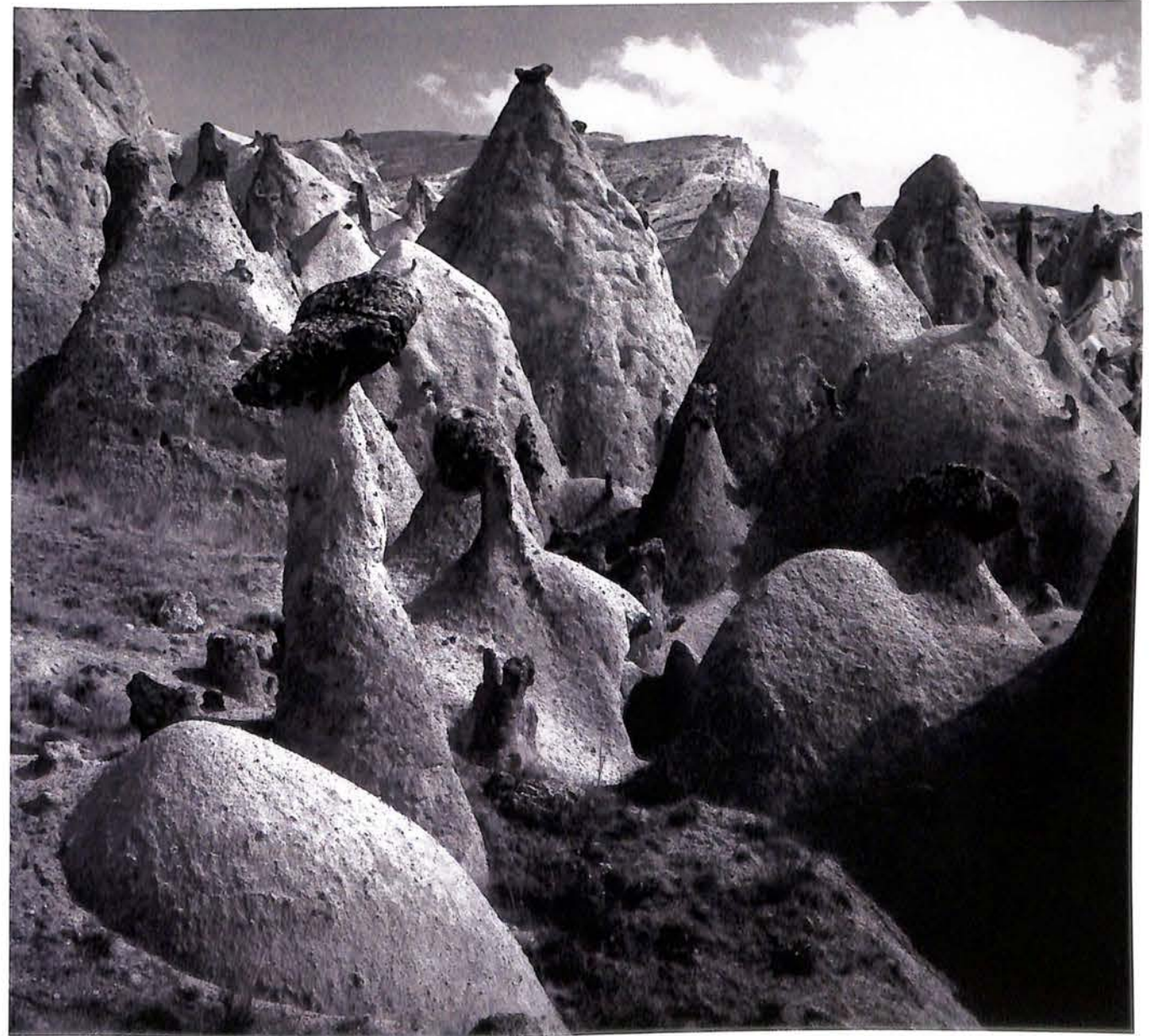
© RADE MILISAVLJEVIĆ, "U OČEKIVANJU", SELO VAROS, 1976

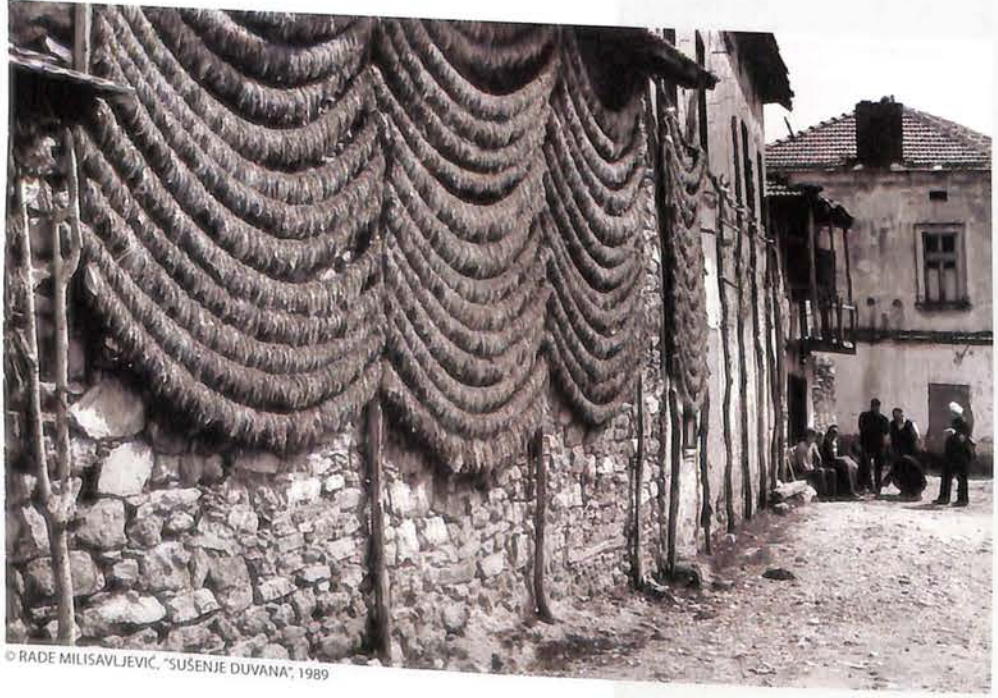
© RADE MILISAVLJEVIĆ, "OPANČARSKA RADNJA U KNJAŽEVCU", 1973

© RADE MILISAVLJEVIĆ, "DOLINA GEREME U KAPADOKIJI", TURSKA, 1986

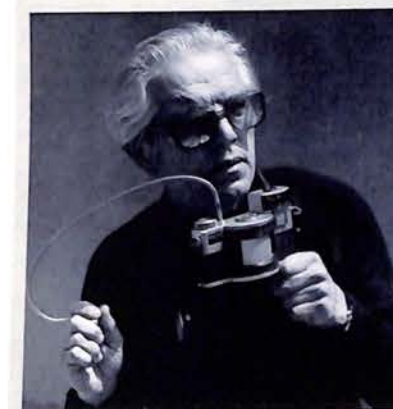

© RADE MILISAVLJEVIĆ, "KAMENI STRAZARI", KAPADOKIJA, TURSKA, 1986

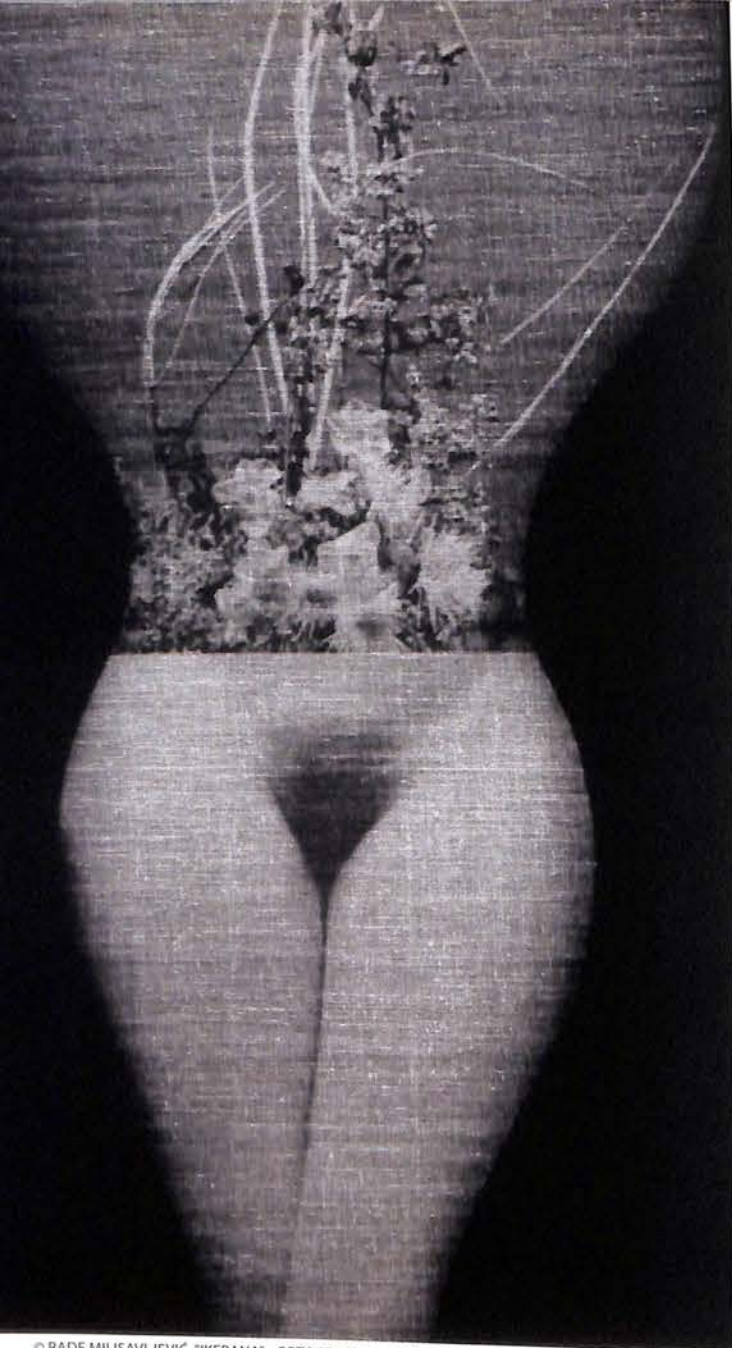

© RADE MILISAVLJEVIĆ, "SUŠENJE DUVANA", 1989

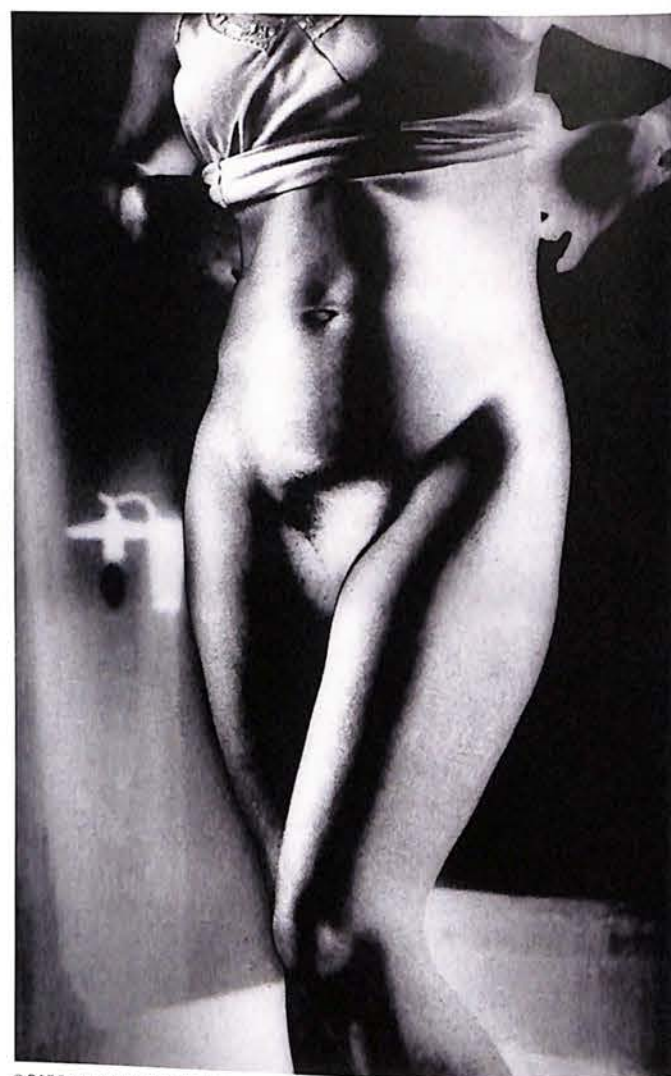
BIOGRAFIJA

Rade Milisavljević rođen je 1920. godine u selu Varoš na svrlijskom Timoku. Od 1937. godine piše poeziju. Vrlo rano interesovanje za likovno izražavanje ostvaruje od 1950. godine. U dvogodišnjem tečaju iz likovne umetnosti kod profesora Đorđa Ilića proširuje likovnu kulturu. Do sada je priredio 28 samostalnih, preko 400 grupnih izložbi u zemlji i inostranstvu i dobio preko 80 nagrada i pohvala. U Foto-savezu ima zvanje majstora umetničke fotografije. Primljen je u ULUPUDS. Bio je učesnik u nekoliko likovnih kolonija. Završio je Artiljerijsku oficirsku školu i Višu upravnu školu. Studiozno je obišao izvorišta civilizacija. Učesnik je NOP od 1941. godine. Nosilac je ratnih i mirnodopskih odlikovanja. Zlatnu značku Srbije dodelio mu je KPZ, a ULUPUDS nagradu za životno delo. Dobitnik je Majske plakete grada Svrlijiga. Uveden je u Leksikon "Ko je ko u Srbiji". Po završenom službovanju u 11 gradova, skrasio se u Beogradu.

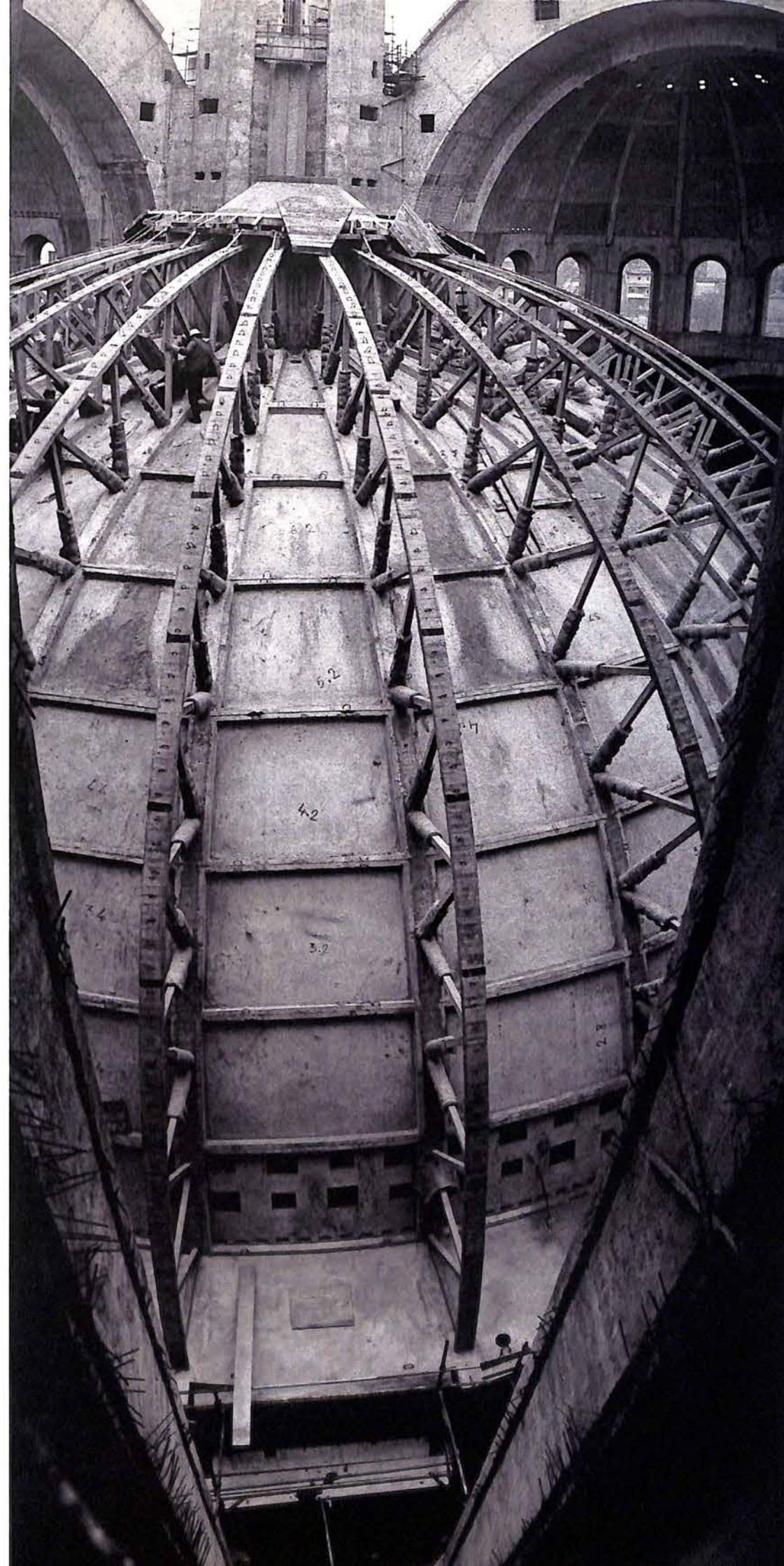
© RADE MILISAVLJEVIĆ, "IKEBANA" - FOTOGRAFIJA NA FOTOPLATNU, 1974

© RADE MILISAVLJEVIĆ, "SOLARIZACIJA", 1978

© RADE MILISAVLJEVIĆ, "BEOGRADANKA SA MASKOM", 1982

© RADE MILISAVLJEVIĆ, "PODIZANJE GLAVNE KUPOLE HRAMA SVETOG SAVJE", 19 - SNIMAK PANORAMSKIM FOTOPARATOM

Charles Marville, "Most umetnosti", 1853

PANORAME I PANORAMSKE SLIKE

KROZ ISTORIJU FOTOGRAFIJE ČESTO SE POSTAVLJALO PITANJE KOJA JE PANORAMA PRAVA: DA LI ONA SASTAVLJENA OD VIŠE SLIKA ILI ONA KONTINUALNA, BUDUĆI DA NI JEDNA NI DRUGA NISU TOPOGRAFSKI BESPREKORNE. NEKI TEORETIČARI TVRDE DA JE JEDINO VAŽAN REZULTAT

ISTORIJA FOTOGRAFIJE

Istorija panoramskih slika seže daleko pre nastanka fotografije. U vreme Francuske revolucije 1787. Irac Robert Barker pokrenuo je neku vrstu putujućeg cirkusa u Londonu u kome je izložio poglede na prestonicu britanskog carstva u 360 stepeni. Takvu vrstu prikazivanja gradskih veduta i predela pod nazivom panorama (grč. pan-sve; rama-pogled, prizor) usvojilo je i nekoliko evropskih slikara toga razdoblja. U to vreme moglo se govoriti o dve vrste panorama: gledanih uživo i nacrtanih. Za gledaoce panorama uživo postojala su naročita mesta, obično na vrhu visokih zgrada ili tornjeva, tzv. panoramske rotunde (okruge građevine), dok su platforme za posmatračice nazvane belvedere (ital. lep izgled ili pogled).

Rana masovna kultura crtanih panoramskih iluzija manipulirala je perspektivom, svetlošću, a u slučaju panorame u Londonu, slikane s vrha katedrale Svetog Pavla, a instalirane u londonskom koloseumu, i trodimenzionalnim efektima. Preko slikara (kasnije i fotografa) Langloa (Jean-Charles Langlois) te crtačke ili slikane panorame dospevaju u Francusku i privlače pažnju nekih drugih slikara, na primer Prevosa (Pierre Prevost), zatim i Luja Dagera. Njegove panoramske slike – poznatije kao diorame – koristile su osnovne principe prethodnih. Nema sumnje da su u to vreme panoramske slike veliki društveni fenomen i prate razvoj industrijsko-kolonijalnog društva. Na njima se odlikovalo trojstvo: istorijski sadržaji, dnevni život i odjeci velikih tehničkih i kolonijalnih poduhvata. Prve panorame slikane su uljem na platnu, upotrebom jedne veoma detaljno razrađene tehnike, a Dager je

upotrebljavao najfinije pamučno platno za čak dve verzije prikazivanja, noćnu i dnevnu, rasvetljene otpozadi.

PANORAMSKE FOTOGRAFIJE

Pre nego što je na scenu stupio praktičniji postupak negativ-pozitiv (to jest talbotipija), dagerotipija je bila vrlo popularna i za panoramske slike. Fotografsko ostvarivanje panoramskih slika iziskivalo je naročitu umešnost: dagerotipist je morao tačno da izračuna gde će doći sastavci. Takve panorame, sastavljane od pojedinih fotografija, snimali su braća Bison, Adolf Braun, Samuel Burn, a i mnogi nepoznati fotografi širom Evrope, Bliskog istoka i Indije. Američki fotografi zabeležili su rađanje mnogih naselja u udaljenim divljinama Zapada, na primer: Xorx R. Fardon, Vilijem H. Hekson, Karleton E. Votkins i neki drugi. I braća Langenhajm snimili su jedan broj panoramskih slika Nijagarinih vodopada, od kojih je svaka bila sastavljena od pet odvojenih prizora. Neki fotografi koristili su panoramske slike da bi prikazali vojne operacije, kao na primer

Garsin, "Marsej, luka Žoliet", 1860

Langloa i Mehedin (Leon-Eugen Mehedin), koji odlaze u Krimski rat, 1855, a te slike će, kasnije, prikazivati u pozorištu na Šanzelizeu u Parizu. U toj vrsti fotografije proslavio se i Edvard Majbriks, koji je napravio sjajnu seriju panorama San Franciska sa čak tri različita mesta; bio je najuspešniji panoramist u Sjedinjenim Američkim Državama kroz celo albuminsko i kolodijumsko razdoblje. Ali, prve prave panorame, iz jednog komada, odlične slike Pariza, snimio je Nemač Fridrih Martens panoramskim fotoaparatom koji je sam izumeo 1845. godine. Objektiv se mogao pokretati do zahvatnog ugla od približno 120 stepeni da bi projektovao sliku na polukružnu dagerotipsku ploču. Tokom cele istorije fotografskih panorama, sve do danas, sreću se dva tipa slika: veštačke i prave panorame. Najpre su nastale veštačke, sastavljene od više normalnih snimaka pažljivim uklapanjem i lepljenjem jednog uz drugi, dok su prave načinjene panoramskim kamerama s pokretnim objektivima (ili su i same kamere rotacione). Takozvane prave, kao i veštačke, mogu ostaviti sličan utisak, ali pažljivo ispitivanje otkriva razlike. Panoramske slike sastavljane od više

snimaka, pa naknadno spojene, obično imaju mala prostorna izobličenja, a svako skretanje izvan vodoravnog položaja kamere prilikom snimanja onemogućava pravilnost uklapanja segmenata. Vidljivo je, npr., da su pomenute Majbriksove panorame San Franciska, mada ubedljive u celini, nasilno uklapanje. S druge strane, snimci panoramskim fotoaparatom (bar oni nastali u istorijskim vremenima o kojima ovde govorimo), zbog širokougaonog, a i pokretnog objektiva, gotovo redovno zakrivljuju prave linije bliskih objekata. Istovremeno, ovde treba upozoriti na zabludu koja se sreće kod

tnaestog i dvadesetog, kod nas su prodavane razglednice sastavljene iz dva ili tri dela, na kojima su prikazane panorame Beograda. Neki takvi primerci, snimljeni s druge obale Save, s pogledima koji obuhvataju grad od Kalemegdanske tvrđave do savamalske padine, sačuvani su u privatnim zbirkama.

U balkanskim ratovima na tlu Srbije, 1912, a i u Prvom svetskom ratu, 1916, snimao je panoramske fotografije i francuski fotograf ruskog porekla Samson Černov. Format u obliku izduženog pravougaonika bio mu je vrlo pogodan za masovne scene, kolone izbeglog naroda ili

Te radove nismo videli.

U drugoj polovini 20. veka, u našoj fotografiji panoramski snimci su bili malo ili nikako zastupljeni. Ipak, jednu takvu fotografiju, panoramu Beograda snimljenu sa druge obale Save, uradio je majstor fotografije Miloš Pavlović za potrebe, kako je rečeno, kongresa Narodne tehnike Jugoslavije održanog u Domu sindikata. Kasnije je ta panoramska slika, duga oko četiri metra, a sastavljena od dva segmenta, krasila zid u Foto-klubu "Beograd", iznad dovratka sale za okupljanje članova.

Charles Negre, "Kan, luka", 1865

mnogih opisivača fotografskih slika ili istoričara toga medija, koji dolaze s područja društvenih nauka (npr. iz istorije umetnosti), a nepoznavalaca tehnike i tehnologije nastanka panoramskih fotografija. Naime, oni po pravilu koriste reč panorama samo kao opisni pojam u smislu širokog pogleda koji se prostire nad nekim predelom ili gradskom vedutom, ne uočavajući da takve fotografije mogu nastati na različite načine i s nejednakim su osobinama. Za razliku od one skrpljene od parčica normalno snimljenih fotografija (kao što su radili Langloa, Votkins, Langenhajm, Majbriks i dr.), prava panoramska fotografija nastaje u jednom komadu, uz pomoć specijalnog fotoaparata (Martens, Lereburs, braća Bison i dr).

PANORAMSKE FOTOGRAFIJE U SRBIJI

Najraniji primer panorame u srpskoj fotografiji sreće se oko 1892. godine. Tada je dvorski fotograf Milan Jovanović snimao vedute i panorame Beograda i izlagao ih u svom ateljeu na prodaju. Te fotografije snimane su tzv. normalnom optikom, a naknadnim intervencijama, to jest odbacivanjem dela neba i dela tla, pretvarane su u veštačke panorame. Na prelomu veka, deve-

ranjenika u nepreglednim planinama, npr., za vreme povlačenja preko Albanije. Prema obaveštenjima koja smo dobili od Miloša Jurišića, predanog sakupljača i tumača starih fotografija Beograda, Vidan Mitrović, tehnički saradnik Ministarstva saobraćaja je između 1922. i 1931. godine fotografisao i panorame, ali se ne može sa sigurnošću utvrditi da li je koristio panoramski fotoaparati ili su snimci normalnog karaktera, pa kasnije sastavljeni u jedan. Jedna takva fotografija je, npr., snimak ograde francuskog vojnog groblja u Beogradu. Sačuvano je i nekoliko pravih panoramskih fotografija koje je krajem dvadesetih godina snimio dvorski fotograf i jedan od najistaknutijih beogradskih fotoreportera Vlado Benčić.

Prema sećanjima savremenika, u četvorogodišnjem razdoblju Drugog svetskog rata neki ruski ratni fotografi i filmski snimatelji koristili su i panoramske fotoaparate tako da je u arhivama sačuvano više takvih snimaka s bojišta na našem tlu, ali nepotpisanih. Fotograf Miloš Jovanović (o kome je pisano u našem časopisu, br. 10, 2002, str. 50–53) uveravao nas je da je mnoge takve fotografije presnimavao za potrebe vojne enciklopedije, ali budući da je reprodukovao samo pojedine delove, danas se na tim reprodukcijama ne može prepoznati da li su originalni snimci urađeni panoramskom kamerom ili ne.

Sećamo se da smo u rukama više domaćih fotografa videli ruski panoramski fotoaparati Horizont, ali takvih fotografija jedva da je bilo na izložbama. Radoje Đukić je izlagao nekoliko naslova, npr., "Cvečarka ispred Beograđanke", pa čak i akt-fotografije, a Rade Milisavljević panoramske slike predela iz okoline Svriljga. Čini se da je panoramska fotografija unekoliko oživela tokom poslednje decenije. Videli smo više radova, a i neke izložbe tog tipa, na primer, "Hilandar" Majkla Milojevića (fotografije od 360 stepeni), pa "Prizori iz Hilandara" Dragana S. Tanasijevića. U poslednje vreme, zahvaljujući digitalim fotoaparatom, od kojih gotovo svaki ima mogućnost veštačkog panoramskog snimanja (za kasnije spajanje u jednu sliku), kao i namenskih programa poput Panorama Maker ili Photoshopa CS 2, sastavljanje panorama od više slika postaje jednostavna radnja. Na kraju i pitanje koje se često postavljalo i kroz istoriju fotografije: koja je panorama prava: da li ona sastavljena od više slika ili ona kontinualna, budući da ni jedna ni druga nisu topografski besprekorne. Neki teoretičari tvrde da je jedino važan rezultat. Složićemo se s njima, uz dopunu fotografa praktičara da treba poznavati tehnologiju nastanka oba postupka, kao i mogućnosti koje pružaju, da bi se dobili najbolji rezultati.

GORAN MALIĆ

Tipovi panoramskih fotoaparata

KROZ ISTORIJU FOTOGRAFIJE PARALELNO KLASIČNIM FOTOAPARATIMA, ALI NEKAKO STIDLJIVO, ODVIJAO SE RAZVOJ PANORAMSKIH FOTOAPARATA. KADA POČNEMO DA TRAŽIMO, I DA TAKO KAŽEM SKIDAMO PRAŠINU SA STARIH KNJIGA, VIDIMO DA JE BROJ KONSTRUKCIJA KOJE SU ZAŽIVELE A I ONIH KOJE TO NISU NEVEROVATNO VELIKI

Pazljivim posmatranjem uočićemo da u osnovi postoje tri tipa panoramskih fotoaparata, iako je broj mogućnosti dobijanja ovakvih snimaka naglo povećan brzim razvojem digitalnih tehnologija. Kao primer jedne od mogućnosti novih tehnologija pomenimo posebna parabolna ogledala koja na jednom snimku obuhvataju kompletnu panoramu koja se kasnije razmotava posebnim programima, ili još jednostavnije fotografisanje i digitalno spajanje pojedinačnih snimaka u panoramsku fotografiju.

Panoramski fotoaparati generalno mogu biti svrstani u tri kategorije: fotoaparati s okretnim objektivom, rotirajući fotoaparati i one najslabije klasičnim, tj. fotoaparati s ekstremno širokouganim objektivom. Ove osnovne tipove konstruktori su koristili i koriste i danas jer je recimo sistem PanCam montiran na rover koji se šeta površinom Marsa i dalje fotoaparati s okretnim objektivom, a ručno napravljen Horsley je rotirajući panoramski fotoaparati iako za okretanje koristi elektromotor. A konstrukcijski najjednostavniji, fotoaparati s ekstremno širokouganim objektivima u proizvodnim programima su mnogih firmi.

PANORAMSKI FOTOAPARATI – TIPOVI I PROIZVOĐAČI

Nama nekako najbliži jer smo ih lako i jeftino nabavljali jesu fotoaparati tipa Horizont ruske proizvodnje. Proizvode se i danas s izmenjenim imenom i osavremenjenim dizajnom.

Horizon 202 je ušao u serijsku proizvodnju 1989 godine. Materijal od kojeg je izrađen je crna plastika, a ima fiksno tražilo, polugu za premotavanje filma i ekspozicije od 1/2, 1/4 i 1/8, kao i 1/60, 1/125

i 1/250 s. Proizvedeno je ukupno osam verzija ovog tipa. Kolekcionarima je ovo najinteresantnija verzija izrađena od titanijuma prilikom proslave pedeset godina postojanja fabrike. Izrađeno je svega 12 primeraka, koji su bili namenjeni kao poklon važnim ličnostima ondašnjeg političkog sistema, pa zbog toga sada imaju veliku kolekcionarsku vrednost.

Horizon S3 je najnoviji tip ovog fotoaparata, tamnosive boje i izvanrednog futurističkog dizajna.

Nadamo se da ste primetili da je fabrika, već kod prethodnog modela, na kraju imena ukinula slovo "t". Postoje tri verzije. S3 PRO ima ekspozicije od 1 do 1/250 s, S3 U-500 od 1/2 do 1/500, a S3 Sport od 1/60 do 1/500 s.

Horizon 205 je fotoaparati za film tipa 120, napravljen u malom broju primeraka. Format snimka je 52 x 122 mm, a objektiv je 3,5/50 mm. Model izrađen 1992. imao je okidač u vidu poluge za premotavanje filma, a na modelu prikazanom na Fotokini 1994. bio je klasičan okidač na prednjem delu fotoaparata. To bi bilo sve o Horizon(t)ima. Ali, Rusi su i pre Horizonta pravili panoramske fotoaparate. Kada smo već kod ruske produkcije, pogledajmo i njih.

Fotoaparati FT-1, FT-3 i FT-2

Redosled u ovom podnaslovu napravili smo po redosledu pojavljivanja ovih panoramskih fotoaparata.

Model FT-1 napravljen je još 1948. godine u svega nekoliko primeraka. Imao je samo jednu ekspoziciju (1/50 s), objektiv mu je bio Industar 22 3,5/50 mm, kakav se nalazi na FED-u ili Zorkiju, a na filmu širine 35 mm snimao je 12 snimaka formata 24 x 102 mm, što znači da je ovaj fotoaparati imao ugao snimanja 120 stepeni po horizontali.

Model FT-3 pravljen je od 1951. do 1952. Objektiv, i format snimka su kao i kod prethodnog modela, ali se udaljenost mogla podesiti od 1,2 m do beskonačnog. Imao je ekspozicije od 1/25, 1/100 i 1/200 s. i izvanredno optičko tražilo koje je bilo moguće skinuti s fotoaparata. Napravljen je stotinak primeraka.

Fotoaparati FT-2 pojavio se šest godina kasnije i pravljen je do 1965. godine (ukupno 16662 komada). Pravio je 12 snimaka formata 24 x 110 mm, s vidnim uglom 110 stepeni. Model FT-2 koristi je posebne kasete, bez mogućnosti vraćanja filma u prvu kasetu. Ekspozicije, 1/100, 1/200 i 1/400 s, određivane su različitim položajem dve poluge za njihovo podešavanje. Objektiv je bio Industar 50 3,5/50 mm, bez podešavanja udaljenosti, a kao tražilo je korišćen sklopjivi

1 Sema panoramskog fotoaparata s okretnim objektivom

2 Sema panoramskog rotirajućeg fotoaparata

3 Sema panoramskog fotoaparata s ekstremno širokouganim objektivom

optički ram. Model FT-2 jeste relativno jednostavan panoramski fotoaparati, iako ulaganje filma i snimanje nisu baš tako jednostavni. Pored ovoga, u SSSR-u bilo je jo nekoliko pokušaja izrade panoramskih mehanizama (Pahkovski – 1938, Petrov – od 1946. do 1950. i PFA-2 panoramska kamera – oko 1950, koja je mogla da snima s horizontalnom uglom između 45 i 360 stepeni), ali to su sve bili usamljeni i pojedinačni pokušaji.

Krajem prethodnog veka Kodak je u Americi napravio svoj prvi panoramski fotoaparati – No. 4 Panoram, posle njega sledili su: No. 4 Panoram Model B (1900–1903); No. 4 Model C (1903–1907); No. 4 Model D (1907–1914). Te iste godine patentiran je nov model s oznakom D, koji se proizvodio do 1924. godine. Format snimka bio je 8,9 x 30,5 cm i na filmu s oznakom 103 moglo se napraviti pet snimaka. Pokretni objektiv imao je vidni ugao od 142 stepena po horizontali.

AL-VISTA, američka konkurencija Kodaku, patentiran je još 1896. godine. Proizvođač je bila firma Multiscope&Film Company iz Wisconsin. AL-Wista, model 4B mogao je da snimi pet formata snimaka, od 10 x 10 do 10 x 30,5 cm, a model 5B, takođe pet formata, ali na još širem filmu – od 12,7 x 10 do 12,7 x 30,5 cm. Objektiv na ovim panoramskim fotoaparatom bio je Aplanat i zahvaljujući polukružnom kretanju dostizao je ugao snimanja od 180 stepeni pri najvećem formatu snimka.

WIDELUX je pravila japanska firma Panon kojoj je proizvodnja panoramskih fotoaparata bila osnovna delatnost. Prvi Panonov panoramski fotoaparati bio je Panon Wide Angle Camera (1952). Snimao je negative

veličine 2 x 4,5 inča na filmu tipa 120, s uglom snimanja 140 stepeni po horizontali koristio je Objektiv Herxar 3,5/50 ili Hexanon 2,8/50 mm a zatvarač je imao ekspozicije s oznakama: 2, 50 i 200. Ovaj fotoaparati danas vredi do 1.500 evra. Panom Wide Angle A3 (1957) pravio je šest snimaka formata 5 x 11 cm na filmu 120 i još je skuplji, vredi i do 2.000 evra. Panophic (1963) je imao ekspozicije 1/8, 1/60 i 1/250 s i sličnu kolekcionarsku vrednost kao prethodni model. Widelux 1500 (1975) snima format 50 x 122 mm na filmu 120 i, takođe, ima dobru kolekcionarsku cenu. Pod imenom Widelux Panon je (počevši od 1959) pravio više modela: FV, F6, F6B, i F7 i F8, koji su snimali panoramske snimke na filmu širine 35 mm a format je bio 24 x 59 mm (140 stepeni). S objektivom Lux 2,8/26 mm i ekspozicijama do 1/250 s. Ovi fotoaparati rađeni su u hromiranoj ili crnoj verziji.

PANORAX 35-ZI je japanski fotoaparati (1959) koji može da snima između 45 i 350 stepeni na filmu 35 mm širine. Pokretni objektiv (Panoler 3,5/40 mm) na principu periskopa projektuje sliku na unutrašnji doboš s filmom. Ima 11 ekspozicija od pune sekunde do 1/1.000 dela. Možda i ne znate da ste pravi bogataš ako posedujete Panorax, jer on vredi i do 15.000 evra.

WISCAWIDE 16 su bili nekada popularni, a sada potpuno zaboravljeni, fotoaparati koji su koristili neperforirani film formata 16 mm. To su oni lepi, mali fotoaparati džepnog formata, koji su prethodili takođe zaboravljenom formatu 110. Japanska firma Taiyo Optical Co. napravila je 1962 godine dva fotoaparata pod imenom Wiscawide: prvi s oznakom 16 i drugi s oznakom 16 ST-D. Oba fotoaparata pravila su snimke formata 10 x 52 mm. Objektiv je bio 3,5/25 mm, a zatvarač je imao ekspozicije između 1/60 i 1/300 s.

ARCA SWISS je jedan od najčuvenijih panoramskih fotoaparata s kružnom pokretnim objektivom i uglom snimanja od 360 stepeni.

NOBLEX je verovatno najsofisticiraniji panoramski fotoaparati s pokretnim objektivom. Pravio ga fabrika Kamera Werke Noble GmbH u Drezdenu. Prvi model Noblex Pro izašao je 1992. godine i pravio je snimke formata 531 x 12 cm na filmu 120 (šest snimaka). Noblex su verovatno najsavršeniji panoramski fotoaparati i o njima možete pročitati opširnije u posebnom tekstu.

Sada dolaze na red panoramski fotoaparati s nepokretnim objektivom. Prednost ovih fotoaparata jeste što su mehanički jednostavniji i kod njih postoji mogućnost korišćenja objektivu različitih žižnih daljina, što znači da se efekat "panorame" može dobiti pri snimanju s različitim udaljenosti a panoramski efekat se dobija

praktično uzimanjem isečka iz slike koju pravi objektiv. Nedostak ovog tipa fotoaparata jeste zatamnjenost perifernih delova slike, tako da se pri snimanju ili izradi pozitivu mora koristiti tzv. centar filter koji izjednačava gustinu konačne fotografije.

FUJIFILM PANORAMA GX617

Professional jeste fotoaparati kojim se mogu napraviti snimci formata 56 x 168 mm. Na filmu 120 biće četiri snimka, a na filmu 220 duplo. Postoje četiri izmenljiva objektivu: SW 5,6/90, SW 8/105, W 6,7/180 i T 8/300 mm. Svi oni imaju mogućnost podešavanja udaljenosti, a ugrađeni su u centralni zatvarač Copal s rasponom ekspozicija između 1 i 1/1.000 s. Jednostavno ulaganje filma, poluga za premotavanje i automatski brojač snimaka odlike su ovog fotoaparata, a izuzetno robustna izrada s "branicima" oko objektivu podseća pomalo na oklopno vozilo.

GILDE je manji nezavisni proizvođač panoramskih fotoaparata. Prema katalogu iz 1996. godine, u proizvodnom programu imao je četiri tipa fotoaparata koji su bili predviđeni za snimanje više formata. Tako je Gilde 66-12MST bio predviđen za formate 6 x 6, 6 x 9 i 6 x 12 cm. Model s oznakom 66-17(3D) je pored toga snimao još i fotografije formata 6 x 14 i 6 x 17 cm, 66-17MST Super bio je sličan prethodnom modelu, dok je Gilde 66-17MST 3D pored ovih formata mogao da snima i po dve stereo fotografije formata 6 x 7 ili 6 x 9. Gilde panoramski fotoaparati imali su mogućnost ispravljanja linija u izvesnim granicama; njima su odgovarali velikofORMATNI objektivu gotovo svih proizvođača u različitim žižnim daljinama.

FOTOMAN je firma iz Hong Konga. Pravila je dva modela panoramskih fotoaparata. Fotoman 612 Camera pravila je šest snimaka formata 56 x 118 mm na filmu 120, a fotoaparati s oznakom 617 je bio predviđen za format snimka 56 x 168 mm. Na telo su mogli da se stave objektivu raznih proizvođača. To je jednostavan panoramski fotoaparati bez ikakve automatike.

PANORAMICA je naša "mirođija" u čorbi panoramskih fotoaparata koja je "delo" beogradskog fotomehaničara Radomira Velimirovića, poznatog kao Raja. Čovek se odavno setio i napravio jednostavno, ali lepo diza-

nirano telo za film 120, na koje se mogao staviti bilo koji velikofORMATNI objektiv. Postojale su tri verzije Panoramice: 6 x 12, 6 x 17 i 6 x 24 cm. Panoramica je bila prikazana na Fotokini u Kelnu 1984. godine i izazvala je veliko interesovanje. Čak joj je i američki časopis *Popular Photography* posvetio dvadesetak redova, uz njenu fotografiju. Napravljen je u stotinak primeraka i mnogi naši reporteri i stručni fotografi još uvek rade njom, a interesantno je da smo je videli i u nekim fotografskim radnjama u Nemačkoj.

HORSEMAN, poznati proizvođač velikofORMATNIH fotoaparata, takođe je napravio jedan panoramski model s oznakom SW612, predviđen za formate snimka 6 x 7, 6 x 9 i 6 x 12 cm. Ovaj fotoaparati s ručnim kontrolama koristi razne objektivu, ima tražilo koje se skida, lepo rešen branik oko objektivu i predviđen je za rad s Rodenstock objektivima.

HASSELBLAD XPan je hibridni fotoaparati koji na filmu širine 35 mm pravi standardne snimke veličine 24 x 36 mm, ali i

panoramske veličine 24 x 65 mm. Savremeno telo izrađeno od titanijuma i aluminijuma izuzetno je lepo dizajnirano. Fotoaparati ima dva izmenljiva objektivu putem bajoneta 4/45 i 4/90 mm. Daljinar i tražilo su u istom prozoru, zatvarač ima raspon ekspozicija između 8 i 1/1.000 s, a poseduje i TTL merenje svetlosti. Fotoaparati je pun elektronike i zaslužuje da o njemu više pišemo.

HORSELEY 28-360

je predstavnik posebne grupe rotirajućih fotoaparata. Moderne je konstrukcije čije osnove, da se podsetimo, datiraju još iz 1890. kada je napravljen Daimozeau Cyclographique a kasnije i veoma uspešni i danas korišćeni Circuit. Prilikom rotiranja povlači se i film, a format snimka za potpuno kružnu panoramu je 182 mm na lajka filmu.

Kada su panoramski snimci u pitanju, potrebno je još da pomenemo fotoaparate prilično neuspešnog APS formata iz nedavne prošlosti, koji su imali mogućnost kontinuiranog izbora tri formata snimaka, među kojima je bio i panorama format, a dobijao se maskiranjem ostatka filma, čime se sticao utisak panorame. Na kraju, setimo se i nekih tipova kompaktnih fotoaparata formata od 35 mm, manje ili više pametnih "idiota", koji su takođe maskiranjem dela filma mogli da snimaju fotografije s kvazi-panoramskim efektom.

© TOMISLAV PETERNEK

FOTOREPORTER I PANORAMSKA FOTOGRAFIJA

U praktičnom radu foto reportera panoramski fotoaparati nije uobičajeni deo opreme. Tomislav Peternek prvi panoramski fotoaparati nabavio je u toku stvaranja kolekcije starih fotoaparata kada je 1980. godine došao u posed modela FT2, sovjetske proizvodnje. Iste godine iskoristio je taj fotoaparati da napravi jedinstvene fotografije ljudi koji su u Ljubljani i Beogradu ispraćali posmrtno ostatke Josipa Broza Tita. Za razliku od ostalih fotografa koji su sva dešavanja pratili na klasičan način, fotografije snimljene panoramskim fotoaparatom uspešno su prikazale ono što je bilo karakteristično: dugačke redove naroda koji je čekao da u mimohodu oda poslednju poštu. Koliko je nama poznato, ovo su do sada jedine panoramske fotografije koje su objavljene kao ilustracija neke reportaže, a čitaoci su imali priliku da ih vide u časopisu NIN.

Već sledeće godine Tomislav Peternek dolazi u kontakt s novim panoramskim fotoaparatom, to jest pro-

totipom koji je konstruisao i izradio jedan Čeh, inače našeg porekla. Oduševljen mogućnostima fotoaparata, Peternek kapariše prvi komad iz buduće serijske proizvodnje, do koje nažalost nikada nije došlo. Dobija novac nazad i vraća eksperimentalni primerak za koji kaže da je izgledao kao oveći pretis lonac jer je snimao na filmu formata 120 i imao ugrađen okretni objektiv fiksnog fokusa firme Meopta. Zanimljivo je i to da je izazivao popriličnu pažnju, posebno policije, prilikom snimanja tom skalamerijom. Ipak, kao svedočanstvo postojanja tog fotoaparata ostale su fotografije velike poplave koja je zadesila Beograd 1981. godine kada je voda prekrila Zemun, Karadordevu ulicu i Sajmište pored koga se tada moglo proći jedino čamcem. Snimci na filmu srednjeg formata imaju izuzetan kvalitet, pa se tako na fotografijama bez problema prepoznaju lica ljudi koji su se tu zadesili u trenutku snimanja. Prednost panoramskog snimka posebno je vidljiva na fotografijama poplavljenih dvorišta kroz koja stra-

© TOMISLAV PETERNEK

dalnici iznose najvrednije stvari dok napuštaju svoje kuće.

Tomislav Peternek je do sada uradio više od 700 naslovnih strana NIN-a, od kojih je jedna posebno zanimljiva jer se na njoj nalaze tri panoramske snimke. Inače su te naslovne strane poznate i čak su bile prikazane kao posebna izložba. Ne smemo zaboraviti vreme njihov nastanka, vreme kada nije bilo računara, i kada su se zadate teme rešavale čistim fotografskim znanjem i umećem.

Peternek u svom posedu ima i jednu po mnogo čemu jedinstvenu knjigu čiji je autor Amerikanac Goldbek, panoramski fotograf koji je čuven po izuzetnim fotografijama motiva koji bi namučili i svakog modernog fotografa; na primer, fotografije kompletne divizije američke vojske sa svom tehnikom, naoružanjem i vozilima. U knjizi je opisan i rad na pripremanju za snimanje i to kako je ovaj fotograf planirao svoje fotografije i crtao na tlu šeme po kojima su se postavljali objekti i ljudi da bi na samoj fotografiji bili reprodukovani bez perspektivnih izobličenja.

Ali, o tome nekom drugom prilikom.

M. Ž.

© TOMISLAV PETERNEK

© TOMISLAV PETERNEK

© TOMISLAV PETERNEK

© TOMISLAV PETERNEK

Tortuga 5

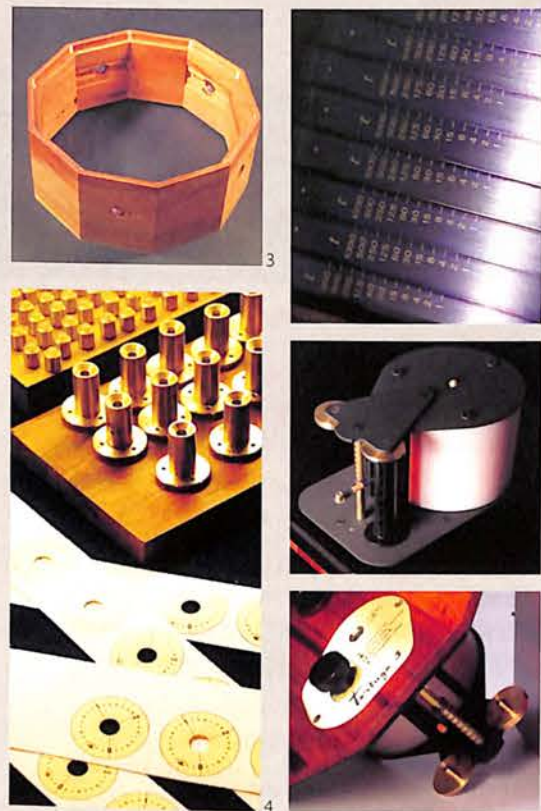
panoramski pinhole fotoaparati oblika kornjače

VIŠESTRUKO PREKLOPLJENE PANORAMSKE FOTOGRAFIJE SNIMLJENE SU JEDINSTVENIM PINHOLE FOTOAPARATOM

Prigu o pinhole fotoaparatu ili fotoaparatu najbližim kameri opskuri, jer nemaju objektiv već se fotografisanje obavlja kroz rupicu probušenu najčešće kroz parče tankog lima, započeli smo još u broju 26 našeg časopisa. Tada nismo znali da postoji TORTUGA 5, jedinstveni pinhole fotoaparati, a ujedno i prvi pano-

danje, kalkulator potrebnih ekspozicija koje su kod pinhole fotoaparata uvek duge. Naredna unapređenja ogledala su se u kombinaciji mogućnosti pojedinačnog ili višestrukog ekspoziranja, a dodato je i okidanje putem žičanog okidača. Četvrti prototip je, u stvari, osnova za proizvodnju koja je započela 2004. godine.

- [1] Tortuga 5
- [2] Otvoreni fotoaparati
- [3] Izgled kućišta fotoaparata
- [4] Detalj iz proizvodnje
- [5] Kalkulatori ekspozicije
- [6] Centralni cilindar
- [7] Nosači špulni filma

KONSTRUKCIJA

Poligonalno, desetougaoono kućište (dimenzija 24x24x14 cm i težine 2.100 g) načinjeno je od plemenitog šljivinog drveta i mesinga. Na svakoj drugoj strani desetougaoone prizme nalazi se montirana po jedna rupica prečnika 0,25 mm (odgovarajuća blenda je 256) kroz koju se u unutrašnjost projektuju pet blago preklapljenih

© LUC EWEN

slika. Ekspoziranje se obavlja zatvaračima napravljenim od anodiziranog lima. Preciznost kojom su rupice izbušene vidi se na fotografijama i ona je presudna za oštrinu snimka, a u slučaju ovog fotoaparata, i ujednačenost projektovanih slika koje se preklapaju na filmu. Fotoaparati koriste standardni film tipa 120 (rol-film širine 6 cm) i zahvaljujući tome može se puniti na dnevnom svetlu, što je velika prednost u odnosu na slične ali jednostavnije konstrukcije. Na film je moguće snimiti samo dva sni-

mka formata 6x26 cm, a svaki snimak može biti načinjen ili svim rupicama ili u seriji – jedna za drugom. Na ovaj način dodatno su proširene kreativne mogućnosti jer je moguće snimiti nešto sasvim novo ili čak otići i na drugu lokaciju. Slike se projektuju na centralni cilindar prečnika 87 mm, koji je izrađen od poliamida, i zajedno pokrivaju prilično veliki vidni ugao od 242°. Fotoaparati se isporučuju sa žičanim okidačem, mehaničkim brojačem snimaka, kalkulatorom ekspozicija i navojem za stativ.

M. ŽIVKOVIĆ

© LUC EWEN

www.tortuga.com

© LUC EWEN

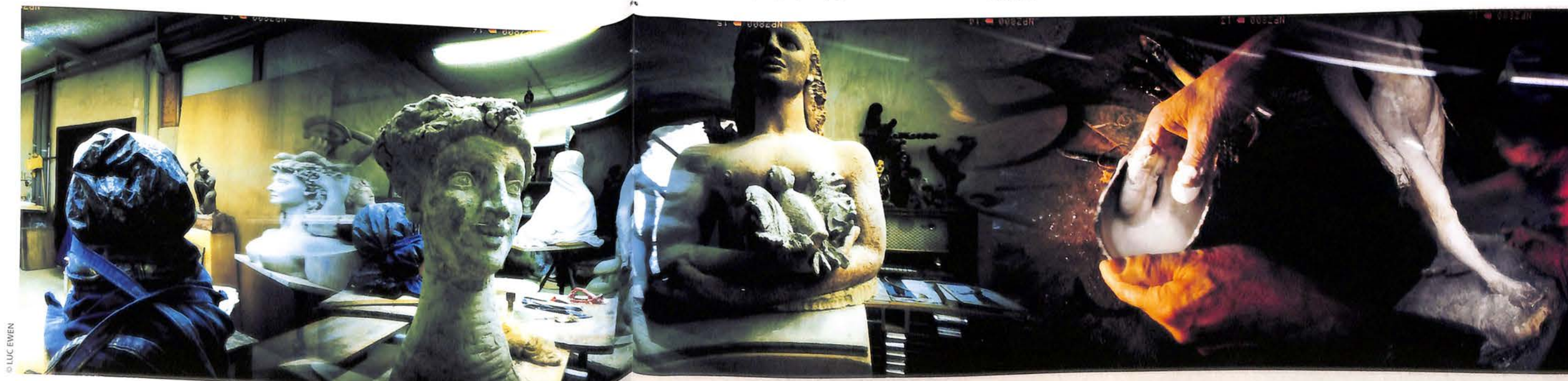

© LUC EWEN

ramski fotoaparati na svetu koji snima kroz pet rupica. Konstruisao ga je, njime fotografisao, a nakon dugogodišnjeg razvoja i proizvodi u malim serijama Luc Even iz Luksemburga. Njegovom izuzetnom ljubaznošću smo dobili fotografije ovog zanimljivog fotoaparata, kao i fotografije snimljene njime.

RAZVOJ

Na ilustraciji vidimo kako je Even razvijao svoju osnovnu ideju. Prvi fotoaparati datira iz 1998. godine i imao je klasično četvorougaoono kućište u kome se nalazio okretni cilindar. Već sledeći prototip, napravljen 1999. godine, bio je potpuno funkcionalan i imao je desetougaooni oblik. Izrađen je od metala tako da je težina stvarala problem prilikom nošenja. Nakon toga je Luc Even modifikovao konstrukciju i odlučio se za drvo kao osnovni materijal i tako je nastala Tortuga 3 koja je imala mehaničko oki-

© LUC EWEN

SpheroCam HDR

RAZVOJ DIGITALNIH TEHNOLOGIJA DOVEO JE I DO POJAVE SPECIFIČNIH I NEOBIČNIH UREĐAJA MEĐU KOJIMA SE IZDVAJAJU SISTEMI ZA FOTOGRAFISANJE S ROTIRAJUĆOM FOTOAPARATOM, A KOJE MOŽEMO JEDNOSTAVNO OPISATI KAO SKENERE PROSTORA. SPHEROCAM PORED IZUZETNOG KVALITETA SLIKE IMA I JEDINSTVEN R2S CRIME SOFTVER KOJI OVAJ PANORAMSKI FOTOAPARAT PRETVARA U SVOJEVRSTAN ALAT KRIMINOLOŠKIH STRUČNJAKA

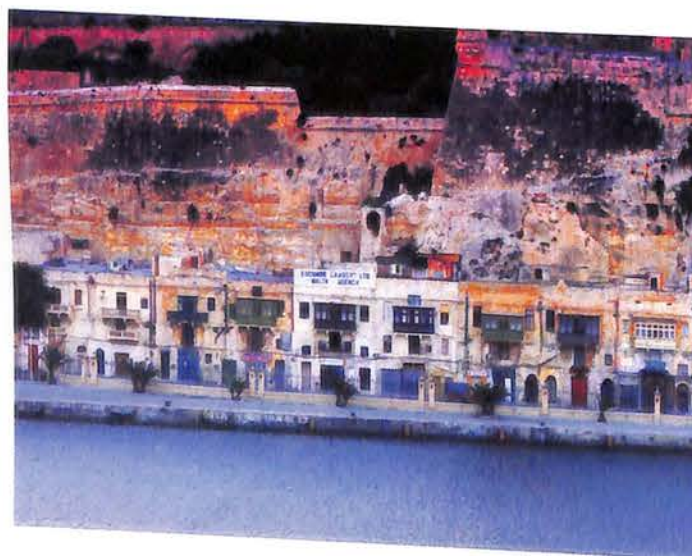
SPHERON U BEOGRADU

Zalaganjem firme RefotB i ljubaznošću kompanije Spheron VR iz Nemačke prisustvovali smo demonstracionom snimanju u Beogradu. Kompletna oprema stigla je u Beograd i imali smo priliku da vidimo kako se SpheroCam HDR može iskoristiti – od kreativne upotrebe, do velikih mogućnosti koje ima u istražnim radnjama.

REVOLUCIONARNO NOV KONCEPT

SpheroCamHDR je prvi potpuno automatizovani i digitalizovani fotoaparati koji koriste HDR tehnologiju. Razvojem naprednih tehnologija postignut je i neverovatna dinamički opseg od čak 26 otvora blende, što uz aktivnu kontrolu tokom samog procesa snimanja omogućava zavidnu uravnoteženost izuzetno svetlih i tamnih delova scene koja se fotografiše. Na taj način SpheroCamHDR skoro u potpunosti eliminiše uobičajene probleme podeksponiranih ili preekspoziranih fotografija. To znači da nema situacije koja ne može biti snimljena i sve to samo jednim okretom fotoaparata. Sistem je dizajniran i izveden tako da izdržava i

najekstremnije uslove rada i izuzetno je dobro zaštićen od svih uticaja, a prvenstveno atmosferskih. Operativnost je proveravana u uslovima ekstremne hladnoće Severnog pola, pa sve do visokih temperatura kakve, na primer, srećemo u studijama koji koriste toplu rasvetu. SpheroCam je testiran i u okviru NASA projekta misije na Mars. Vreme potrebno da se snimi scena pomoću SpheroCamHDR (360° x 180°) zavisi od osvetljenja i rezolucije i može trajati od nekoliko sekundi do nekoliko minuta. Pripreme radnje, snimanje scene i završetak kompletnog procesa traju oko pet minuta ukoliko je scena standardno osvetljena. Maksimalna vertikalna rezolucija čipa iznosi 5.200 piksela, što daje efektivnu rezoluciju od 50 megapiksela. Na taj način moguće je snimiti fotografije ekstremnog kvaliteta i bogatstva detalja. Spheron sistem ima mogućnost izmene objektiv, što dodatno proširuje mogućnosti, a utiče i na dimenzije snimljene fotografije. Na primer, panorama luke snimljena je objektivom Nikkor od 85 mm, što je rezultiralo relativno izduženom fotografijom. Ukoliko želimo da snimimo potpuno sferne fotografije, koristimo Nikon Nikkor AFD 16/2,8 objektiv "riblje oko" (fisheye).

KOMPLETNA DOKUMENTACIJA U JEDNOJ KUTIJI

OneClick-Box je specijalno dizajnirano, izuzetno čvrsto, vodonepropusno kućište u kome su i fotoaparati i oprema dodatno zaštićeni specijalnom penom. Unutar kućišta smešten je i "moćni" PC koji automatski kontroliše kompletan proces. Rad kompletnim sistemom izuzetno je jednostavan: jedan klik dovoljan je za kompletnu operaciju, čime je eliminisana mogućnost bilo kakve greške. Maksimalan kvantitet i kvalitet prikupljenih podataka omogućeni su izuzetnim kvalitetom samog uređaja i velikim prostorom na hard-diskovima računara. Poseban RAID mirroring sistem zaslužan je za dodatnu zaštitu i sigurnost podataka koji se paralelno snimaju na dva diska, a postoji i podrška za nekoliko tridesetdvobitnih formata fajlova u

zavisnosti od potrebnog kvaliteta fotografije. Baterije koje napajaju ovaj uređaj obezbeđuju punu autonomiju od minimalnih šest sati rada. Uz sve pomenuto, moguće je instaliranje GPS uređaja za globalno pozicioniranje, kao i uređaja za enkripciju podataka. Korišćenjem ovih tehnologija podaci mogu biti sačuvani i prosleđeni zajedno s tačnom lokacijom koju određuje satelit i vremenskom etiketom koja je apsolutno osigurana od bilo kakvog pokušaja falsifikovanja i neautorizovane izmene,

1. Luka na Malti snimljena objektivom žižne daljine 85 mm, fotografija iz arhiva Sferon AG
2. Detalj iste fotografije u razmeri 1:1
3. Izrez povećan 3 puta
4. Detalj fotografije povećan 10 puta
5. Fotografija snimljena objektivom od 24 mm, fotografija iz arhiva Sferon AG
6. Ista scena snimljena objektivom od 50 mm
7. Fotoaparati postavljeni na Kalemegdanu – vidi se OneClick Box kućište
8. Izgled samog fotoaparata
9. Detalj panoramske fotografije
10. Kalemegdan snimljen objektivom od 16 mm, fotografija Petar Vukadinović

LEXMARK

Za Vaš pouzdan početak...

- 16. Panorama automobila SMART iznutra, fotografija iz arhiva Spheron AG
- 17. SpheronVR fotoaparatom moguće je fotografisati ljude, naravno, ako su potpuno mirni – fotografija iz arhiva Spheron AG
- 18. Snimak enterijera bez dodatne rasvete, fotografija Petar Vukadinović
- 19. Izgled korisničkog interfejsa aplikacije R2S CRIME
- 20. Rad na terenu: prikupljanje forenzičkog materijala

što je od velike važnosti kada se oprema koristi za forenzička istraživanja i prikupljanje dokaznog materijala.

SPHEROCAM HDR, SPHERON VR I R2S CRIME – NEZAMENLJIVI ALATI U SLUŽBI ZAKONA

SpheronVR je aplikacija kojom je moguće izvesti 3D merenja na potpuno sfernim fotografijama bez potrebe za bilo kakvom dodatnom kalibracijom. Ovaj način toliko je jednostavan da ga je lakše koristiti nego klasičan metar, a zasniva se na korišćenju dve fotografije snimljene na istom mestu ali s različitim pozicijama po visini. Merenje se izvodi obeležavanjem referentne tačke (piksela) na obe fotografije korišćenjem jednostavnog i intuitivnog korisničkog interfejsa.

Softver R2STM zasnovan je na klijent-server principu i pruža korisniku sve mogućnosti korišćenja forenzičke dokumentacije. Snimak SpheroCam HDR fotoaparatom se iz matičnog

OneClick Boxa povezivanjem prebacuje na server i na ovaj način omogućava dalje korišćenje podataka koje su dobili istražni eksperti i istražni organi. Korišćenjem R2STM administratorskog alata administrator može kreirati, dopunjavati podatke o slučaju i određivati ko može pristupiti kojoj vrsti podataka. Program istražiteljima dozvoljava i crtanje mapa ili korišćenje aerofotografija kao dopune sfernom snimku načinjenom na licu mesta. Sferne

fotografije daju jedinstven 360° – 180° pogled na mesto zločina onakvo kakvo je bilo u trenutku započinjanja istražnih radnji i snimanja. Fotografije HDR mogu se prikazati korišćenjem "Load on demand" tehnologije koja daje zadovoljavajuće rezultate i tokom rada na sporijim kompjuterskim mrežama i kompjuterima koji imaju grafičke kartice slabijih performansi.

Mogućnost da se zaboravi neki detalj koji bi bio važan kao dokaz skoro da ne postoji jer sferična fotografija snimljena ovim sistemom zadržava bogatstvo detalja pri svim uslovima osvetljenja. U realnim uslovima rada ovo znači da će se na snimku podjednako dobro videti i detalji u najtamnijim partijama i najsvetliji delovi slike kao što je, na primer, užareno vlakno sijalice.

Sve bitne informacije i dokazni materijal mogu se dodatno označiti kreiranjem "hot-spot" mesta unutar samog snimka. Ovo mogu biti mape, skice ili GPS podaci, audio i video, fotografije mesta nalaza dokaza i DNK tragova i sve drugo što bi moglo biti

korisno za uspeh same istrage. Ove veze mogu biti dodatno obojene radi lakše identifikacije podataka, a klik mišem prikazuje željene podatke u novom prozoru. Kada stručnjaci kompletiraju istragu i ubace sve podatke u R2S program, kompletan dokument može se odštampati na klasičnim štampačima. Takođe,

moguća je jednostavna izrada multimedijalnog CD ili DVD medija spremnog za prikazivanje u kancelariji javnog tužioca.

M. ŽIVKOVIĆ

Z 617 Inkjet

A4 inkjet štampač,
Rezolucija: 4800*1200dpi,
Brzina: 14ppm monohromatska
8ppm kolor,
Mesečni obim: 2.000p/m,
Povezivanje: USB

MPC 34€*

X 1190 MFC Inkjet

Multifunkcijski 3 u 1, A4 uređaj,
Štampač:
Rezolucija: 4800*1200dpi,
Brzina: 14ppm monohromatska
8ppm kolor;
Mesečni obim: 2.000p/m,
Povezivanje: USB
Skener:
Tip: ravan CIS
Rezolucija: 600*1200, 48bit,
Kopir i Faks:
Preko računara

MPC 63€*

Z 735 Inkjet

A4 inkjet štampač,
Rezolucija: 4800*1200dpi,
Brzina: 15ppm monohromatska
15ppm kolor,
Mesečni obim: 1.000p/m,
Povezivanje: USB
1 kertridž: kolor

MPC 35€*

X 2350 MFC Inkjet

Multifunkcijski 3 u 1, A4 uređaj,
Štampač:
Rezolucija: 4800*1200dpi,
Brzina: 15ppm monohromatska
15ppm kolor;
Mesečni obim: 1.000p/m,
Povezivanje: USB
1 kertridž: kolor
Skener:
Tip: ravan CIS
Rezolucija: 600*1200, 48bit,
Kopir:
Samostalno kopiranje
Brzina: 12cpm monohromatska
12cpm kolor,
Faks: Preko računara

MPC 65€*

*Preporučena maloprodajna cena u dinarskoj protivvrednosti, bez uračunatog PDV-a od 18%.

AUTORIZOVANI DISTRIBUTER

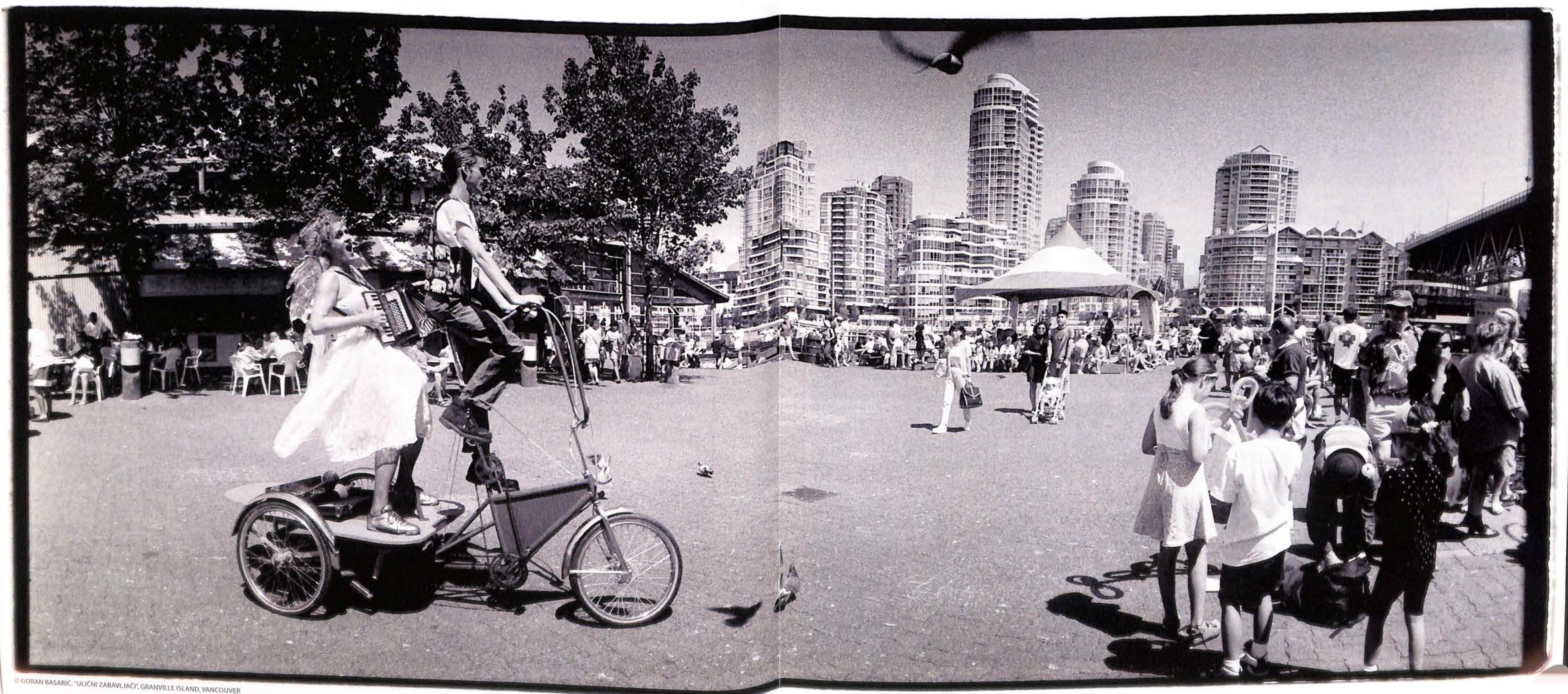
www.dl.co.yu
Direct Link
011/321 51 51, Mike Alasa 9, Beograd

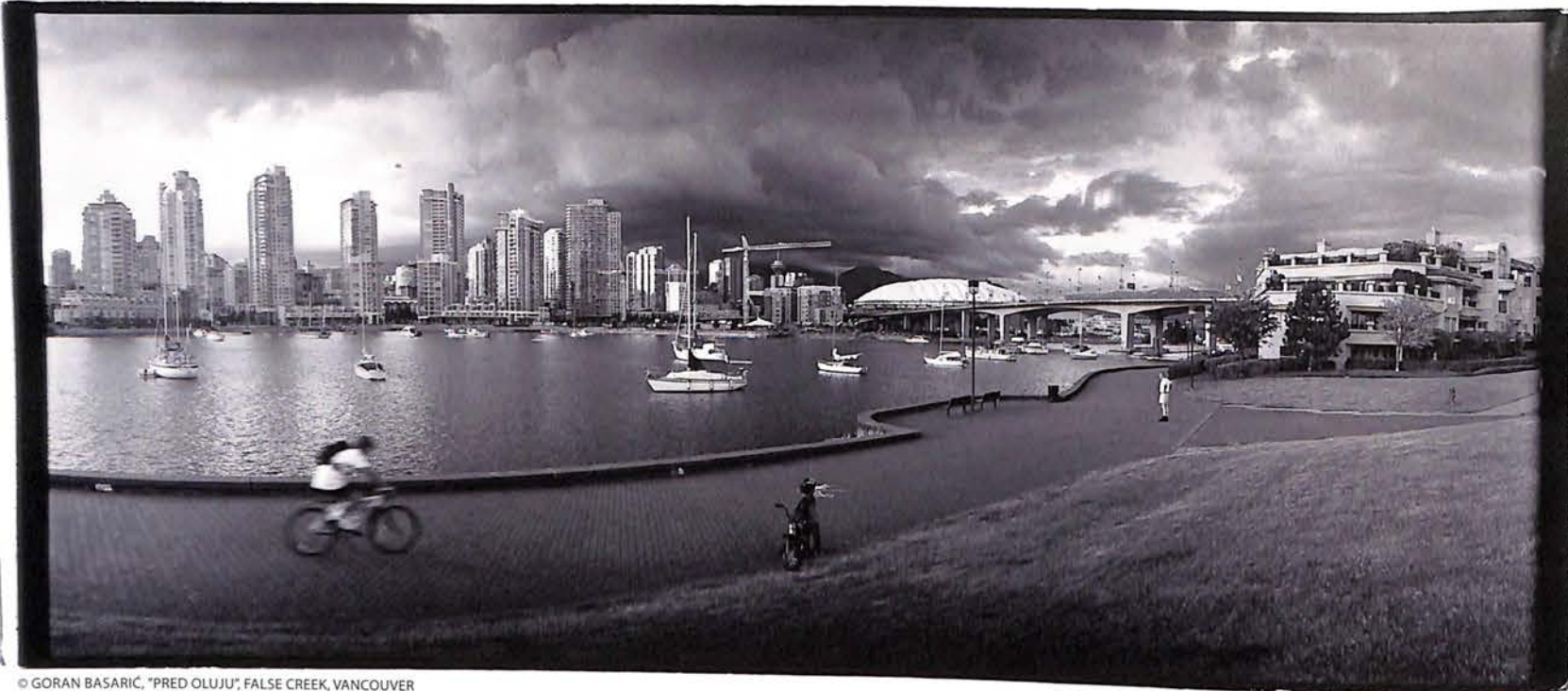
PARTNERSKA MREŽA: AALTO RAČUNARI, Šabac, 015/344 001; **BBS**, Beograd, 011/227 17 97; **COMTECH**, Beograd, 011/347 34 17; **DESK COMPUTERS**, Beograd, 011/329 21 40; **DESK SHOP**, Beograd, 011/311 16 91; **GAMA ELEKTRONICS**, Beograd, 011/323 94 94; **GET COMPUTERS**, Beograd, 011/313 06 28; **GIGATRON**, Beograd, 011/354 13 79; **IMTEL**, Beograd, 011/201 34 60; **INFOGRAF**, Beograd, 011/377 01 77; **INFORMATIKA**, Beograd, 011/321 53 33; **INFOTEAM**, Beograd, 011/414 239; **KOMTEH**, Čačak, 032/349 111; **MODRO D.O.O.**, Podgorica, 081/256 531; **MILENIUM**, Novi Sad, 021/475 03 84; **PIN COMPUTERS SHOP**, Indija, 022/510 027; **PIN COMPUTERS SHOP**, Pirot, 010/313 464; **PROXIMA**, Gornji Milanovac, 032/720 150; **SIMM COMPUTERS**, Beograd, 011/344 10 90; **SIMM SHOP**, Beograd, 011/334 20 15; **TELEX**, Novi Sad, 021/489 04 89; **TIM SYSTEM**, Beograd, 011/377 01 00; **VERTES**, Beograd, 011/382 02 64.

GORAN BASARIĆ

RANI KRITIČARI FOTOGRAFIJE TVRDILI SU DA FOTOAPARAT DOZVOLJAVA PRIRODI NE SAMO DA IMITIRA UMETNOST VEĆ DA IMITIRA UMETNIKA – TVRDNJA KOJA JE NAPUŠTENA POSLEDNJIH GODINA DVADESETOG VEKA. FOTOGRAFIJE GORANA BASARIĆA MNOGO VIŠE SU DATE NEGO ŠTO SU SNIMLJENE I PODSEĆAJU NAS NA POMENUTU TVRDNJU: NA NJIMA SVET SÂM STVARA SVOJU POJAVU

GRADSKA PASTORALA

© GORAN BASARIĆ, "PRED OLUJU", FALSE CREEK, VANCOUVER

Prvi susret Gorana Basarića s Vancouverom, nakon dolaska u Kanadu sa ženom i detetom, oživeo je skoro zaboravljene slike iz detinjstva koje je posmatrao dok je s ostalom mršavom decom vozom putovao na more. Svake godine roditelji su ga slali u letnje kampove pored jadranske obale, gde kako kažu, "slani vazduh povoljno utiče na zdravlje". Voz je polazio iz Beograda noću, pa su crno-bele fotografije turističkih zanimljivosti: obale mora, zamkovi i tvrđave, gradovi i spomenici s tamnim nebom prekrivenim zatalasanim, paperjasto-belim oblacima okačene iznad naslona sedišta u kupeu bile jedino što je mogao da posmatra. Jutrom bi ga budili miris mora i mediteranske vegetaci-

je i toplota izlazećeg sunca koje se pomaljalo na istoku. Bilo je to magično vreme koje kao da se ponovilo kada je prvi put prošetao sina parkovima ovog kanadskog grada jednog davnog popodneva. Mogao je da oseti blizinu okeana i neobičnu, skoro komičnu uporednu poziciju dva mesta na obali. Kao fotograf prirodno je bilo da pokuša da shvati šta je to što ga je nave- lo na razmišljanje: široki pojas vegetacije i naj- zgljed nisko nebo, ili duge, isprepletane senke popodnevnog, severnog sunca (koje je ujedno crtalo i njegovu siluetu oivičenu svetlošću), ili usamljeničko ponašanje ljudi koji češće prolaze kroz ovaj prostor nego što su njegovi stanovni- ci: mladeni, skejteri, biciklisti, trkači, skitnice,

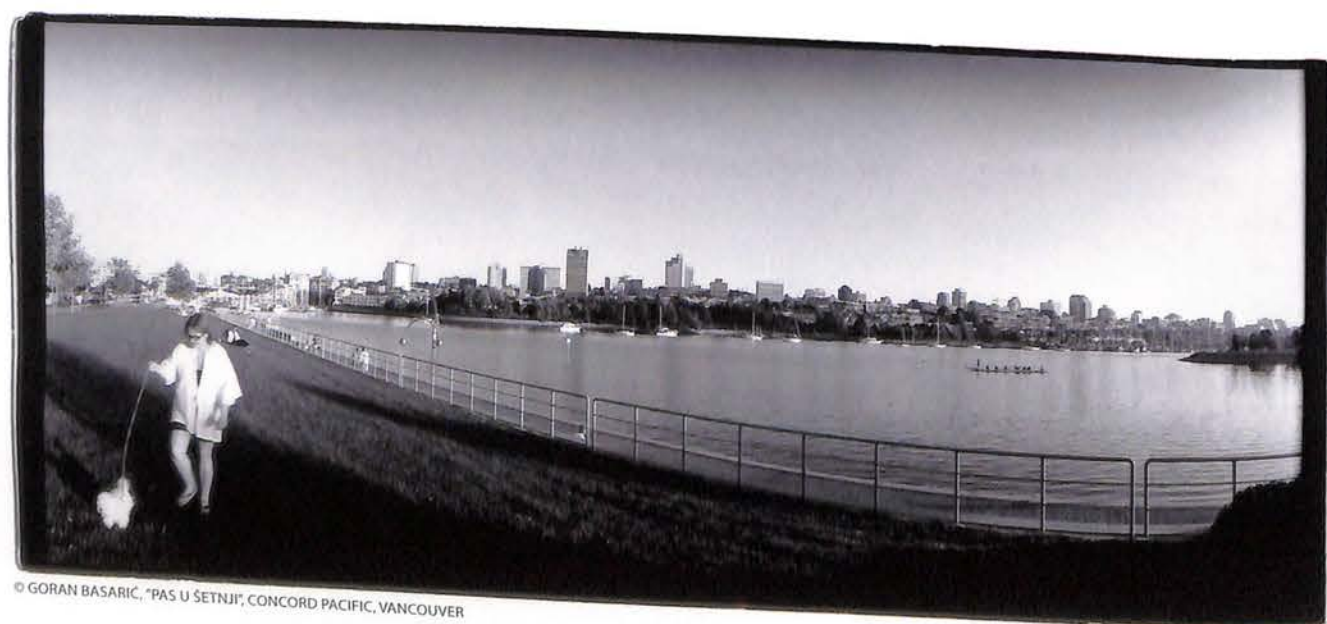
deca i tinejdžeri. Svi manje ili više nesvesni jedni drugih zabavljeni dokolicom i svojim svetovi- ma. Ova jedinstvena bezbrižnost kojom su se ljudi prikazivali jedni drugima izgledala mu je vrlo "kanadski". Počeo je da uvida da jedinstvene svetove ovih prilično velikih javnih prostora oni sami vide polovično, kao pozornicu privatnih života obojenu dalekim notama komičnog. Sve je bilo povezano i postavljeno uporedo... A možda je tu bilo i još nečega. Sa sobom je iz Jugoslavije doneo ruski panora- mski fotoaparata s okretnim objektivom koji ima približno isti vidni ugao kao i normalan pogled. Prijatelj mu je poklonio 150 metara filma kome je istekao rok upotrebe i on je krenuo da se s

© GORAN BASARIĆ, "SENKE", KITSILANO BEACH, VANCOUVER

© GORAN BASARIĆ, "ROLLERBLADERS", STANLEY PARK, VANCOUVER

© GORAN BASARIĆ, "PAS U ŠETNJI", CONCORD PACIFIC, VANCOUVER

© GORAN BASARIĆ, "BICIKLISTA", CONCORD PACIFIC, VANCOUVER

fotoaparatom u ruci suoči s ovim prostorima koje je upoznao kroz popodnevne šetnje sa sinom nakon posla u portretnom studiju. Kako nam danas objašnjava, široki ugao zahvata panoramskog fotoaparata redukuje udaljene predmete koji se gube u neoštrini realnosti dok istovremeno potencira bliske objekte. Ova interakcija između prednjeg i zadnjeg plana postala je osnov njegove studije koja ga je odvela do fotografija koje kombinuju prirodu s urbanim, privatno s javnim, fotografije obojene sanjilačkim kvalitetom bezbrižnog sveta, vunastim oblacima i dugim senkama koje je već nosio u sebi kao uspomene na udaljena mesta detinjstva, jedinstven odnos obećanog spokoja i brzine fotografskog pogleda.

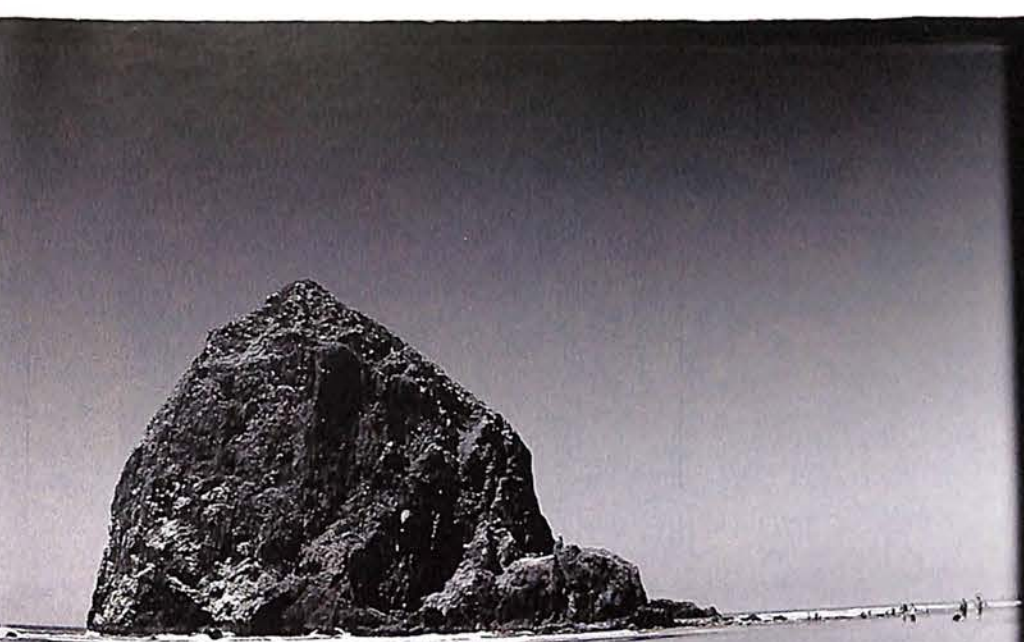
STEPHEN MANDELBERT, *GEIST MAGAZINE*

BIOGRAFIJA

Rođen u Pančevu 1962. godine. Fotografijom se bavi od 1977. godine. Na Fakultetu dramskih umetnosti, na koji se upisao 1981. godine, u grupi za filmsku i TV kameru profesori fotografije su mu bili Branibor Debeljković i Milan Miletin. Po završetku fakulteta radio je kao asistent i fotograf filmova. U Kanadi živi od 1994. godine.

© GORAN BASARIĆ, "CANNON BEACH", OREGON, USA

© GORAN BASARIĆ, "PECAROŠI", JERICHO BEACH, VANCOUVER

© GORAN BASARIĆ, "1 JULI - CANADA DAY", GRANVILLE ISLAND, VANCOUVER

Snimanje 3D predmeta

John Payne – Graphis Annuals, 1994

MR VLADIMÍR ČERVENKA

SNIMANJE PREDMETA U AMATERSKOJ PRAKSI NIJE ČESTA POJAVA. AMATER KONSTATUJE I SNIMA ONO ŠTO MU SE SVIĀA, A NE ONO ŠTO MORA. OBIČNO NEMA NA RASPOLAGANJU STUDIO I STUDIJSKU OPREMU, A UKOLIKO MU SE NEKI PREDMET DOPADNE, ON GA SNIMA IN SITU – U DATOM PROSTORU I PRI RASPOLOŽIVOM SVETLU

TREĆA DIMENZIJA

Profesionalno bavljenje fotografijom obično vodi ka nekom vidu specijalizacije, pa je logično da se pojedini fotografi bave gotovo isključivo snimanjem predmeta i to pretežno u studiju. To, su pre svega, fotografije propagandnog i reklamnog karaktera koje služe za opremanje prospekata i kataloga, a objekti mogu da budu umetnički i muzejski predmeti, industrijski proizvodi i sl. Većina fotografa dodatno se specijalizira za određenu oblast – staklo, porcelan, keramika, metal. Ako želimo da se bavimo ovom vrstom fotografije, moramo znati ponešto i o samim

predmetima. Opšta saznanja obično nisu dovoljna, konkretnije možemo de se obavestimo o osobinama datog predmeta u stručnoj literaturi, a takođe možemo da vidimo kako ti predmeti izgledaju – pri kakvom svetlu, na kakvoj pozadini... Fotografija mora da nam pruži ne opštu, već konkretnu informaciju o predmetu, njegovim osobinama, na primer, o materijalu od kojeg je izrađen, njegovoj nameni i karakterističnim osobinama. Fotografije predmeta pretežno su u domenu informativne, za razliku od mrtve prirode, portreta, akta ili pejzaža koje svrstavamo u oblast emotivne fotografije. U ovom

slučaju naš cilj jeste da stvorimo vernu sliku predmeta, pri čemu eventualni emocionalni učinak može samo da nam oteža zadatak. Bitno je definisati predmet u materijalnom smislu, na čemu stoji, prostor u kome se nalazi, pozadinu i položaj senki. Posmatrajući fotografiju gledalac ne sme da bude u dilemi da li je predmet od drveta, stakla, porcelana, metala ili plastike. Na primer, kod portreta takvih problema nemamo jer poznajemo ten kože i znamo da glava nipošto nije od nekog drugog materijala. Znamo da stoji na ramenima, pa prostor ne mora da bude posebno definisan, a senke padaju obično van vidnog polja.

Predmete koje fotografišemo možemo svrstati u dve grupe: dati predmet u datom (prirodnom ili urbanom) prostoru i slobodan predmet u aranžiranom prostoru. U prvom slučaju ne možemo manipulirati predmetom i prostorom, u drugom to možemo činiti potpuno slobodno – prema našem nahodjenju.

PREDMET U DATOM PROSTORU

Pod ovim podrazumevamo predmet koji ne možemo da pomeramo jer je smešten u određenom prostoru, na primer, skulptura u datoj arhitektonskoj ili prirodnoj celini. Ono čime možemo da manipuliramo jesu svetlo i vidni ugao – izbor odgovarajućeg položaja fotoaparata. Moramo se opredeliti za stranu predmeta koja je "glavna", tj. koja je karakteristična, vodeći pri tom računa da sam predmet na odgovarajući način uskladimo s datim prostorom.

Primer snimanja trodimenzionalnog objekta aranžiranog u stilu "mrtve prirode"

Michael Wissing – Graphis Annuals, 1994

Osvetljenje rešavamo na nekoliko načina. Na prvom mestu je korišćenje postojećeg svetla koje nas ograničava na izvore kojima ne možemo da manipuliramo – dnevno ili ambijentalno svetlo čiji su intenzitet i karakter dati. Ipak postoje male mogućnosti za intervenciju. Kod dnevnog svetla možemo odabrati usmereno ili difuzno osvetljenje, odnosno, direktno sunčevo svetlo ili oblačno nebo. Koja će površina biti osvetljena i pravac pružanje senki zavisi od doba dana i položaja sunca, treba samo sačekati odgovarajuće vreme. Kod ambijentalnog svetla možemo privremeno zameniti sijalice u reflektorima jačim.

Drugi način jeste uspostavljanje svetlosne kombinacije: dnevnom ili ambijentalnom osvetljenju dodajemo veštačke svetlosne izvore – reflektore i/ili refleksne površine. Pri tom, koristimo ambijentalno svetlo kao glavno, a veštačke izvore kao dopunsko svetlo, ili obrnuto. Najčešće koristimo toplu rasvetu – obične reflektore ili

Ova scena može biti snimljena kako u datom tako i u aranžiranom prostoru. Poseban efekat postignut je jednim usmerenim svetlom koje je dalo potpuno dvodimenzionalni prikaz scene

Henry Sandbank, "Egg and milk"
Iz knjige "The Studio", Time-Life International

hladnu rasvetu – bliceve ili refleksne površine. Kod crno-bele fotografije moguće su sve kombinacije svetlosnih izvora, ali kada snimamo na kolor materijalu, moramo voditi računa da dnevno svetlo kombinujemo samo s hladnom, a toplo ambijentalno svetlo s toplom rasvetom. Treća mogućnost jeste uspostavljanje svetlosne konstrukcije, tj. osvetljavanje scene veštačkim izvorima svetla s klasičnom postavkom: glavno, dopunsko, pomoćno i svetlo za pozadinu koje može biti usmereno ili difuzno. Dnevno i ambijentalno svetlo u ovom slučaju biće smetnja, pa zato snimamo noću ili zamaćujemo prozore, a ambijentalno svetlo isključimo.

Glavnim svetlom modeliramo predmet i definišemo prostor u kome se on nalazi. Najpogodniji smerovi svetla jesu levi ili desni pozitivni prednji. Od položaja glavnog svetla zavisi izgled predmeta jer nepovoljan položaj uzrokuje deformaciju i njegovom izboru posvećujemo posebnu pažnju.

Položaj predmeta na fotografiji ne nagoveštava njegovu trodimenzionalnost, već samo na osnovu bačene senke možemo zaključiti da on nije dvodimenzionalan

Položaj koji ne ostavlja dilemu da je predmet trodimenzionalan ili ne. Svetlosni odnos 1:2 i sopstvene i bačene senke naglašavaju prostornost predmeta, a partije u senci dobro su vidljive

Ista situacija kao na prethodnoj fotografiji, samo je promenjen svetlosni odnos na 1:8. Detalji u senci nisu dobro vidljivi, što umanjuje informativnost fotografije

Na ovoj fotografiji vidljive su prednja, jedna bočna i gornja strana predmeta – rešenje problema koje maksimalno naglašava prostornost predmeta

Primer snimanja sa rasvetom postavljenom tako da ističe teksturu
Iz knjige "The Studio", Time-Life International

Dopunskim svetlom definišemo dubinu senki, a najpovoljniji odnos svetlih i zasenčenih površina jeste 1:2. Veći svetlosni odnos koristimo kad snimamo tonalno izjednačene i svetle predmete ili ako su zasenčene površine predmeta male i beznačajne.

Svetlo za pozadinu reguliše odnos osvetljenja predmeta i pozadine – svetlosno odstojanje, prema potrebi pozadinu osvetljavamo tako da bude svetlija ili tamnija od predmeta. Pomoćno svetlo pomaže pri uspostavljanju svetlosnih efekata – konturnih linija i svetlosnih akcenata. Difuzno osvetljenje smanjuje kontrast između osvetljenih delova i senke, a tonalitet fotografije zavisi isključivo od toga koliko su tamne pojedine površine. Uopšteno možemo da kažemo da pri snimanju tonski bogatih predmeta treba koristiti difuzno osvetljenje ili usmereno ali s malim svetlosnim odnosom, i obrnuto.

SLOBODAN PREDMET U ARANŽIRANOM PROSTORU

Ovakvim predmetima, za razliku od predmeta iz prethodne grupe, možemo slobodno da manipuliramo jer nisu vezani za određeni ambijent, pa možemo da kažemo da su to predmeti bez prostora. Prilikom fotografisanja smeštamo

ih u određen prostor koji biramo po našem nahođenju, prema tome, ovim prostorom takođe možemo da manipuliramo. Za razliku od snimanja predmeta u datom prostoru, sada imamo mogućnost da određujemo ne samo vidni ugao i način osvetljenja već i da menjamo položaj predmeta i aranžiramo prostor. Prva mogućnost jeste stvaranje privida odgovarajućeg ambijenta, tj. postavimo predmet u neki realan ili aranžiran prostor, nešto poput mrtve prirode. Dalje postupamo na isti način kao kada fotografiramo predmet u datom ambijentu. Sledeća mogućnost jeste postavljanje predmeta naspram neutralne pozadine – bele, sive, crne ili obojene površine. Ako postavimo predmet na podlogu određene boje, na primer belu, a iza njega pozadinu iste boje, zadnja ivica podloge biće vidljiva. Odgovarajućim kompozicionim rešenjem možemo iskoristiti ovu liniju kao likovni element, ali u većini slučajeva ona smeta. Ako udaljimo pozadinu od podloge tako da možemo da je osvetlimo posebnim reflektorom, pažljivim podešavanjem jačina glavnog svetla i svetla pozadine možemo izjednačiti njihovo osvetljenje tako da ivica "nestane". Ovaj postupak je dosta zahtevan, a najmanja promena intenziteta glavnog svetla u toku rada zahteva korekciju svetla pozadine.

Primer korišćenja "beskonačne", savijene i prosvetljene podloge
Iz knjige "The Studio", Time-Life International

Za razliku od prethodne situacije, kod jednolično tonalnih i svetlih predmeta bolji utisak dubine i prostora postižemo usmerenim osvetljenjem

Difuzno svetlo Usmereno svetlo

Položaj, karakter i oblik bačene senke određujemo glavnim svetlom. U ovom slučaju korišćen je reflektor s usmerenim svetlom; bačena senka i njene ivice jasno su definisani
Isti položaj reflektora, samo je na izlazni otvor ubačen difuzer. Položaj senke je isti, ali je njen karakter bitno promenjen

Bolje rešenje za ovaj problem jeste neki od načina koji smo opisali u prethodnom broju – "beskonačna" pozadina podvučena ispod predmeta, staklena ploča na koju postavimo predmet ili savijena ploča od veštačkog materijala koja može da se prosvetli odozdo. No, takve mogućnosti imamo samo u bolje opremljenim ateljeima, pa najčešće moramo da improvizujemo. Beskonačnu pozadinu, najčešće papirnu, podmećemo ispod predmeta i u blagom luku ispravljamo u vertikalni položaj. Prilikom snimanja manjih predmeta pozadinu možemo da improvizujemo belim, sivim, crnim kartonom ili kartonom druge boje formata A1 koji možemo da nabavimo u knjižari, dok za snimanje većih predmeta moramo koristiti pozadine većih dimenzija. Moramo da vodimo računa, pogotovo kada snimamo u boji, da naše oko i emulzija registruje kao tamnosivo, siva često bude registrovana kao plava, a bela može da bude u žutim, crvenim ili drugim nijansama. Zato je nabavka specijalnih foto-pozadina neophodna investicija ako nameravamo ozbiljno da se bavimo snimanjem predmeta. Tkanine

nisu pogodne jer su na njima vidljivi nabori čak i kada su idealno ispeglane, ali u mnogim situacijama možemo ih koristiti kao draperiju s naglašenim naborima. Takođe, postoji opasnost da foto-emulzija može drugačije da registruje njihovu boju, ali moramo da naglasimo da dobro iščetkani crni pliš daje idealnu crnu pozadinu. Nosač pozadine možemo improvizovati od drvenih letvi ili metalnih šipki, dok spretan majstor može da napravi stabilnu konstrukciju s horizontalnim nosačima podloge za postavljanje predmeta. Poželjno je da bude odvojena od zida kako bismo iza nje mogli postaviti pomoćno svetlo, kao i da je montažnog tipa radi lakšeg sklapanja kada nam je studio potreban za druga snimanja. Dobro bi bilo da možemo lako regulisati visinu pozadine, kao i ugao pod kojim je savijena.

Kad postavljamo predmete vodimo računa da položaj bude takav da naglašava trodimenzionalnost i perspektivu. Ugao snimanja biramo tako da budu vidljive njegova čeonna, bočna i gornja površina jer ako snimamo samo njegovu čeonu stranu, potiremo dubinu.

Kada smo u studiju, obično koristimo veštačke izvore svetla. Kad koristimo usmereno svetlo, na podlozi i pozadini javlja se senka predmeta. Veličinu i oblik senke kontroliramo položajem i smerom glavnog svetla, a intenzitet dopunskim svetlom. Koristimo ih kao likovni element, a eliminišemo difuznim svetlom. Senku koju

predmet baca na podlogu možemo da izbegnemo postavljanjem predmeta na staklenu ploču. Ploča mora biti većih dimenzija kako bismo, pod pogodnim uglom snimanja, izbegli njenu zadnju ivicu. Postavljamo je na horizontalne nosače, a odgovarajuću pozadinu podvlačimo ispod na dovoljnoj udaljenosti kako bi senka padala mimo. Tu nastaje problem reflektovanja koji je naročito vidljiv kod tamnijih i crnih pozadina. Refleks je polarizovan i lako ga je odstraniti polarizacionim filtrom. Ako imamo para, možemo da nabavimo specijalan sto za snimanje manjih predmeta koji ima neprovidnu ali svetlo propusnu savijenu ploču od klirita ili drugog materijala. Prednost ovog stola jeste to što možemo da prosvetlimo i eliminišemo senke na podlozi i pozadini kroz opalni materijal, a

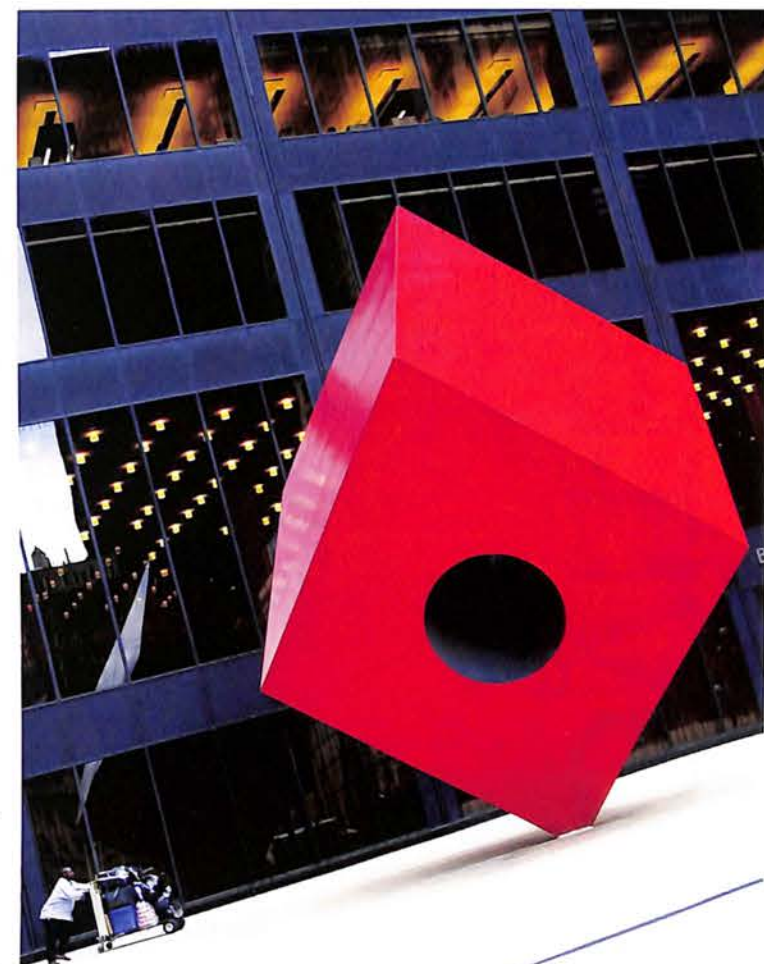

Smer glavnog svetla definiše oblik predmeta. Na ovim fotografijama možete videti kako različiti položaji glavnog svetla mogu promeniti izgled predmeta

Snimanje sjajnih objekata na beloj pozadini
Bojeni refleksi dodati su postavljanjem dva kartona u boji sa leve i desne strane

Siva pozadina istakla je "skulpturalnost" običajga
Iz knjige "The Studio", Time-Life International

Sofija Kajtez (prva nagrada konkursa "Život grada" u broju 29) – snimak datog objekta u datom prostoru

mana što predmete možemo snimati samo na beloj pozadini. U galerijama i muzejima nalaze se umetnički predmeti koji imaju veliku, čak neprocenjivu vrednost. Prilikom snimanja takvih predmeta moramo obratiti posebnu pažnju na njihovu sigurnost. Ne smemo improvizovati nosač na koji je predmet smešten, a rasveta mora biti na čvrstim i stabilnim stativima. Radimo ili sami ili s pouzdanim asistentom. Čest uslov prilikom snimanja u muzejima jeste da predmetima manipuliramo isključivo ovlašćen muzejski stručnjak.

MAMIYA PRODIGITAL II

Leaf i Mamiya su posle zajedničkog razvoja predstavili digitalni refleksi fotoaparati srednjeg formata Mamiya ProDigital II sa CCD čipom od 22 miliona piksela, koji je zasnovan na telu fotoaparata Mamiya 645FDII.

Kažu da je to fotoaparati koji daje kvalitet srednjeg formata, ali se njim rukuje lako – kao fotoaparatom malog formata. Može da snima 1,2 slike punog formata u sekundi na CF kartice ili na Leaf magazin, a kontrola slike obavlja se na LC ekranu dijagonale 3,5 inča koji je osetljiv na dodir. Cenu još nisu saopštili. Detaljnije: www.leafamerica.com

PRIREDIO: IMRE SZABÓ

HEWLETT PACKARD PHOTOSMART 8250

Novi HP inkdžet štampači koriste sasvim nova mastila koja poboljšavaju kvalitet i brzinu štampe u kućnoj upotrebi, a pri tom je cena štampe znatno niža. Najnoviji HP Photosmart 8250 A4 štampač može da štampa i na "produženom" formatu 216x610 mm bez belog okvira, a 10x15 fotografiju završi za samo 14 sekundi. Koristi mastila u šest boja, a na LC ekranu dijagonale 6,4 cm moguće je bez upotrebe računara popraviti prosvetljenost fotografije, korigovati crvene oči nastale snimanjem blicem i uraditi druge male intervencije. Za računar se povezuje preko USB 2.0 protokola, ima i mogućnost štampe putem Pict Bridge sistema i čitač četiri vrste memorijskih kartica. Ako se kupi i dodatak za Bluetooth protokol, onda je moguće štampanje fotografija i s mobilnih telefona. Predviđena cena ovog štampača je ispod 200 evra. Ove jeseni treba da se pojavi i nova serija Photosmart 3000 štampača. Detaljnije: www.hp.com

HASSELBLAD

Posle modela H1 ovaj specijalista za srednji format predstavio je ovog leta četiri nova proizvoda: dva modela digitalnih fotoaparata H2 i H2D i dvoje digitalnih leđa za srednji format – Ixpress CF i Ixpress CFH. Svi ovi modeli zasnovani su na čipu od 22 miliona piksela, veličine 37x49 mm, s raznim poboljšanjima.

Precizne cene još nismo saznali, ali podsećamo da je model H1 koštao oko 18.000 evra. Detaljnije: www.hasselblad.se

PENTAX *IST DL

Od sredine ovog leta pojavio se nov refleksi digitalni fotoaparati Pentax *ist DL, sa zum objektivom 3,5–5,6/18–35 mm, košta (u SAD) oko 800 američkih dolara, a samo telo može se kupiti za 500 USD (oko 600 evra u Nemačkoj) i tako postaje trenutno najjeftiniji refleksi digitalni fotoaparati. Čip u ovom fotoaparatu je od šest miliona piksela; za zapisivanje fotografija koristi SD memorijske kartice, dok se snimljene fotografije mogu pregledati na LC ekranu dijagonale 2,5 inča. Na kućištu se mogu koristiti svi Pentax K, KA, KAF i KAF2 objektiv, kao i objektiv od modela 645 i 67 uz pomoć odgovarajućeg adaptera. Može da snima u JPEG i RAW formatima, osetljivost se može podesiti na 200, 400, 800, 1.600 i 3.200 ASA, a najkraća ekspozicija je 1/4.000 s. I model namenjen profesionalcima *ist DS dobio je naslednika – *ist DS2, koji ima neka poboljšanja i veći LC ekran. Detaljnije informacije: www.pentax.com

SIGMA F2,8–4 28–105 MM DG

Sigma i dalje upotpunjuje paletu objektiv koji su pre svega namenjeni korisnicima refleksnih digitalnih fotoaparata. Najnoviji zum Sigma f2,8–4/28–105 mm DG optički je poboljšani višeslojnim premazima za smanjenje refleksa i halo efekta. U objektiv težak 405 grama ugrađena su asferična sočiva sa smanjenom aberacijom i poboljšanim optičkim osobinama. Proizvodi se sa Sigma, Canon, Nikon, Pentax i Konica-Minolta bajonetom i može da se koristi, kako na analognim, tako i na digitalnim modelima fotoaparata, a prodavače se za oko 280 evra.

WACOM GRAPHIRE4 PEN

Nekima je mnogo lakše da fotografije obrađuju u računaru mišem umesto olovkom. Za takve je poznati kanadski proizvođač Wacom predstavio dve nove table koje se s računaru povezuju USB kablom i imaju bežičnu olovku i isti takav miš. Isporučuju se sa pet veoma korisnih programa, među kojima je i Adobe Photoshop Elements 3. Olovka nudi 512 nivoa osetljivosti na pritisak i dva dugmeta sa strane koji se mogu programirati, kao i "gumicu" za brisanje koja je takođe osetljiva na pritisak. Manja tabla, veličine 4x5 inča, košta 99 američkih dolara, a ona veća, 6x8 inča, 199 dolara. Detaljnije informacije: www.wacom.com

SONY CYBER-SHOT M2

Potrebe svih koji podjednako vole i video i fotografiju zadovoljiće uređaj nazvan Cyber-Shot M2. Fotografije snima čipom od pet miliona piksela, a video zapis u MPEG-4 formatu. Kada se podigne LC ekran od 2,5 inča, automatski prelazi u foto-mod. Uređaj služi kao digitalni fotoalbum i kao MP3 plejer. U evropskim radnjama trebalo bi da košta 599 evra. Detaljnije: www.sony-europe.com

OLYMPUS E-500

Najsvežiji novitet na tržištu jeste digitalni refleksi fotoaparati s čipom od osam miliona piksela – Olympus E-500 (ili Evolt E-500 kako će se zvati u Americi). To je, u stvari, poboljšani E-300 sa CCD čipom 4/3, većim LC ekranom dijagonale 2,5 inča, dodatim filtrom za smanjenje šuma kod snimaka s visokom ISO osetljivošću, slotom za CF i xD memorijske kartice. Predviđa se da će ovaj fotoaparati zajedno sa zum objektivom 14–45 mm koštati 799 američkih dolara, a u prodavnicama će se pojaviti od kraja

oktobra. Predstavljena su i tri nova objektiv specijalno konstruisana za 4/3 format čipa: ED f3,5–5,6/17,5–45 mm (ekv. 35–90 mm), f3,5–6,3/18–180 mm (ekv. 36–360 mm) i f3,5/35 mm Macro (ekv. 70 mm). Zanimljivo je da se u Engleskoj najavljuje i u paketu sa dva objektiv 14–45 mm i 40–150 mm za svega 650 funti, tj. oko 950 evra. Detaljnije informacije: www.olympus.com

NOVI NIKONI

Ove jeseni Nikon je predstavio čitav niz novih kompaktnih digitalnih fotoaparata. Nikon Coolpix P1 i P2 prvi su fotoaparati za široku upotrebu koji imaju ugrađeni WiFi odašiljač za bežično povezivanje sa WiFi centrom, preko koga se fotografije mogu slati bilo na disk ili direktno u Picture Projekt (za sada još nije moguće slati ih direktno i na Internet). Prvi ima čip od osam miliona piksela, a drugi je s čipom od pet miliona piksela. Nikon Coolpix S4 naslednik je modela SQ i podseća na prve kompaktne digitalne fotoaparate ovog proizvođača,

samo što je ovaj opremljen čipom od šest miliona piksela i desetostrukim zum objektivom. Model Coolpix L1 ima čip od šest miliona piksela u veoma lakom kućištu, kao i razna programska olakšanja u toku snimanja: autofokus za

pronaženje ljudskog lica na fotografiji u portret modu, zatim automatsko uklanjanje crvenih očiju i druga pomagala. Coolpix S3 je tek nešto veći i deblji od kreditne kartice, a ima čip od, takođe, šest miliona piksela. Proizvođače se u tri boje:

beloj, crnoj mat i srebrnoj. Karakteristika svih ovih modela jeste i veliki LC ekran na poleđini dijagonale 2,5 inča. Predviđene cene kreću se između 299 i 429 evra.

CANON EOS 5D

Posle mnogih glasila i nagađanja, na tržištu se ipak pojavio nov digitalni refleksi fotoaparati Canon EOS 5D s čipom od 12,8 miliona piksela, formata 24x36 mm. Karakteristike ovog fotoaparata teško je nabrojati na ovako malom prostoru, pa evo samo nekih: 3 slike u sekundi kada se snima serijski, spot merenje svetla, mogućnost priključenja WFT-E1 WiFi odašiljača, veliki LC ekran dijagonale 2,5 inča dobro vidljiv iz svih uglova, brzi USB 2.0 protokol itd. Predviđena cena ovog fotoaparata, koji će sigurno biti interesantan širokom krugu korisnika, treba da bude oko 3.500 evra.

SONY CYBER-SHOT DSC-R1

Ovo je prvi digitalni fotoaparati s neizmenljivim objektivom (ekv. 24–120 mm) u koji je ugrađen CMOS čip APS-C veličine (kakav se ugrađuje u većinu refleksnih fotoaparata) i to od 10,3 miliona piksela. Predviđen je za manje zahtevne korisnike koji očekuju profesionalni kvalitet. Budući da je tražilo elektronsko i nema ogledala, pored kvaliteta koji pruža Carl Zeiss objektiv i blizina objektiv čipu omogućuje bolji kvalitet slike i zasićenije boje. Fotografije RAW ili JPEG formata snima na Memory Stick Pro ili CompactFlash memorijske kartice. Napaja se iz NP-FM50 litijum-jonske baterije, a s računaru se povezuje preko USB protokola. Detaljnije: www.sony.com/r1

ACDSEE 8 PHOTO MANAGER

Mnogi su navikli da na računaru svoje fotografije pregledaju u ACDSee programu. Najnovija verzija nudi brz pretraživač po svim mogućim kategorijama (čak i po vrednosti blende kojom je snimljena fotografija!), alatku za brzu "popravku" fotografije, punu podršku za IPTC metadodatake za dodavanje ili izmenu opisa. Radi na Windows 98SE, ME, 2000 i XP operativnim sistemima i na računaru s procesorom od minimum 500 MHz i 256 MB RAM memorije. Cena mu je oko 40 evra, a za probnu verziju ovog programa i detaljnije informacije posetite www.acdsystems.com

LEXMARK P450

Prvi štampač koji u sebi ima i CD rezač jeste najnoviji Lexmark inkdžet fotoštampač P450 koji može da štampa do formata 4x6 inča, odnosno 10,5x15 cm. Zajedno sa CD rezačem i čitačem svih vrsta memorijskih kartica koje su danas u upotrebi i USB fleš-memorijom, fotografi dobijaju radnu stanicu za praktično sve vrste brzih poslova bez primene računara. Fotografije se pregledaju i obrađuju na LC ekranu dijagonale 2,4 inča. Kada se priključi standardnim video-kablom, fotografije se mogu pregledati i na ekranu TV uređaja, a putem Bluetooth protokola mogu se štampati i fotografije s mobilnih telefona. Cena ovog štampača u Americi iznosi 199 dolara, a u Evropi bi trebalo da košta oko 200 evra. Detaljnije informacije: www.lexmark.com

DIWA MEDALJA

Udruženje internet stranica namenjenih fotografiji, DIWA, ove godine zlatnu medalju u kategoriji digitalnih refleksnih fotoaparata dodelilo je Nikonu D50 kao najboljem proizvodu u odnosu na cenu i ono što pruža korisniku, odnosno za profesionalan kvalitet u kućištu namenjenom amaterima.

BORIS BJELICA

AKO SE OZBILJNIJE BAVITE FOTOGRAFIJOM, NAKON ŠTO KUPITE FOTOAPARAT I OBJEKTIV, TREBALO BI DA KUPITE I STATIV. PREMA STATISTIČKIM PODACIMA NAJČEŠĆI UZROK NEOŠTRINE NA FOTOGRAFIJAMA SU VIBRACIJE KOJE NASTAJU USLED POTRESANJA FOTOAPARATA, A NE LOŠE IZOŠTRAVANJE. ULOGA STATIVA JESTE DA OMOGUĆI ŠTO STABILNIJE DRŽANJE FOTOAPARATA I ZATO NAM JE ON POTREBAN ZA OZBILJNIJE FOTOGRAFISANJE

STATIV

VAŠ TRONOŽNI PRIJATELJ

Da biste izabrali pravi stativ s karakteristikama koje su vam potrebne, morate odgovoriti na nekoliko pitanja: kojom vrstom fotografije ćete se baviti, da li ćete ga nositi sa sobom, kolika nosivost i visina su vam potrebni i, na kraju, koliko novca planirate da uložite u stativ. Jeftiniji stativi proizvode se uglavnom s ugrađenom glavom i namenjeni su lakšim fotoaparatom i video-kamerama. Kod skupljih, profesionalnih modela, stativ i glava prave se i prodaju odvojeno, pa prema potrebi sami možemo praviti željene kombinacije. Na svetskom tržištu postoje desetine proizvođača stativa koji nude najrazličitije modele; nažalost, kod nas je taj izbor sužen i sveden na svega nekoliko firmi. Za ovaj broj izabrao sam nekoliko najzanimljivijih modela za različite kategorije korisnika, od amatera do profesionalaca, koji se mogu kupiti kod nas.

VISINA

U tehničkim podacima koji se mogu naći u katalozima najčešće su navedene četiri visine: visina sklopljenog stativa, minimalna visina, maksimalna visina s izvučenim centralnim nosačem i visina bez njega. Prilikom izbora stativa trebalo bi, ali nije neophodno, da visina stativa bez izvučenog centralnog nosača s glavom bude u visini vaših očiju. Centralni nosač koristite isključivo za manja podešavanja po visini jer ukoliko ga previše izvučete, smanjujete stabilnost fotoaparata koji se nalazi na stativu.

MASA

Stativ je stabilniji i pruža bolju zaštitu od vibracija ako ima veću masu. Danas se za proizvodnju stativa najčešće koriste aluminijum i njegove legure. Postoje i vrlo lagani stativi, izuzetne čvrstine, napravljeni od specijalnih kompozitnih vlakana kao što su: karbonska i kevlar vlakna koja imaju svojstvo da veoma dobro

prigušuju vibracije. Takvi stativi pogodni su za nošenje, ali su prilično skupi. Stativi od drveta, koji se isključivo povezuju sa starim

velikofornatnim fotoaparatom, ubrajaju se u najstabilnije stativne jer je drvo dobar prigušivač vibracija. Masa stativa može se povećati uz pomoć specijalne kесе koja se montira između nogu stativa, pa se zatim na nju stavlja teret ili kačenjem tereta ili fotografske torbe na kuku koja se nalazi na dnu centralnog nosača.

CENTRALNI NOSAČ

Ovaj nosač je važan isključivo zbog manjih podešavanja po visini. Velika izvlaka centralnog nosača smanjuje stabilnost i treba ga maksimalno izbegavati pogotovo kada koristimo masivne fotoaparate. Stativi kod kojih se glava montira posebno na vrh centralnog nosača imaju platformu na koju se montira glava, dok na dnu mogu imati kuku za koju bi se mogli zakačiti torba ili neki drugi dodatni teret da bi stativu povećali masu, a samim tim i stabilnost. Za podešavanje centralnog nosača koriste se uglavnom dva načina. Kod prvog načina potrebne su nam obe ruke jer se jednom rukom otpušta bravica, a drugom podešava visina. Drugi način pogodan je za fotoaparate veće mase i ima mehanizam s ručicom koja podiže nazubljeni centralni nosač.

NOGE STATIVA

Noge stativa imaju promenljivu dužinu i obično se sastoje od dva do četiri segmenta koja se teleskopski uvlače jedan u drugi jer su različitih prečnika. Na njima se nalazi i mehanizam, tj. bravica kojom se fiksiraju tako izvučene noge u željeni položaj. To su najčešće zavrtnji, poluge ili prstenovi. Stativi koji se sastoje iz više segmenata kraći su u sklopljenom položaju i manji za nošenje, ali nam je potrebna više vremena za montažu i demontažu. Noge takođe mogu da zauzimaju različite uglove, što olakšava postavljanje i na neravnim podlogama.

STOPALA

Na završetku nogu stativa nalaze se stopala koja su najčešće napravljena od gume, mada neki imaju i šiljke ili kombinaciju oba stopala. Kod boljih, profesionalnih stativa stopala mogu biti izmenljiva kao što su: vakuum sisaljke, šiljci i različiti nastavci za različite tipove terena na kojima će se stativ koristiti.

GLAVA

Ona je važan element sklopa stativa. Ako je glava fiksirana zajedno sa stativom, onda nemamo mogućnost izbora, međutim, kod većine boljih stativa glava je odvojen element koji se učvršćuje na noge. Prilikom izbora treba obratiti pažnju na to da je ta veza čvrsta i da izabrana glava omogućava pomeranje u željenim pravcima. Pomeranje glave s fotoaparatom po različitim osama postiže se uz pomoć dve do tri ručke zavisno od broja osa po kojima je moguće kretanje. Mehanizam za ovo pomeranje treba da je čvrst i da omogućava precizno pomeranje i dobru nosivost. Postoji i glava s krugom koja omogućava istovremeno pomeranje po svim osama, kao i glava specijalne namene za snimanje panoramskih fotografija. Većina glava na sebi ima i libelu za lakšu nivelaciju. Fotoaparati se montiraju na glavu najčešće uz pomoć odvojive pločice koja omogućava brzo skidanje fotoaparata sa stativa. Pri izboru glave treba obratiti pažnju na to da se pločica može jednostavno stavljati i skidati s glave i da postoji sigurnosni sistem koji onemogućava njeno slučajno odvajanje od glave. Pločice se uglavnom mogu kupiti i dodatno, što je dobro ako imate više tela fotoaparata.

UNOMAT SVA 8000

Ovaj stativ ima integrisanu glavu i namenjen je masivnijim kompaktnim fotoaparatom, lakšim refleksnim fotoaparatom i video-kamerama. Noge sastavljene od tri segmenta i centralni nosač napravljeni su od aluminijumskog profila, a na završetku nogu nalaze se gumena stopala, dok su glava i kopče napravljeni od plastike. Centralni nosač koji je zglobno povezan s nogama izvlači se uz pomoć ručice koju pokreće zupčanik. Glava je integrisani deo stativa i omogućava pomeranje u tri ose; na njoj se nalazi jedna libela, dok je druga na nosaču nogu. Fotoaparati se montiraju na pločicu koja omogućava njegovo brzo skidanje i stavljanje. Na centralnom nosaču nalazi se i ručka za nošenje, a pohvalno je što se isporučuje s torbom za nošenje.

Utisak

Stativ je namenjen amaterima, ima prihvatljivu cenu i trebalo bi da pruži dovoljnu stabilnost lakšim fotoaparatom.

Ocena: 85 %

UNOMAT TH 613

Napravljen je u potpunosti od metala, titanijumske je boje, ima integrisanu glavu i noge koje se sastoje od tri segmenta. One se fiksiraju okretanjem prstenova i omogućavaju dobru stabilnost SLR fotoaparata. Ono što je zanimljivo kod ovog stativa jeste da centralni nosač možemo odvojiti od stativa i koristiti ga kao jednoonožni stativ (monopod) s maksimalnom visinom od 137 cm, jer se sastoji od tri segmenta, dok je minimalna visina 51 cm. Glava koja je integralni deo stativa omogućava pomeranje u tri ose uz pomoć dve ručice. Fotoaparati se direktno fiksiraju na glavu jer ne poseduju pločicu koja omogućava njegovo brzo skidanje i stavljanje.

Utisak

Ovaj stativ koji može da se koristi i kao klasičan i kao jednoonožni (monopod). Robustne je konstrukcije, ali mu je cena nešto viša od očekivane.

Ocena: 88 %

UNOMAT TH 513

Jedan od težih stativa namenjen, pre svega, za studijski rad zbog svoje mase od 2,6 kg, koju nije zgodno uvek nositi sa sobom. Napravljen je u potpunosti od metala, s nogama koje se sastoje od tri segmenta. One fiksiraju uz pomoć poluga, stopala su gumena, a njihovim odvrtnjem može se izvući šiljak koji bolje prijania u mekše tlo. Glava je sastavni deo stativa i metalne je konstrukcije, a primetićete da izgleda skoro identično kao Manfrotto glava 141RC. Omogućava kretanje u tri ose. Pomeranje po osama obavlja se uz pomoć ručica s gumenim rukohvatima, a na njemu se nalazi i pločica za brzo skidanje i stavljanje fotoaparata. Na njoj se nalazi i libela. Zanimljivo je pomenuti da uz stativ dobijate torbu za nošenje i rezervnu pločicu za brzo skidanje i stavljanje fotoaparata, koju možete iskoristiti za drugo telo ako ga posedujete.

Utisak

Robustan stativ odlične stabilnosti namenjen profesionalnim korisnicima, kao i korisnicima s plićim džepom.

Ocena: 90 %

HAMA GAMA 72

Serijska GAMA koja se proizvodi u različitim veličinama namenjena je širokom krugu korisnika lakših refleksnih fotoaparata, naprednijih kompaktnih digitalnih fotoaparata i videokamera. Na ovom testu prikazan je samo GAMA 72 koji je srednji po veličini u ovoj seriji. Noge i centralni nosač napravljeni su od aluminijuma, stopala su gumena, zglobno povezana, dok su glava i kopče napravljeni od plastike. Centralni nosač koji je zglobno povezan s nogama moguće je fiksirati. Uz pomoć ručice koja pokreće sklop zupčanika podiže se centralni nosač na kojem je fiksirana glava, koja je integralni deo stativa i omogućava pomeranje u tri ose. Fotoaparat se montira na pločicu koja omogućava njegovo brzo skidanje i stavljanje. Na centralnom nosaču nalazi se i ručka za nošenje.

Utisak

Stativ dostupan širem krugu korisnika zahvaljujući ceni i solidnim performansama.

Ocena: 89 %

HAMA OMEGA PRO 1

Profesionalni stativ robustan i težak, u potpunosti napravljen od metala, namenjen masivnim fotoaparatima srednjeg i velikog formata, a naravno, može se koristiti i za SLR fotoaparate. Noge se sastoje od tri segmenta i napravljene su od aluminijumskog profila prečnika 22, a na završetku se nalaze gumena stopala čijim se odvrtnjem mogu izvući čelični šiljci koji se bolje pripijaju uz mekše tlo. Zbog mase koju treba da nosi, centralni nosač je nazubljen i pokreće se zupčastim mehanizmom uz pomoć ručice. Glava, koja je integralni deo stativa, napravljena je od metala i omogućava pomeranje u tri ose kretanja uz pomoć ručica s gumenim rukohvatima, a na njemu se nalazi i pločica za brzo skidanje i stavljanje fotoaparata.

Utisak

Profesionalni stativ robustne konstrukcije i mase koja mu obezbeđuje stabilnost može biti dobar izbor za studijske fotografije koji koriste srednje i velikoformatne fotoaparate.

Ocena: 90 %

HAMA STAR 42

Najjeftiniji stativ koji smo testirali, a prema tome najmanji, najlakši i s maksimalnom nosivošću od 2 kg. Namenjen je prevashodno korisnicima kompaktnih digitalnih fotoaparata i kamera. Noge su napravljene od aluminijuma, od profila prečnika 22 mm, na čijim se završecima nalaze gumena stopala, dok je ostatak napravljen od plastike. Ne poseduje nikakav specijalan mehanizam za podizanje centralnog nosača, već se on slobodno podiže, a zatim fiksira prstenom. Glava je integralni deo stativa, a omogućava pomeranje u tri ose. Fotoaparat se fiksira uz pomoć pločice koja omogućava njegovo brzo skidanje i stavljanje.

Utisak

Ako imate napredniji kompaktni digitalni fotoaparat ili možda manju video-kameru, onda će ovaj stativ zadovoljiti vaše potrebe za stabilnim osloncem, a i cena mu je dosta povoljna.

Ocena: 85 %

PROIZVOĐAČ	UNOMAT	UNOMAT	UNOMAT	Hama	Hama	Hama	Manfrotto	Manfrotto	Manfrotto	Manfrotto	Manfrotto	Manfrotto
Tip stativa	SVA 8000	TH-613	TH-513	Star 42	Gama 72	Omega Pro 1	190PROB	190MF4	055PROB	055MF4	Neotec Pro 458B	PRO GEARED 475
Cena stativa	5.685 din. (103 evra)	27.105 din. (323 evra)	12.164 din. (145 evra)	3.452 din. (42 evra)	8.196 din. (98 evra)	11.161 din. (135 evra)	10.030 din. (121 evro)	27.966 din. (337 evra)	11.505 din. (139 evra)	28.556 din. (344 evra)	28.320 din. (341 evro)	19.765 din. (238 evra)
Tip glave	integralna	integralna	integralna	integralna	integralna	integralna	460MG	460MG	141RC	322RC2	322RC2	029
Cena glave	-	-	-	-	-	-	7.670 din. (93 evra)	7.670 din. (93 evra)	4.661 din. (56 evra)	8.850 din. (107 evra)	8.850 din. (107 evra)	6.490 din. (78 evra)
Maksimalna nosivost (kg)	3,5 kg		10	2	3	11	5	4	7	7	6	12
Masa (stativ+glava) (kg)	1,74	2,7	2,6	1,15	1,35	3,75	1,9+0,43	1,6+0,43	2,4+1	2+0,75	2,4+0,75	4,3+1,5
Visina glave (cm)	-	-	-	-	-	-	10,5	10,5	13	10,3	10,3	18
Visina sklopljenog stativa (cm)	66	62	66	57	61,5	75	56	46	65	54	64	80
Minimalna visina (cm)	70	64	72	58	62	72	11	11	11	11	10	43
Maksimalna visina (cm)	140	135	140	125	125	130	119	114,5	135	165	131	162
Maksimalna visina s izvučenim centralni nosačem (cm)	165	152	160	151,5	150	162	145	142	176	130,5	156	188
Broj segmenata nogu	3	3	3	3	3	3	3	4	3	4	3	3
Informacije	PROFOTO, Beograd, tel.: 011/361-0909 www.profoto.co.yu; www.unomat.de			ReproMarket, Beograd, tel.: 011/344-4963 www.repromarket.co.yu; www.hama.de; www.manfrotto.com			REFOT B, Beograd, tel.: 011/2456-151, www.refot.com; www.manfrotto.com					

MANFROTTO 190PROB + 460MG

Ovaj stativ u kombinaciji s nekom od lakših i manjih glava idealan je za nošenje. Noge su napravljene od eloksiranog aluminijuma, sa sunderastim je rukohvatima, a stopala su gumena. Postoji mogućnost opremanja drugim tipom stopala koji ima kombinaciju gume i šiljka. Noge stativa moguće je postaviti pod uglom od 90 stepeni, a kod ove verzije i centralni nosač može se postaviti u drugačiji položaj, a na nosaču nogu nalazi se i libela. Uz ovaj stativ izabrao sam glavu 460MG koja je lagana zahvaljujući tome što je napravljena od legure magnezijuma i kompaktnih je dimenzija. Omogućava kretanje fotoaparata u sve tri ose uz pomoć gumiranih točkica, a na njoj se nalazi i pločica za brzo skidanje i stavljanje fotoaparata. Tako se glava odlično uklapa u koncepciju stativa koji je lagan za nošenje.

Utisak

Ako često nosite stativ sa sobom, onda je ovo pravi izbor za vas jer je kompaktne konstrukcije i lakši je za nošenje od sličnih modela, a cena je prihvatljiva u odnosu na kvalitet i mogućnosti koje pruža.

Ocena: 95 %

MANFROTTO 190MF4 + 460MG

Po mogućnostima i konstrukciji skoro je identičan modelu 190PROB. Glavna razlika jeste u materijalu od kojeg je napravljen: noge su od karbonskih vlakana, a ostali delovi od legure magnezijuma. Zahvaljujući tome, lakši je za 400 grama u odnosu na aluminijumski model. Da bi se postigle manje dimenzije u sklopljenom položaju, noge se sastoje od četiri segmenta, pa je logično da je i vreme rasklapanja ovog stativa nešto duže. U kompletu se nalazi i kaiš s gumenim rukohvatom koji nam omogućava, osim nošenja, i kačenje torbe za centralni nosač radi povećanja stabilnosti. Uz ovaj stativ izabrao sam istu glavu – 460MG – koja je lagana i kompaktnih dimenzija.

Utisak

Stativ izuzetno kompaktnih dimenzija, s malom masom koja fotografu ne pričinjava preveliki teret kada ga nosi, ali izuzetno visoka cena stativa od karbonskih vlakana sigurno je veliki ograničavajući faktor za većinu korisnika.

Ocena: 97 %

MANFROTTO 055PROB + 141RC

Serijski stativ koji nosi oznaku 055 sigurno je jedna od najpopularnijih firme Manfrotto. Konstrukciono je identičan seriji 190, ali je nešto viši i ima veću nosivost. Za ovaj pregled odabrao sam model 055PROB. To je stativ s nogama od eloksiranog aluminijuma, od kojih su dve noge pri vrhu obložene sunderastim rukohvatom radi lakšeg nošenja kada su niske spoljne temperature. Stativ je robustan i elegantne je konstrukcije. Izvlačenje teleskopskih nogu fiksira se kvalitetnim bravicama, a one se mogu postaviti i pod uglom od 90 stepeni, centralni nosač moguće je skratiti ili skinutu ga i postaviti pod uglom od 90 stepeni. Stopala su gumena, a postoji mogućnost opremanja drugim tipom stopala koji ima kombinaciju gume i šiljka.

Glava koja bi mogla da ide uz ovaj stativ za početak je 141RC, sa tri ose kretanja i povoljnom cenom za mogućnosti koje pruža. Jednostavna je za korišćenje, napravljena je od legure aluminijuma i omogućava nošenje fotoaparata do srednjeg formata. Pomeranje po osama obavlja se uz pomoć ručica s gumenim rukohvatima, a na njemu se nalazi i pločica za brzo skidanje i stavljanje fotoaparata.

Utisak

Stativ koji po meni ima najbolji odnos cene i vrhunskih performansi koje može da ima jedan stativ.

MANFROTTO 055MF4 + 322RC2

Identične je konstrukcije i veličine kao pomenuti model 055PROB, ali su noge napravljene od kompozitnih materijala, dok je većina ostalih delova od legure magnezijuma, čime je smanjena masa stativa. Noge se sastoje iz četiri segmenta, pa je znatno manjih dimenzija u sklopljenom položaju. U kompletu se nalazi i kaiš s gumenim rukohvatom koji omogućava, osim nošenja, i kačenje torbe za centralni nosač radi povećanja stabilnosti. Glava koju sam izabrao uz ovaj stativ je 322RC2. To je glava s kuglom koja poseduje specijalno dizajniranu ergonomsku ručku s polugom za opuštanje i fiksiranje, mada po želji možete izabrati i bilo koju drugu glavu.

Utisak

Kao i njegova aluminijumska verzija, ovaj stativ poseduje vrhunske performanse, a uz to je kompaktnih dimenzija u sklopljenom položaju. Međutim, rezervisan je isključivo za korisnike s dubljim džepom jer je cena zbog korišćenja kompozitnih materijala zaista visoka.

Ocena: 97 %

MANFROTTO 458B NEOTEC PRO + 322RC2

Stativ 458B veoma je sličan modelu 055PROB, a glavna razlika je u sistemu za izvlačenje nogu. Nova tehnologija koju je Manfrotto nazvao Neotec omogućava brzo izvlačenje na željenu visinu sva tri stepena nogu bez prethodnog otpuštanja kopči, a za njihovo uvlačenje potrebno je pritisnuti samo jedno dugme i uvući noge stativa. Stabilnost stativa je odlična, noge je moguće postaviti pod uglom od 90 stepeni, dok se centralni nosač može skinuti i postaviti pod uglom od 90 stepeni. Noge su napravljene od eloksiranog aluminijuma, a ostali delovi su od livenog aluminijuma, dok su stopala gumena. U kompletu se nalazi i kaiš s gumenim rukohvatom koji nam omogućava, osim nošenja, i kačenje torbe za centralni nosač radi povećanja stabilnosti. Glava koju sam izabrao uz ovaj stativ je 322RC2. To je glava s kuglom koja poseduje specijalno dizajniranu ergonomsku ručku s polugom za opuštanje i fiksiranje. Njom je moguće brzo i jednostavno pomeranje fotoaparata u svim pravcima. Napravljena je u kombinaciji čelika i aluminijuma, a pločica za montažu sa sigurnosnom kočnicom je odvojiva i omogućava brzo skidanje i stavljanje fotoaparata. Takođe, kao opcija za ovu glavu može se dodatno kupiti i daljinski okidač koji se montira na ručku.

Utisak

Stativ vrhunskog kvaliteta koji omogućava da za veoma kratko vreme sklopljeni stativ pripremite za rad, i obrnuto, ali za tu inovaciju morate izdvojiti i nešto više novca.

Ocena: 94 %

MANFROTTO STUDIO PRO 475 + 029

Ubraja se u grupu profesionalnih stativa koji su namenjeni teškim fotoaparatima srednjeg i velikog formata. Zbog mase koju treba da nosi, centralni nosač je nazubljen i pokreće se zupčastim mehanizmom. Noge su napravljene od eloksiranog, a ostali delovi od livenog aluminijuma. Svaka noga ima mogućnost da se podesi zasebno, a na njihovom završetku nalaze se stopala koja predstavljaju kombinaciju gume i šiljka. Izuzetno je stabilan i pogodan je za fotografe koji snimaju u studiju. Jedna od glava koja bi pristajala uz ovaj stativ je 029. Jednostavne je konstrukcije i namenjena je prevashodno fotoaparatima srednjeg i velikog formata. Omogućava nam pomeranje u tri pravca uz pomoć gumenih ručki. Na njoj se nalaze i dve libele, kao i šestougaona pločica za brzo skidanje i stavljanje fotoaparata sa sigurnosnim mehanizmom.

Utisak

Profesionalni stativ robustne konstrukcije u kombinaciji s glavom 029 može biti odličan izbor za studijske fotografe koji koriste srednje i velikoformatne fotoaparate.

Ocena: 95 %

Libela

Postavljanje fotoaparata u idealan horizontalnom položaj ponekad može biti mukotrpan posao čak i ako stativ ima ugrađene libele. Ova libela postavlja se u šinu priključka za blic i može se koristiti na većini današnjih SLR i boljih kompaktnih digitalnih fotoaparata, osim Minolte koja ima nestandardan priključak za eksterni blic. Sastoji se od dve libele koje omogućavaju praćenje nivelacije fotoaparata u dve ose i koristan je dodatak naročito kada se fotografišu panorame.

Predstavili smo libelu koju proizvodi firma Manfrotto, mada identične libele prave i drugi proizvođači kao što su "Hama" i drugi.

Veoma koristan dodatak za panoramsko fotografisanje, pravilnije reprodukcija i u svim onim situacijama gde je bitno da fotoaparat bude u horizontalnom položaju.

TEHNIČKI PODACI

Dimenzije/masa	32 x 20 x 19 mm / 29 g
Cena (sa PDV)	2.150 din. (25 evra)
Informacije	REFOT B, tel.: 011/2456-151, www.manfrotto.com ReproMarket, tel.: 011/344-4963, www.hama.de
Ocena	100 %

LOWEPRO DRYZONE 200 I DRYZONE 100 Ranac za ekstremne vremenske uslove

Svi koji fotografišu prirodu, ekstremne sportove na vodi, sportove na snegu suočiče se s problemom kako sačuvati skupocenu fotografsku opremu koju nosimo sa sobom od uticaja vode i vlage. Jedno od rešenja upravo nudi firma Lowepro u vidu voodopornog ranca koji nosi slikovit naziv DryZone, što bi se moglo prevesti kao "suva zona". S ovim rancem bez straha po vašu opremu možete se spuštati niz rečne brzake, biti na jakoj kiši ili čak plivati s njom.

Ranac se sastoji od dva sloja: prvi, spoljni sloj napravljen je od specijalnih voodopornih materijala koji sprečavaju prodor vode i vlage, a zatvara se takođe voodopornim patent zatvaračem (rajsferšlusom) koji nakon što se podmaže sredstvom za podmazivanje, koje se dobija uz ranac, omogućava lagano otvaranje. Za vađenje ili stavljanje fotoaparata potrebno je otvoriti rajsferšlusom i unutrašnji, drugi sloj u kojem se nalaze

pregrade koje možete sami reorganizovati. Sve ovo možda će otežati vađenje fotoaparata kada vam bude bio potreban, ali proizvođaču je definitivno, pri dizajniranju ovog ranca, sigurnost bila iznad brzine vađenja foto-opreme. U unutrašnjosti ima mesta, zavisno koju veličinu izaberete, za jedno do dva tela sa objektivima i dodatnom opremom, dok se na spoljnom delu nalaze tri elastične trake i nosač, koji omogućavaju čvrsto držanje stativa i njegovo skidanje kada vam zatreba. Ovaj ranac proizvodi se u dve veličine, s identičnim dizajnom i u žutoj boji. Takođe, veoma je prikladan za nošenje i kod dužih pešačenja, koje je neminovno kada fotografišemo u prirodi. Zaista je reč o odličnom rancu za ekstremne uslove koji će u potpunosti zaštititi vašu opremu.

Utisak: Cena ovog ranca jeste visoka, ali bezbednost skupocene fotografske opreme nema cenu, pogotovo kada se nalazite u situacijama gde je vlagu i vodu nemoguće izbeći.

Panoramska glava

Panoramska glava kao što joj i naziv govori služi za fotografisanje panorama, a prava panoramska glava treba da omogući korekciju paralakse koja se javlja kada centar rotacije nije smešten u čvrnoj tački objektivu. Kod kompaktnih fotoaparata kod kojih je objektiv mali, paralaksa kod fotografsnja panoramanije toliko uočljiva, jer je centar rotacije blizu čvrnoj tački objektivu. Međutim, kod SLR fotoaparata ta pojava je izraženija, pa je poželjno koristiti panoramske glave koje omogućavaju bolje poklapanje i spajanje pojedinačno snimljenih fotografija. Prava panoramska glava kao što je ova firme Manfrotto koja nosi oznaku 300PLUS omogućava korekciju paralakse i kada se fotoaparat nalazi i u vertikalnom i u horizontalnom položaju. Postavlja se jednostavno, navrtanjem na noge stativa, čvoranu tačku objektivu najbolje je naći probom i zapamtiti položaj za svaku žižnu daljinu. Cena jedne ovakve glave nije baš jeftina i kreće se oko 360 evra.

B. BJELICA

TEHNIČKI PODACI

Proizvođač	Lowepro	
Tip	DryZone 100	DryZone 200
Boja	sivo-crna, žuto-crna	
Spoljne dimenzije	32 x 20,5 x 44,5 cm	37 x 29 x 48,5 cm
Unutrašnje dimenzije	28 x 14 x 38 cm	30,5 x 15 x 43 cm
Cena (sa PDV-om)	23.822 din. (277 evra)	25.370 din. (295 evra)
Informacije	REFOT B, 011/2456-151, www.lowepro.com	
Ocena	95 %	

B. BJELICA

CANON POWERSHOT S2

Ultrazum kompaktni digitalni fotoapararat

CANON JEDNO VREME NIJE IMAO PREDSTAVNIKA U KLASI ULTRAZUM KOMPAKTNIH DIGITALNIH FOTOAPARATA, ALI JE PROŠLE GODINE PONUDIO TRŽIŠTU CANON POWERSHOT S1 S ODLIČNIM PERFORMANSAMA ZA OVU KLASU KOJI JE BIO ODLIČNO PRIHVAĆEN NA TRŽIŠTU. SADA JE DOBIO I NASLEDNIKA KOJI NOSI OZNAKU CANON POWERSHOT S2 SA 12 PUTA OPTIČKIM ZUM OBJEKTIVOM I CCD SENZOROM S EFEKTIVNOM REZOLUCIJOM OD PET MILIONA PIKSELA

KONSTRUKCIJA I RUKOVANJE

Dizajn novog fotoaparata veoma je sličan svom prethodniku, ali s nešto većim dimenzijama i težinom. Napravljen je u stilu malog SLR fotoaparata, s ergonomski oblikovanim rukohvatom koji je veliki i omogućava više nego ugodno držanje. Raspored komandi i upravljački meni gotovo su identični prethodnom modelu i samo rukovanje više je nego udobno, a poseduje odvojeno dugme za snimanje filmskog zapisa. Pored elektronskog tražila, buduća fotografija može se kadrirati i na pokretnom monitoru dijagonale 4,5 cm koji omogućava fotografisanje iz različitih položaja. Nažalost, u uslovima jakog svetla i na tražilu i na monitoru kadriranje je otežano.

MOGUĆNOSTI

Njegov glavni adut jeste optički zum objektiv koji sada pokriva žižnu daljinu od 36 do 432 mm (ekv. formatu od 35 mm). Kao i kod prethodnog modela, objektiv pokreće USM motor, pa je zumiranje tiho, brzo i precizno, a tu je optički stabilizator slike, što omogućava veoma komforno korišćenje i ekstremnih žižnih daljina bez straha da će vam fotografije biti neoštre usled trešanja ruku. Sada optički stabilizator ima tri režima rada zavisno od toga da li fotografišemo kontinualno, pojedinačno ili pratimo objekat.

Sistem za automatsko izoštravanje funkcioniše dobro i nešto brže reaguje od modela S1, ali takođe je otežano izoštravanje u lošijim svetlosnim uslovima kada se koristi maksimalna žižna daljina. Ovaj fotoapararat krije još jedno iznenađenje, a to je supermakrorežim rada koji omogućava fotografisanje na udaljenosti od 0 cm od prednjeg sočiva objektiv. Međutim, u ovakvim slučajevima objekat bi morao biti prosvetljen jer objektiv pravi senku.

Poseduje zavidan broj opcija za ručno podešavanje, među kojima je i potpuno ručno podešavanje brzine zatvarača i otvora blende, a za manje iskusne korisnike poseduje čak duplo više unapred definisanih programa za snimanje različitih scena. Treba pomenuti i da ima mogućnost snimanja panoramskih fotografija.

Potrebno je samo prebaciti točkić za izbor režima rada u položaj za snimanje panorama, zatim izabrati smer za poklapanje, a na monitoru ćemo uvek videti delić prethodne fotografije, što će nam olakšati poklapanje, a ekspozicija, balans beloga i ostali parametri biće automatski fiksirani. Ovako snimljene fotografije lako ćete spojiti u softveru PhotoStitch koji se dobija uz ovaj fotoapararat.

KVALITET FOTOGRAFIJE

Fotografije koje sam snimio imaju dobru oštrinu na svim rasponima objektiv i minimalnu distorziju koja je manja nego kod prethodnog modela. Jedino je u širokougaonom položaju s

maksimalnim otvorom blende primetna pojava hromatske aberacije i blago vinjetiranje. Sistem za merenje svetla je dobar, a boje dobijene ovim fotoaparatom veoma dobro izgledaju. Nivo šuma je više nego odličan za osetljivosti od ISO 50 do ISO 100, dok je njegovo znatnije povećanje primetno već iznad osetljivosti od ISO 200. Kvalitet filmskog zapisa s visokokvalitetnim stereo zvukom je odličan za digitalni fotoapararat i neće razočarati one koji bi želeli da ga koriste i za snimanje pokretnih slika. Zahvaljujući Novom DIGIC II procesoru primetna je zapanjujuća brzina zapisa na memorijsku karticu tako da nećete morati da čekate dok se podaci iz memorije za privremeni smeštaj zapišu na memorijsku karticu. To nam omogućava da kontinualno fotografišemo sve dok se memorijska kartica ne popuni.

SOFTVER I OPREMLJENOST

Uz fotoapararat dobićete CD s dobro opremljenim softverskim paketom koji sadrži: Zoom Browser EX, Image Browser, PhotoStitch, Remote Capture i ArcSoft PhotoStudio. Nažalost, dobićete samo nepunjive alkalne baterije, pa ćete morati izdvojiti dodatni novac osim za memorijske kartice većeg

Pojedinačni snimci spojeni u panoramsku fotografiju

kapaciteta i za punjač s punjivim baterijama. Poseduje mogućnost korišćenja i dodatnog širokougaonog konvertera WC-DC58A (uvećanja 0,75 puta) i telekonvertera TC-DC58B (uvećanja 1,5 puta), ali se tada mora koristiti adapter LAH-DC20.

CENA / KVALITET

Ako želite da imate kompaktni digitalni fotoapararat s velikim rasponom objektiv, onda je ovo odličan izbor jer poseduje preko potreban stabilizator slike i veliki broj funkcija koji će zadovoljiti, kako naprednije, tako i manje iskusne korisnike. Jedini ograničavajući faktor jeste visoka cena za ovu klasu fotoaparata, a u nju nisu uključene ni punjive baterije.

B. BJELICA

TEHNIČKI PODACI

Cena (sa PDV)	46.000 din. (535 evra)
Senzor	CCD tipa 1/2,5 inča CCD, 5,3 miliona piksela
Maksimalna veličina slike	2.592 x 1.944 piksela
Format u kojem snima	JPEG (Superfine, Fine i Normal)
Osetljivost	Auto i ISO 50 / 100 / 200 / 400
OBJEKTIV	
Objektiv	12 puta, 6-72 mm f/2,7-3,5 (ekv. 35 mm 36-432 mm)
Sistem za izoštravanje	pasivni TTL A i AF sistem sa 375 polja i fiksirano centralno polje
AF osvetljivač	da
Min. daljina izoštravanja normalna/makro (cm)	50 / 0
Stabilizator slike	da
Ručno izoštravanje	da
MONITOR I TRAZILO	
Tražilo	elektronsko (0,33 inča sa 115.000 piksela)
Podešavanje dioptrije	-5,5 od 1,5 m ⁻¹
Monitor	pomičan, s dijagonalom od 4,5 cm (1,8 inča) i 115.000 piksela
EKSPOZICIJA I MERENJE SVETLA	
Ekspozicijski režimi rada	AUTO, P, Tv, Av, M i dvanaest programa sa scenama
Merenje svetla	procenjeno na čitavoj površini, centralno i spot
Brzina zatvarača	15 do 1/3.200 s
Balans beloga	Auto, šest manualnih opcija i prethodno izmereni
Korekcija ekspozicije	+/- 2 EV s korakom 1/3 EV
Bracketing automatske ekspozicije	ne
OSTALI PODACI	
Materijal od kojeg je napravljeno telo/navoj za stativ	plastika /plastika
PictBridge standard za štampanje	da
Daljinski okidač	ne
Podvodno kućište	ne
Filmski zapis	30 ili 15 slika u sekundi u AVI formatu s maksimalnom rezolucijom od 640 x 480 piksela sa zvukom
Dužina trajanja filmskog zapisa	ograničena je samo veličinom i brzinom memorijske kartice
Tip memorijske kartice	Secure Digital (SD)
Veza s računarom	USB 2.0
Napajanje	četiri baterije formata AA (alkalne ili NiMH)
Trajnost baterije po CIPA standardu (snimaka)	130 (LCD) / 210 (EVF)
Da li se isporučuje s punjivom baterijom i punjačem	ne
Dimenzije /masa bez baterije i kartice	113 x 78 x 75,5 / 405 g
Sadržaj kutije	USB i video kabl, kasi za nošenje, poklopac za objektiv, alkalne nepunjive baterije, SD memorijska kartica od 16 MB i CD s programima
Informacije	PROFIFOTO, Beograd, tel.: 011/ 655-100, www.canon-adria.com
Vreme spremnosti za rad	1,5 s
Vreme kašnjenja nakon okidanja	manje od 0,5 s
Brzina kontinualnog fotografisanja s maksimalnom rezolucijom	2,4 snimaka u sekundi dok se memorijska kartica ne popuni
Vreme zapisa na memorijsku karticu	0,8

PLUS

- » stabilizator slike,
- » izuzetno mala distorzija za ovaj raspon objektiv,
- » odličan kvalitet fotografije na ISO 50,
- » jednostavan za rukovanje

MINUS

- « nema RAW format,
- « ne isporučuju se punjive baterije i punjač,
- « šum iznad ISO 200

ProFoto
www.profoto.co.yu

DIGITALNI FOTOAPARATI

preko 100 modela renomiranih svetskih proizvođača

Canon Nikon
OLYMPUS PENTAX
SAMSUNG MINOLTA

DODATNA OPREMA

memorijske kartice svih vrsta
čitači memorijskih kartica

razne vrste kablova

IZRADA FOTOGRAFIJA SA SVIH MEDIJA

fotografije svih formata

Terazije 36
011 361.09.09
011 687.454
info@profoto.co.yu

HP PHOTOSMART 817

Mali i sladak

HP SE NE TRUDI DA PRAVI PROFESIONALE DIGITALNE FOTOAPARATE, VEĆ SVOJIM ZANIMLJIVIM TEHNOLOŠKIM REŠENJIMA NASTOJI PRIVUĆI KORISNIKE KOJI ŽELE BEZ MNOGO MUKE DA SNIME DOBRU FOTOGRAFIJU. NOVI KOMPAKTNI DIGITALNI FOTOAPARAT IZ R-SERIJE NUDI PORED VELIKOG BROJA AUTOMATSKIH OPCIJA I MANUELNA PODEŠAVANJA, EFEKTIVNU REZOLUCIJU OD 5,1 MILIONA PIKSELA I PENTAX PETOSTRUKI ZUM OBJEKTIV

KONSTRUKCIJA I RUKOVANJE

Napravljen je u stilu predhodnih modela iz R-serije sa talasasto oblikovanim rukohvatom i telom napravljenim u kombinaciji metala i plastike. Ovaj fotoaparat nije najmanji u svojoj klasi, ali s obzirom da poseduje peterostuki zum objektiv dimenzije su mu prilično kompaktno.

Sa donje strane vidimo konektor za postolje i plastični navoj za stativ, kao i plastična vrata prosečnog kvaliteta izrade iz kojih se nalazi ležište za memorijsku karticu i bateriju.

Sva kontrolna dugmad su dobro pozicionirana i imaju dobre dimenzije, mada bi sam kvalitet njihove izrade mogao biti bolji. Upravljački meni ima lep izgled, a podeljen u pet segmenata i omogućava jednostavno korišćenje.

MOGUĆNOSTI

Photosmart R817 nudi zaista veliki broj mogućnosti podešavanja različitih parametara koji mogu da zadovolje potrebe različitih kategorija korisnika, jer ovaj model poseduje i ekspozicijske režime rada kao što su: prioritet otvora blende, prioritet brzine zatvarača i manualna kontrola. Pored već dobro poznate "HP Adaptive lighting" tehnologije koja predstavlja digitalni blic, uz čiju pomoć fotoaparat procenjuje sliku koju fotografisemo i na onim delovima koji se nalaze u senci povećava osetljivost

CCD senzora. Na taj način dobijamo bolji balans između svetlih i tamnih delova fotografije tj. približno onom što naše oko vidi.

Interesantna je novina da je pored klasičnog bracketinga ekspozicije, moguć Adaptive lighting bracketing i bracketing boje. Ako imate dovoljno mesta na memorijskoj kartici aktiviranjem neke od ovih opcija umesto jedne snimljene fotografije možete na memorijsku karticu snimiti još dve sa jačim i slabijim delovanjem, a u drugom slučaju će snimiti pored fotografije u boji još dve u: crno-belom i sepija tonu.

Ovaj fotoaparat pruža pomoć kod snimanja panoramskih snimaka sa smerom spajanja sleva u desno ili s desna u levo. Ono po čemu se izdvaja u odnosu na ostale digitalne fotoaparate je da se tako snimljene fotografije (do pet fotografija) mogu spojiti u samom fotoaparatu i snimiti kao jedna panoramska fotografija koju možemo odmah oštampati.

KVALITET FOTOGRAFIJE

Fotografije snimljene ovim fotoaparatom su dobro eksponirane, imaju dobru oštrinu, a distorzija objektivna je minimalno primetna samo u širokougonom položaju. Kada se aktivira opcija "digitalni blic" zbog povećanja osetljivosti u tamnijim delovima povećava se i šum slike. Jedina prava mana je izrazito prisutan šum kod fotografija koje su snimljene dužim ekspozicijama jer kvarni konačni izgled fotografije.

SOFTVER I OPREMLJENOST

Isporučuje se sa softverom HP Image Zone za Mac i Windows računare. Ovaj program omogućava organizaciju, štampanje, slanje, spajanje panorama. Kada dvaput kliknete na fotografiju dobićete prikaz na čitavom monitoru, a iznad fotografije će se pojaviti piktogrami pomoću kojih je pojednostavljeno otklanjanje efekta crvenih očiju, pravljenje izreza, rotiranje, podešavanje zasićenosti boja, osvetljenosti, kontrasta, pravljenje crno belih fotografija i dodavanje specijalnih efekata. Takođe, moguće je dodati i prozor s informacijama o izabranoj snimljenoj fotografiji.

TEHNIČKI PODACI

Cena (sa PDV)	29.240 din. (340 evra)
Senzor	CCD tipa 1/2,5 inča CCD, 5,25 miliona piksela
Maksimalna veličina slike	2.616 x 1.960 piksela
Format u kojem snima	JPEG
Osetljivost	Auto i ISO 50 / 100 / 200 / 400
OBJEKTIV	
Objektiv	5X, 5,8–29 mm f/2,8–4,7 (ekv. 35 mm 36–180 mm)
Sistem za izoštravanje	pasivni TTL višesegmentni
AF osvetljivač	da
Min. daljin izoštravanja normalna/makro (cm)	50 / 0,03
Stabilizator slike	ne
Ručno izoštravanje	da
MONITOR I TRAŽILO	
Tražilo	nema
Podešavanje dioptrije	-
Monitor	sa dijagonalom od 5 cm (2 inča) i 153.600 piksela
EKSPOZICIJA I MERENJE SVETLA	
Ekspozicijski režimi rada	AUTO, Av, Tv, M, My i devet programa sa scenama
Merenje svetla	procenjeno na čitavoj površini, centralno i spot
Brzina zatvarača	15 do 1/2.000 s
Balans beloga	auto, četiri manualne opcije i prethodno izmereni
Korekcija ekspozicije	+/-3 EV s korakom 1/3 EV
Breketing automatske ekspozicije	da
OSTALI PODACI	
Materijal od kojeg je napravljeno telo/navoj za stativ	metal-plastika /plastika
PictBridge standard za štampanje	da
Daljinski okidač	ne
Podvodno kućište	da (Q6218A)
Filmski zapis	30 ili 24 slika u sekundi u QuickTime formatu sa maksimalnom rezolucijom od 640 x 480 piksela sa zvukom
Dužina trajanja filmskog zapisa	ograničena je samo veličinom i brzinom memorijske kartice
Tip memorijske kartice	32 MB interne memorije, Secure Digital (SD)
Veza sa računarom	USB 1.1
Napajanje	Li-jon punjiva baterija L1812A (1.050 mAh)
Trajnost baterije po CIPA standardu (snimaka)	250
Da li se isporučuje sa punjivom baterijom i punjačem	da
Dimenzije /masa bez baterije i kartice	91 x 29,8 x 57 mm / 160 g
Sadržaj kutije	USB i video-kabl, kaiš za nošenje, Li-jon punjiva baterija, AC adapter, postolje i CD sa programima (HP Image Zone, HP memories disc creator i ArcSoft Panorama Maker 3.5)
Informacije	www.hp-co.yu
Vreme spremnosti za rad	3 s
Vreme kašnjenja nakon okidanja	manje 0,5 s
Brzina kontinualnog fotografisanja sa maksimalnom rezolucijom	2,2 snimka u sekundi s pauzom posle 4 snimka
Vreme zapisa na memorijsku karticu	0,8

Za punjenje baterije ili za povezivanje sa računarnom mora se koristiti postolje (dock) koje se dobija uz fotoaparat. Ovakav način punjenja baterija traje četiri do šest sati, međutim punjenje će biti mnogo brže ako kupite brzi eksterni punjač koji se isporučuje sa dodatnom baterijom i torbicom.

Na žalost na postolju i na fotoaparatu ne postoji video izlaz, već se za tu opciju mora dokupiti postolje koje se isporučuje sa daljinskim kontrolerem što nam omogućava pregledanje fotografija u vidu prezentacije.

Poseduje internu memoriju od 32 MB što i nije loše u odnosu na druge fotoaparate u kategoriji od pet miliona piksela, ali kako to ni izbliza nije dovoljno preporučujem da za početak kupite dodatnu SD (Secure Digital) memorijsku karticu od najmanje 256 MB. Kupovinom brže i veće memorijske kartice dobićete mogućnost neograničenog snimanja filmskog zapisa u maksimalnoj rezoluciji.

CENA/ KVALITET

Iako ima ugrađen petostruki zum objektiv ovaj fotoaparat je zadržao kompaktno dimenzije. Nudi veliki broj automatskih i manualnih podešavanja i može biti dobar izbor pogotovo ako ne planirate korišćenje dugih ekspozicija. Cena je u rangu ostalih digitalnih fotoaparata u ovoj klasi, a na raspolaganju je i njegov bliznac u drugoj boji (tamno siva) i koji se prodaje sa bogatijom opremom i većom cenom.

B. BJELICA

PLUS

- » dobar kvalitet fotografija za niže osetljivosti,
- » mogućnost ručne kontrole brzine zatvarača i otvora blende,
- » jednostavan za rukovanje,
- » Adaptive lighting tehnologija

MINUS

- « noćni snimci i snimci s većom osetljivošću imaju izražen šum,
- « video-izlaz je moguć samo uz postolje koje se dodatno kupuje,
- « manualno izoštravanje nije upotrebljivo

KONSTRUKCIJA I RUKOVANJE

MOGUĆNOSTI

KVALITET FOTOGRAFIJE

SOFTVER I OPREMLJENOST

CENA/KVALITET

UKUPNA OCENA

89 %

NOBLEX® rotating lens

JEDNA OD NAJPOZNATIJH FIRMI KOJA DANAS PROIZVODI PANORAMSKE FOTOAPARATE S ROTIRAJUĆIM OBJEKTIVOM JESTE NEMAČKA KAMERA WERK DRESDEN, SA SERIJOM FOTOAPARATA KOJA NOSI NAZIV NOBLEX

Panorama Drezdena snimljena fotoaparatom Noblex 150 UX

NOBLEX 135C i 135UC jesu panoramski fotoaparati s fiksnim fokusom koji koriste standardni film od 35 mm, čija rolna od 36 snimaka daje 19 snimaka formata 24x66 mm. To je format koji omogućava dobijanje velikih povećanja odličnog kvaliteta. Ovaj fotoaparati ima rotirajući bubanj u kojem se nalazi objektiv čijim se okretanjem ekspozicira film. Verzija 135C omogućava kontrolu od pet brzina, tj. ekspozicije od 1/30 do 1/500 sekundi. Pri najkraćoj ekspoziciji od 1/500 sekunde rotirajući objektiv kreće se brzo preko filma, ali sa 1/30 sekunde objektivu je potrebno oko dve sekunde da završi snimanje. Ako želimo da fotografiramo dužim ekspozicijama od 1/30 sekunde, postavimo fotoaparati na stativ i podesiti ga na višestruku ekspoziciju. Sve dok držimo okidač pritisnut, objektiv će se okretati. Pustite da se objektiv okrene 30 puta i imaćete ekspoziciju od jedne sekunde. Naravno, nije baš lako brojati okrete objektiv, ali Noblex je za korisnike napravio i model 135UC koji omogućava kontrolu još četiri manje brzine kretanja, tj. ekspozicije od 1/15 do 1 s.

Kada pogledamo prednji deo fotoaparata, videćemo na dobošu nazubljen točkić za kontrolu blende, ali ne i objektiv. To je zato što objektiv počinje svoje kretanje skriveno, a vidi se od trenutka kad započinje snimanje, tj. kad ima konstantnu brzinu. Isključite fotoaparati i snažno povucite doboš za vraćanje filma nagore i leđa fotoaparata će se otvoriti i otkriće ležište za film. Prilikom stavljanja filma i rukovanja treba biti pažljiv kako bi film postavili tačno preko krivine na koju obavezno treba da nalegne i ispod nazupčene osovine pre nego što vođica filma uđe u kalem. Zatvorite vrata i pritisnite okidač jednom i još jednom i fotoaparati je spreman za fotografisanje. Primetićete da je pri transportu tanjih filmova kretanje znatno tiše. Kad film dođe do kraja, vratimo ga u kasetu ručno: pritisnite dugme za oslobađanje i okrenite ručicu za vraćanje filma.

Noblex 135 UC

Prekidač za uključivanje/isključivanje vrlo je diskretno uvučen. Najbolje je isključiti fotoaparati sve dok se ne spremite za fotografisanje, jer ćete na taj način štedeti baterije. Četiri AAA baterije brzo će se istrošiti ako ostavite fotoaparati uključen. Zelena LED lampica na gornjem delu svetli i pokazuje da je fotoaparati uključen.

Ne postoji integralno merenje, ali oba modela mogu da koriste dodatni modul Panolux 135 koji omogućava merenje svetla kao i automatsku kontrolu ekspozicije. Za njega treba izdvojiti 540 evra (za taj novac možete kupiti i pristojan svetlomer). Od ostale korisne opreme na raspolaganju je i VR-3 glava koja omogućava automatsko fotografisanje kompletnih, kružnih panorama od 360°.

Većinu panoramskih fotoaparata najbolje je koristiti na stativu pa i ovaj model nije izuzetak. Međutim, najverovatnije je da ćete više snimaka uraditi iz ruke, pogotovo ako želite da fotografirate užurbane ulične scene. Postoji nekoliko faktora o kojima treba razmisliti pre nego što pokušate da ovim fotoaparatom snimate iz ruke. Najpre, potrebna je dovoljna brzina zatvarača – 1/250 s je idealna, a 1/125 s jeste najmanja koja se preporučuje. Čak i pri ovoj brzini objektiv se kreće, u najboljem slučaju, oko jedne sekunde.

Drugo, potrebno je da budete sigurni da je fotoaparati iznivelesan, tj. u horizontalnom položaju. Tu će vam pomoći libela koja se vidi na dnu tražila. Treće, udaljenost objekta: kod objektiv sa fiksnim fokusom otvor blende reguliše dubinsku oštrinu. S blendom f/11 dubinska oštrina je od 1,8 m do

beskonačno, a sa f/5,6 biće oštro sve počev od 2,3 m. I na kraju, obratite pažnju na prste jer postoji opasnost da se nađu na snimku ako ih niste udaljili izvan vidnog polja objektiv. Uprkos bubnju u kojem se nalazi objektiv koji se okreće, moguće je korišćenje filtera. Noblex je napravio specijalne filtere koji se pomoću magneta

Noblex Pro 150 UX opremljen Panolux svetlomerom i modulom za duge ekspozicije

postavljaju na objektiv i koštaju oko 28 evra. Međutim, možete se poslužiti i priručnim rešenjem: uz pomoć obostrano lepljive trake, želatinskog filtera i pincete. Da bi ste pristupili objektivu, treba isključiti fotoaparati i pritisnuti okidač. Ovaj postupak otključava bubanj koji sada možemo ručno okretati. Zatim veoma pažljivo pincetom postavite filter, na čije ste ivice prethodno zalepili obostranu lepljivu traku. Kada filter postavite na mesto, uključite fotoaparati i objektiv će se automatski vratiti u početnu poziciju. Naravno, nemojte nikada zaboraviti da je filter na objektivu i da treba da uračunate filter-faktor za svaki snimak. Takođe, kod ove improvizacije rizikujemo oštećenje originalnih magnetnih filtera. Ovaj fotoaparati poseduje i mogućnost korekcije perspektive jer se objektiv može pomerati za 3 mm nagore, što je izuzetna mogućnost prilikom fotografisanja arhitekture.

TEHNIČKI PODACI

Model	NOBLEX 135 C	NOBLEX 135 UC	NOBLEX PRO 6/150E2	NOBLEX PRO 6/150FS	NOBLEX PRO 6/150UX	NOBLEX PRO 175UX
Tip fotoaparata	Panoramski fotoaparati formata 35 mm s pokretnim objektivom		Panoramski fotoaparati srednjeg formata sa pokretnim objektivom			
Objektiv	ROTART 29 mm f/4,5		ROTART 50 mm f/4,5		ROTART 75 mm f/6,5	
Vidni ugao koji pokriva (dijagonalni)	135°		146°		138°	
Opseg otvora blende	f/4,5 do f/16		f/4,5 do f/22		f/6,5 do f/32	
Izoštravanje	nema – fiksni fokus		ručno na skali za udaljenost			
Brzina zatvarača	1/250, 1/125, 1/60, 1/30, 1/15 s	1/250, 1/125, 1/60, 1/30, 1/15, 1/8, 1/4, 1/2 i 1 s	1/250, 1/125, 1/60, 1/30, 1/15 s		1/250, 1/125, 1/60, 1/30, 1/15 (s dodatkom za male brzine zatvarača 1/8, 1/4, 1/2, 1 s)	
Vrsta filma	35 mm (135)		60 mm rol-film (120)			
Velčina snimka	24 x 66 mm		50 x 120 mm		50 x 170 mm	
Broj snimaka na filmu	19		6	6	5	4
Pomeranje objektiv nagore	3 mm		ne	5 mm	5 mm	5 mm
Višestruka ekspozicija	da	da	da	da	da	da
Kružna libela u tražilu	da	da	da	da	da	da
Priključak za žičani daljinski okidač	da	da	da	da	da	da
Priključak za svetlomer PANOLUX	da	da	da	da	da	da
Indikator o stanju baterija	da	da	da	da	da	da
Ostala oprema	PANOLUX 135 (svetlomer i kontrolni modul), filteri i VR-3 glava za snimanje panorama od 360°		Filteri i VR-3 glava za snimanje panorama od 360°		PANOLUX 150 (svetlomer i kontrolni modul), modul za male brzine zatvarača, filteri i VR-3 glava za snimanje panorama od 360°	
Napajanje	4 alkalne baterije od 1,5 V formata AAA		4 alkalne baterije od 1,5 V formata AA			
Dimenzije (bez baterija)	170 x 79 x 135 mm		211 x 114 x 175 mm		210 x 115 x 155 mm	210 x 155 x 155 mm
Masa (bez baterija)	950 g		1.750 g	1.900 g	1.840 g	2.350 g
Cena	1.295 evra	1.895 evra	2.228 evra	2.468 evra	2.943 evra	4.221 evra
Informacije	www.kamera-werk-dresden.de					

NOBLEX PRO

Ostala četiri modela NOBLEX PRO koriste rol-film od 60 mm i daju snimke formata 50x120 mm, odnosno 50x170 mm kod modela 175UX. Princip rada je isti, a glavna razlika jeste u formatu i vrsti filma koji koristimo. Od dodatne opreme, pored magnetnih filtera i panoramske glave, možemo nabaviti svetlomer PANOLUX 150 čija je cena oko 600 evra kao i modul za duge ekspozicije koji mogu da upotrebljavaju svi modeli osim 6/150E2.

KONAČNA OCENA

Modeli firme Noblex jesu zaista sjajni fotoaparati. Ako zanemarimo male poteškoće kod držanja (i cenu koja nije zanemarljiva) pružice nam jedinstveno zadovoljstvo otkrivanja potpuno novog pogleda na stvarnost. Kvalitet objektiv je izuzetan, a eksponirane fotografije su više nego kvalitetne.

B. BJELICA

Kompletnu panoramu od 360° moguće je dobiti korišćenjem VR-3 panoramske glave koja se montira između fotoaparata i stativa

LEGENDE KOJE TRAJU

Horizont

OTKAKO JE ENGLEZ TOMAS SUTON (THOMAS SUTTON 1819–1875) NEKDE OKO 1860. KONSTRUISAO PANORAMSKI FOTOAPARAT (PRVI U SVETU), OVAJ TIP FOTOAPARATA ZAUZEO JE STALNO MESTO U ŽIVOTU FOTOGRAFA

ZAŠTO BAŠ HORIZONT?

Postojali su i postoje razni načini snimanja panoramskih fotografija, a ispostavilo se da je sistem s okretnim objektivom nekako najefikasniji, a od svih modela ovog tipa nama je najbliži Horizont, i to iz više razloga: fotoaparat je od metala, jednostavne konstrukcije, precizne izrade i dobrog dizajna. Odličan objektiv, pouzdan zatvarač, jednostavno ulaganje filma i meko okidanje takođe su odlike Horizonta. I, na kraju, ekonomičnost: Horizont nije skup budući da daje 20 snimaka formata 24x58 mm; cena pojedinačnog snimka vrlo je niska, a fotografije s ove veličine negativima mogu da se naprave svakim fotoaparatom za povećavanje 6x6 formata.

KONSTRUKCIJA

Horizont je panoramski fotoaparat s pokretnim objektivom koji pravi snimke formata 24x58 mm na filmu širine 35 mm. Komande za rad i podešavanje elemenata snimanja smeštene su na gornjem delu fotoaparata. Na gornjoj levoj strani nalazi se tražilo (koje inače "sakriva" dugme za vraćanje filma u kasetu). Do tražila su koncentrično postavljene regulatori ekspozicije i blende sa "klik" graničnicima, kao i podsetnik za osetljivost filma. Na desnoj strani je dugme okidača s navojem za žičani okidač, a do njega se nalazi veliko i lepo nazubljeno dugme za premotavanje filma s prozorčićem brojača snimaka. Ušice za kaiš su sa strane, a na donjem delu leđa smeštena je i dobro zaštićena mala poluga za otvaranje leđa. Na donjem delu nalazi se još i navoj za stativ (ili za dodatnu dršku koja se koristi prilikom snimanja), kao i dugme kojim se oslobađa mehanizam pre vraćanja filma u kasetu. I to je sve!

RUKOVANJE

Da bi se uložio film u fotoaparat potrebno je prethodno skinuti tražilo podizanjem elastičnog osigurača prema sebi i izvlačenjem tražila iz šina u koje je smešteno. Ovim se otkriva dugme za vraćanje filma u kasetu, koje je potrebno lako pritisnuti i malo okrenuti ulevo, nakon čega ono

sâmo iskače. Noktom treba povući polugu/osigurač leđa fotoaparata, nakon čega će se ona sama otvoriti. Na unutrašnjoj strani fotoaparata je crtež koji pokazuje kako treba uložiti film i po zatvaranju vrata, fotoaparat je spreman za snimanje. Kako Horizont nema automatski brojač snimaka, potrebno je još, pre početka snimanja, podići dugme za premotavanje filma, i crni, na donjem delu, nazubljeni numerator okrenuti tako da njegov crveni indeks bude poravnat s trouglastim crvenim indeksom dugmeta za premotavanje filma.

Elementi snimanja (blenda i ekspozicija) podešavaju se pomoću opisanih regulatora. Kada se stigne do dvadesetog snimka (ko hoće, može da pokuša sa izvlačenjem još jednog), treba pritisnuti dugme za oslobađanje filma i premotati ga nazad u kasetu. Jednostavno, kao i na svakom drugom "običnom" fotoaparatu. Napomenućemo još da obavezno treba koristiti dršku kako bi se sprečilo da na snimku budu i prsti kojima snimatelj drži fotoaparat.

OBJEKTIV

Horizont ima ugrađen objektiv OF 2,8F/28 mm sastavljen od četiri elementa (što mu daje sasvim dobre performanse) i vidni ugao od 45 stepeni vertikalno i 120 stepeni horizontalno. Objektiv je fiks-fokus tipa – nema uoštravanja. Zbog toga je hiperfokalno postavljen, što znači da se oština definiše promenom otvora blende. Pri blendi 2,8 dubinska oština ide od 5,5 metara, blenda 4 daje oštinu od 3,9 m, blenda 5,6 od 2,9 m, blenda 8 od 2 m, 11 od 1,5 m, a kada se blenda zatvori na 16, oštro je sve od 1 m do beskonačno.

ZATVARAČ

S relativno kratkim ekspozicijama od 1/30 do 1/125 ili 1/250 s Horizont ispunjava sve želje ozbiljnih snimatelja. Neki modeli nemaju čak ni 1/250 s; na mestu ove

oznake nalazi se samo tačka, što znači da je to oznaka ekspozicije približne 1/250 s. Pri snimanju zatvarač, zajedno s objektivom, "putuje" oko pola sekunde, a dužina ekspozicije se, u stvari, menja širinom proreza zatvarača. Ovaj prorez ima za 1/30 širinu 6 mm, a pri 1/250 (ako je ima)

samo 0,7 mm. Iako je zatvarač jednostavan, vrlo je precizan i pouzdan.

TRAŽILO

Kao što smo već napomenuli, tražilo se može skinuti s fotoaparata. Vidni ugao tražila je 44 stepena vertikalno i 110 stepeni horizontalno, što znači da je nešto manji od ugla snimanja fotoaparata po horizontali. Slika se u svetlom i preglednom tražilu vidi iskrvljeno, i horizontalno i vertikalno. Na donjem delu tražila vidljiv je krug s vazdušnim mehrićem libele kojom se fotoaparat pri snimanju dovodi u horizontalan položaj, što je vrlo važno za panoramske snimke.

PRIBOR

Horizont nema mnogo pribora. Tašna za nošenje, kaiš, ručka za držanje fotoaparata prilikom snimanja, UV i žuto-zeleni filter. I to je sve. Postoje dva tipa drške: jedna liči na trougao s dugačkim stranama, dok je druga okruglasta i u njoj ima mesta za

pomenute filtere. Filtri imaju neobičan oblik i, mada to ne izgleda baš tako, stavljaju se vrlo jednostavno na objektiv.

PODACI ZA KOLEKCIJONARE

Osnovni model Horizonta, metalni i s mogućnošću skidanja tražila, napravljen je u ukupno 49.849 primeraka od 1967. do 1973. godine, a postoje četiri verzije koje se neznatno razlikuju. Kolekcionarska vrednost ovog tipa Horizonta iznosi oko 200 evra.

MIROSLAV NIKOLJAČIĆ

Završna obrada negativiva

PRAVILNO EKSPONIRANJE I KVALITETNO RAZVIJANJE NEĆE ZNAČITI MNOGO UKOLIKO NEGATIV S VREMENOM PROPADNE ZBOG LOŠEG FIKSIRANJA ILI NEDOVOLJNOG ISPIRANJA

PREKIDNA KUPKA

Posle završenog razvijanja potrebno je iz emulzije izbaci ostatke razređivača i neutralisati njegovu baznu sredinu. Upravo je to zadatak prekidne kupke. Osnovna varijanta jeste protočna voda. Dovoljan je samo minut ispiranja, pa da se najveći deo razvijaa eliminiše. Ukoliko želite da potpuno neutrališete razvijaa, možete koristiti dvoprocentni rastvor sirćetne ili limunske kiseline. Posle protočne vode obavezno moramo koristiti kiseli fiksir koji će neutralisati ostatke baze. Ako se koristi kisela kupka, negativ se može fiksirati i u čistom natrijum-tiosulfatu. Važno je napomenuti da temperatura prekidača mora biti identična temperaturi razvijaa, tj. fiksira.

FIKSIRANJE NEGATIVA

Glavni zadatak fiksiranja jeste eliminacija viška neosvetljenog i nerazvijenog srebra iz emulzije. Tek posle ovog procesa film postaje negativ bez elemenata pozitiv. Fiksiranje nije ništa manje bitan proces u odnosu na razvijanje, kako mnogi misle. Razlog tome jeste što neadekvatno fiksiranje može dovesti do povećanja zrnatosti i izbleđivanja negativima usled suviše dugog fiksiranja ili povećanja temperature, odnosno propadanja negativima tokom vremena zbog nedovoljnog fiksiranja.

Postoji nekoliko vrsta fiksira, a najčešće se koristi takozvani KLASIČAN FIKSIR, tj. čist natrijum-tiosulfat. On se danas samostalno retko koristi, međutim, nezaobilazan je ukoliko želite da iz nekog razloga tonirate negativ. Godinama je najpopularnija varijanta fiksiranja bila KISELI FIKSIR, tj. natrijum-tiosulfat uz dodatak kalijum-meta-bisulfita. Prednost ovakvog fiksira jeste njegova veća stabilnost i trajnost, a, takođe, i brže i uspešnije fiksiranje i neutralizacija bazne sredine razvijaa. Ne preporučuje se jedino za fiksiranje negativima koji će biti toniran, jer je većina tonera osetljiva na ostatke kiseline i fiksira u emulziji, što može dovesti do pojave fleka. Pojavom TEČNIH KONCENTROVANIH FIKSIRA na bazi amonijum-tiosulfata korišćenje kiselog fiksira znatno je smanjeno. Razlog tome jeste verovatno lakši način pripreme i drastično brže fiksiranje. Međutim, brže ne znači uvek i

bolje. Tolerancija u vremenu fiksiranja ovih fiksira vrlo je mala, pa se strogo mora paziti da se ne pretera.

PRIPREMA FIKSIRA

Kiseli fiksir priprema se na sledeći način: u 750 ml vode zagrejane na 30–35 °C ubacuje se 250 g natrijum-tiosulfata; kada se on potpuno rastvori, rastvor ohladiti do temperature od oko 20 °C i tada treba dodati 20 g kalijum-metabisulfita. Ukoliko rastvarate fabrički pripremljen fiksir, treba rastvoriti prvo veću, pa onda manju kesicu. Na kraju, rastvor se dopuni vodom do 1 l i procedi kroz pamučnu krpu. U 1 l ovakvog rastvora može se fiksirati od 8 do 10 filmova. Tačni fiksiri rastvaraju se prema uputstvu proizvođača, a to je najčešće od 1+3 do 1+9 (jedan deo fiksira + devet delova vode). Količina filmova koji se mogu fiksirati u 1 l ovog rastvora varira od 10 do 17 i treba strogo poštovati preporuke proizvođača.

VREME FIKSIRANJA

Kod klasičnog i kiselog fiksira ono iznosi 10 minuta za prvi film, plus pola minuta za svaki sledeći film. Kod tečnih fiksira ono varira od 2 minute do 5 minuta u zavisnosti od proizvođača i koncentracije fiksira.

ISPIRANJE NEGATIVA

Posle fiksiranja ispiranje je drugi najvažniji faktor trajnosti obradenog negativiva. Tragovi

zaostalog fiksira mogu s vremenom izazvati pojavu fleka i promenu boje. Zato se negativ mora temeljno isprati u protočnoj vodi. Ovdje se često pravi greška jer protočna voda nema istu temperaturu leti kao i zimi. Kvalitetno ispiranje podrazumeva minimum 30 minuta protočne vode temperature 18–20 °C za film od ISO 100, odnosno minimum 45 minuta za film od ISO 400. Ispranje je najkvalitetnije i najravnomernije kada se obavlja u dozni za razvijanje dok je film još uvek na spirali.

SUŠENJE NEGATIVA

Posle ispiranja negativ treba izvaditi iz spirale i okačiti da se suši u prostoriji u kojoj nema prašine, a koja je relativno topla kako sušenje ne bi trajalo previše dugo. Ovakvo sušenje (direktno iz vode) često pravi probleme onima koji koriste vodu u kojoj ima kamenca jer se on taloži u kapljicama na negativu i ostavlja bele fleke koje se vrlo teško mogu skinuti. Zato postoje rastvori koji smanjuju površinski napon tečnosti i omogućavaju sušenje bez kapljica. Takvi su AGFA AGEPON i KODAK FOTOFLO. U nedostatku ovih, možete koristiti deterdžent za posude. Posle ispiranja u dozni s vodom sipate nekoliko kapi deterdženta, blago promuckate i ostavite film da odstoji 30 sekundi do 1 minut, pa ga onda stavite da se osuši i osuši.

MILOŠ ZDRAVKOVIĆ

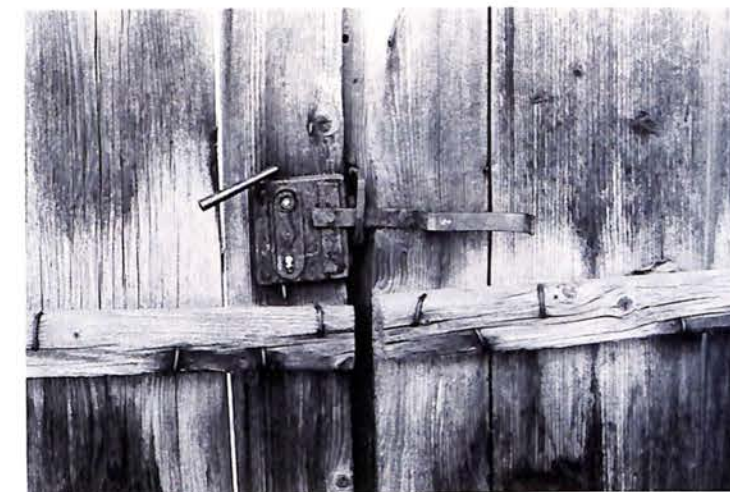
Ljubomir Zlatanović, Smederevo, "Lice"

Bojan Bončić, Niš, "Image in the heart"

Josif Raspopović, Raška, "Gradac"

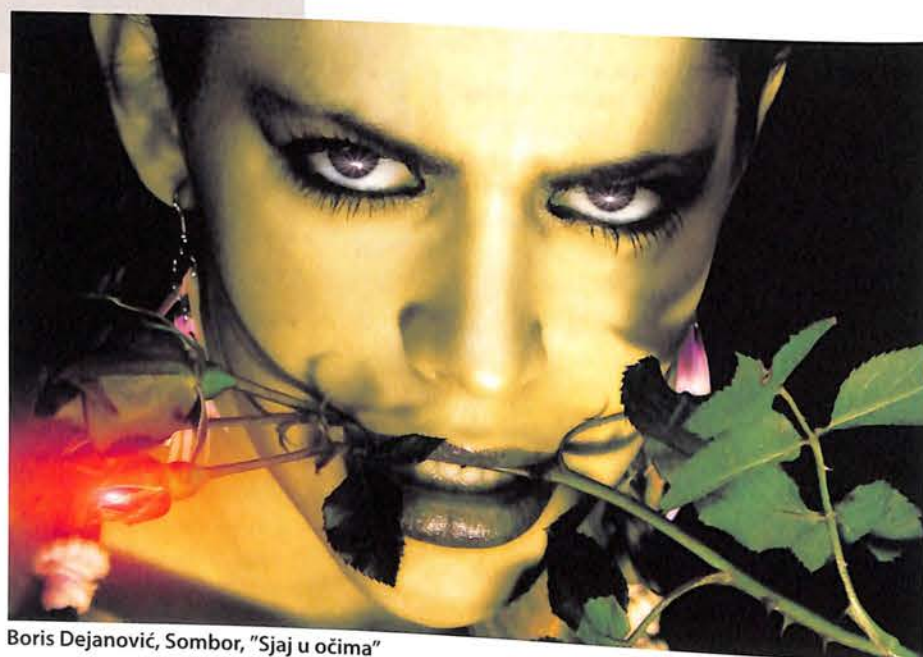

Vladimir Radivojević, Bor, "Gradac"

FOTOGRAFIJE ČITALACA NA BILBORDIMA

ČITAM REFOTO

JEDNA OD KARAKTERISTIKA MODERNIH GRADOVA JESU I VELIKE REKLAMNE POVRŠINE, POPULARNI BILBORDI. DO SADA SU SE MALO ILI NIMALO KORISTILI VAN KONTEKSTA KLASIČNE REKLAME. POKUŠAĆEMO DA BAREM U DOMENU FOTOGRAFIJE MALO PROMENIMO STANJE STVARI

Boris Dejanović, Sombor, "Sjaj u očima"

Jovan Njegović Drndak, Zrenjanin, "Između svetova"

Drago nam je kada uspemo da vam ponudimo ono što vas inspiriše i daje motivaciju za bavljenje vašom najvažnijom sporednom aktivnošću. Nagrada u vidu postavljanja vaše fotografije na neki od bilborda u vašem gradu bila je više nego snažan impuls. Toliko snažan da je deo autora smetnuo s uma da su bilbordi horizontalni, pa iako bi REFOTO uradio sve za vas, ipak nije uspeo da ih okrene vertikalno. Kao i kod svih konkursa, neumoljivi žiri odabrao je ove radove kao najbolji odgovor na temu, a u saradnji s Metropolisom koji je naš bilbord provajder, uspehli smo da ih postavimo u sledećim gradovima: Novi Sad, Kikinda, Zrenjanin, Sremska Mitrovica, Smederevo, Niš, Sombor, Bor i Raška, tako da dok budete čitali ovaj broj oni će već biti postavljeni. Nažalost, nismo bili u mogućnosti da isto uradimo i za autore iz Arandelovca, Indije i Beograda jer su svi bilbordi zakupljeni unapred.

M. Ž

Boško Branković, Beograd, "001"

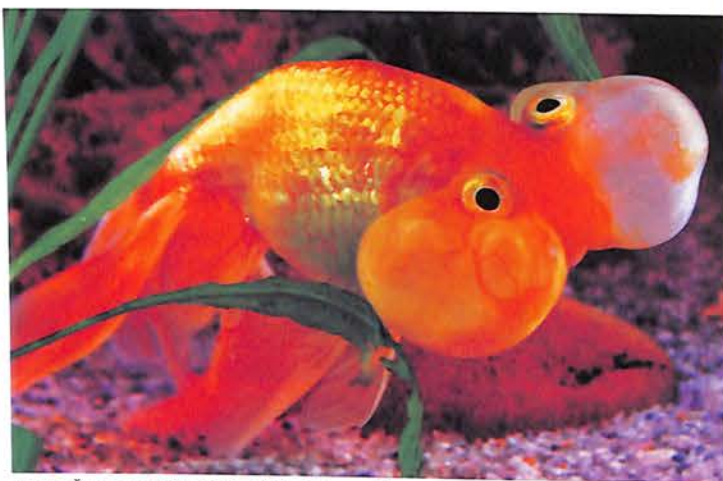
Nikola Panajotović, Beograd, "Pun izraz"

Aleksandar Kazimirović, Novi Sad, "Jovana"

Goran Kovačević, Arandelovac, "Zina igračka"

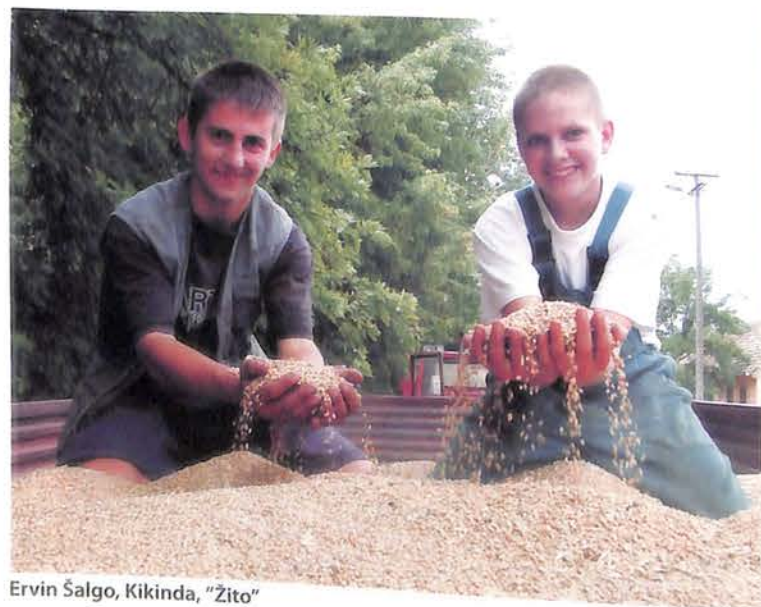
Anica Župunski, Novi Sad, "Bubble eye"

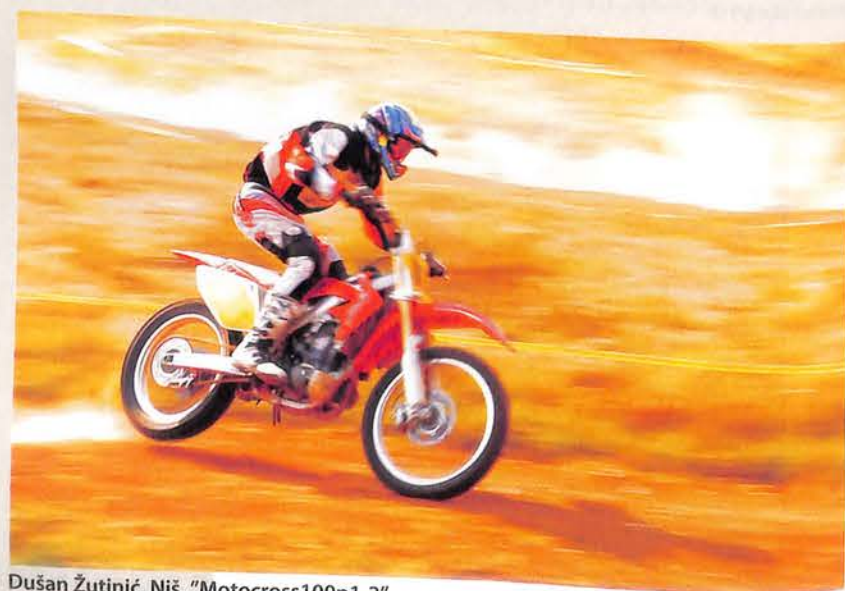
Zvonko Perge, Indija, "Što više za poneti"

Cedomir Bijuković, Sremska Mitrovica, "Sremski bečari"

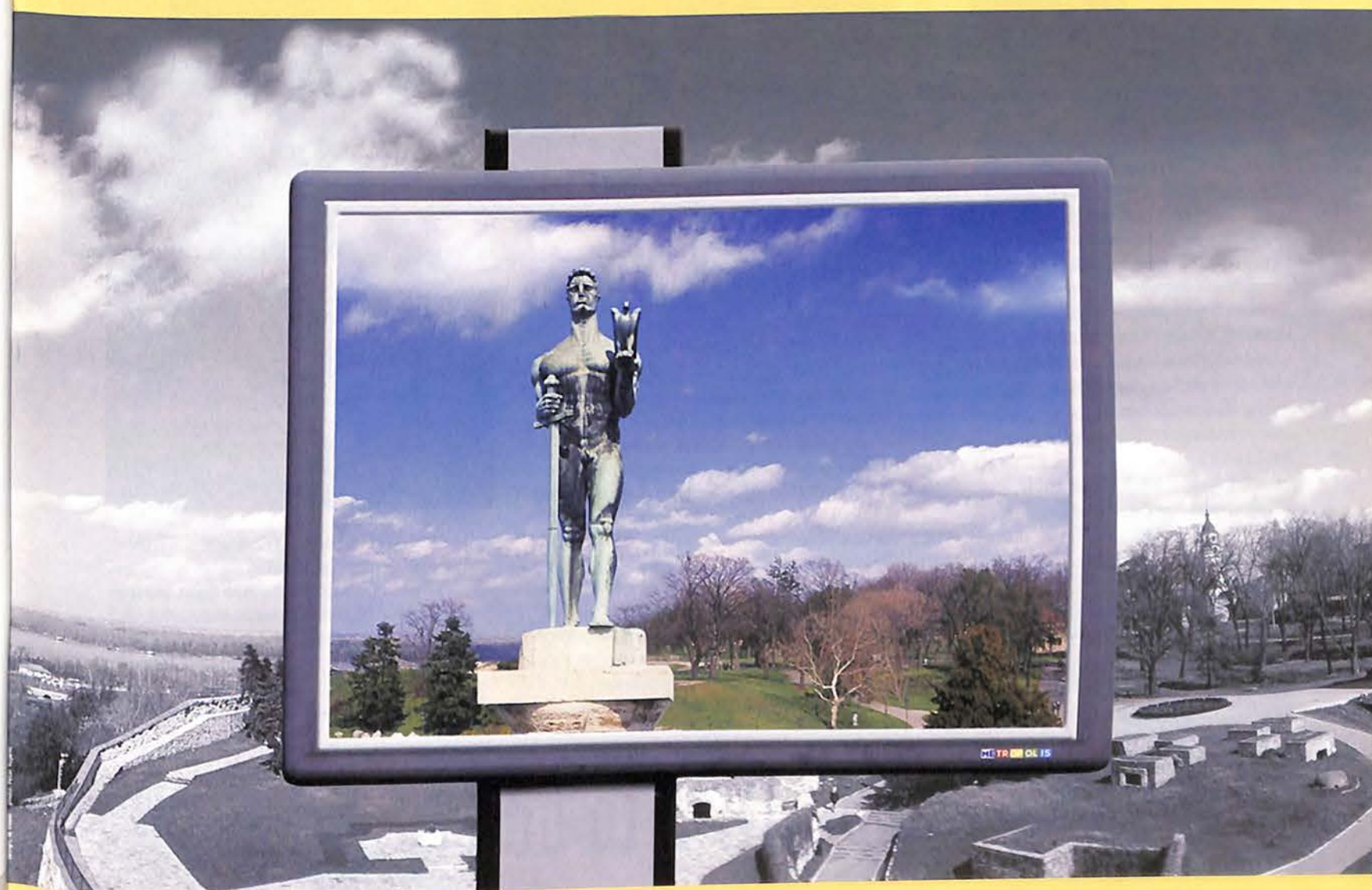
Ervin Salgo, Kikinda, "Žito"

Dušan Žutinić, Niš, "Motocross100p1-2"

NAJLEPŠI POGLED NA

METROPOLIS

International METROPOLIS MEDIA

Preduzeće za marketing

Takovska 36-38

11000 Beograd

Tel: +381 11 208 3720 ; +381 11 208 3602

Fax: +381 11 329 2567

E-mail: metropolis.infoyu@metropolis-media.co.yu

GORAN MALIĆ, predavač istorije fotografije na Akademiji umetnosti BK u Beogradu

Znamo: zlato se vadi iz rude koja je zagađena svim i svačim i takoreći ne liči ni na šta. Nećete verovati koliko se dobrih fotografija može napraviti jednostavnim intervencijama od naizgled loših slika! Ponekad je tako i sa snimcima početnika. Dobro, to se još i da razumeti, ali nije lako razumeti one čitaoce koji sami ne pokušaju da naprave izbor, nego nam ponekad šalju mnogo raznorodnih fotografija a bez ikakvog prepoznatljivog kriterijuma u odabiranju. U stvaralaštvu, ma kom, od muzike, preko književnosti, do filma, količina nipošto ne garantuje vrednost (makar da se u neko ranije, socrealističko, vreme tvrdilo da će se iz masovnosti neosporno izroditi kvalitet). Ima to i dobrih strana jer se tako pokazuje u kom grmu leži zec. Jer, ako sami ne možete da odaberete desetak svojih najboljih snimaka (makar da ih imate hiljadu ili više), očito je da još niste dovoljno radili, ni uradili. Konačno, saveti vam nisu dovoljni; moraćete da potražite literaturu, uz neprestanu primenu u praksi. Ne samo da se tako brže raste (u fotografiji) nego se i stiču pouzdaniji kriterijumi za odvajanje žita od kukolja.

IVAN Jovanović ▲

IVAN Jovanović iz Valjeva zabeležio je jednu lirsku scenu na ulici. To je vrlo prijatna "lajf" fotografija dvoje zagrljene dece, odiše smirenošću, a deca očevidno izražavaju i međusobnu ljubav. Lep primer neposrednog, nenameštenog života. Ali, nažalost, ova fotografija ima jedan primetan problem. Uočava se da je prizor nedovoljno dobro komponovan, figure su okružene preširokim, a i nefunkcionalnim prostorom. Tome bi se moglo pomoći odbacivanjem dela nepotrebnih površina dole i levo, kako smo predložili. Uradite jednostavnu probu (na ovoj, ali i bilo kojoj drugoj fotografiji): zaklanjajte belim papirom parče po parče fotografije, pa ako neki njen deo možete da zaklonite, a da se suština nije promenila, onda je očito da taj

deo nema nikakvu funkciju i samo razvodnjava osnovnu ideju. Postupite jednostavno ali odlučno – odsecite ono što smeta. Ako treba, smanjite fotografiju i na veličinu poštanske marke, ali sačuvajte samo ono što na njoj zaista vredi. Ta intervencija će vas poučiti da prilikom narednih snimanja pristupite što konkretnije svom motivu da biste fotografiju ubuduće manje rezali.

Odvojiti žito od kukolja

◀ SRĐAN kiš

FOTOGRAFIJA "Suncokreti bez blica" Srđana Kiša iz Sente veoma je lep primer enterijerne fotografije. Ne samo što ostavlja utisak dobro iskorišćene tehnike snimanja i valjanog zanata nego je i prijatnih tonova. Gotovo da čovek poželi da se nade u njoj. Razigrane svetlosne šare, odblesci na

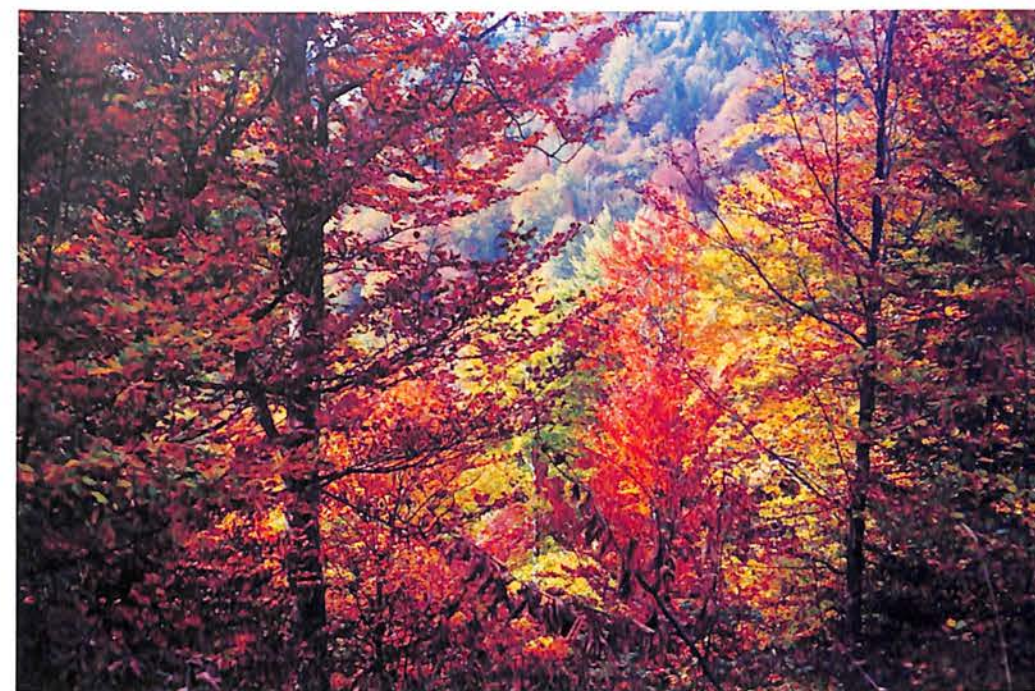
stolu, vrlo prefinjeni odnosi tonova tople skale – sve to ostavilo je jedan zaista lep utisak (bar je tako kad gledamo originalnu fotografiju, a nadamo se da će tako biti i na umanjenoj reprodukciji). U svemu tome značajan je i akcenat – vaza s cvećem prikazana kao tamna silueta. Da li fotografija može biti još izražajnije? Da! Postoji jedan detalj koji donekle remeti likovnu ravnotežu celine, a to je svetlosna "fleka" na levoj strani – taj jaki prodor svetlosti na zavesi odvlači pogled, i da je nekom dodatnom intervencijom smiren u jedan tamniji ton (a to je moguće izvesti u programima za obradu slike), bio bi to jedan gotovo idealan prikaz zatečenog motiva.

19/07/2004

LJUBINKA radaković ▼

HVALA vam za obilje vizuelnih informacija... o svemu i svačemu. Pet stotina, pa i više fotografija svedoči o veoma velikom trudu, ali bili bismo srećniji da ste nam poslali samo desetak najboljih. Birali smo "letnji dan do podne" i – umalo ne izabralismo nijednu! Fotografija koju smo, ipak, uvrstili jeste podnošljivija varijanta od mnogih drugih fotografija s decom u fontani, ali nijedna da je dorečena. Na ovoj bar ima izvesne životne neposrednosti. A ostalo... hm, vaše fotografije su, blago rečeno, stvarane bez ikakvog vidljivog rezona. Hajde, teme još i prepoznamo, ali načini na koje su oblikovane su haotični. Tu nipošto neće pomoći savet ili dva. Ako Vas već zanima izražavanje u fotografiji (čak i za potrebe porodičnog albuma, a o upotrebi fotografije u poslu dizajnera da se i ne govori), biće od neprocenjive koristi da potražite neku knjigu iz koje ćete saznati šta sve treba uraditi da bi se dobila bar uredno komponovana celina. Zatim, valjalo bi, u tematskom smislu, zadržati se na nečemu. Lepo je biti radoznao, ali iz tolike različitosti treba izdvojiti samo ono što je suštinsko. Dok se to ne nauči, raznovrsnost (bar u fotografiji) je stranputica i nipošto ne vodi uspehu!

MIROSLAVA perišić ▲

"BELEŽIM ono što vidim" piše nam čitateljka Miroslava Perišić iz Beograda. Evo fotografije tzv. "miholjskog" (dakle produženog) leta na Kopaoniku. Dominiraju tople boje i čipkasti fragmenti – drveća i lišća. Ukratko, lepota jeseni. Poznanci daju Mirosravi komplimente za njene pejzažne fotografije, a i mi ćemo se složiti da fotografije deluju zanimljivo, mada je moramo upozoriti da je motiv prirode u umetnosti, pa i u fotografiji, složeniji nego što izgleda. Ako je fotograf samo "prohod" za zatečenu lepotu, a sam tome ne doprinese svojim stavom, onda ne govorimo o kreativnosti, nego o prepisivanju prirode. Razume se da se neko (sa srcem dokumenta-

riste) i time može zadovoljiti, ali to postaje začaran krug i rada pitanje: ako je prizor već lep, nije li lepota narušena time što je samo jedan utisak prenet na fotopapir? Pokušajmo da okrenemo stvar: kreativnost jeste napor da se iz prizora koji sam po sebi nije lep, ipak stvori lepota sredstvima same fotografije – kompozicijom, bojom, rasporedom tonova i oblika. Drugim rečima, dragoceno je što ste zatekli lep prizor i preneli ga gledaocu, ali bi bilo znatno vrednije da ste svojim umećem i unutrašnjom snagom doprneli da fotografija bude lepa bez obzira na vrednost samog motiva.

◀ MILOŠ jeremić

NAIDE to tako, pa u tridesetak ili više pošiljaka pristigne čak desetak fotografija sačinjenih od siluete snimatelja na tlu. Ali, kao što ni svaka foto-

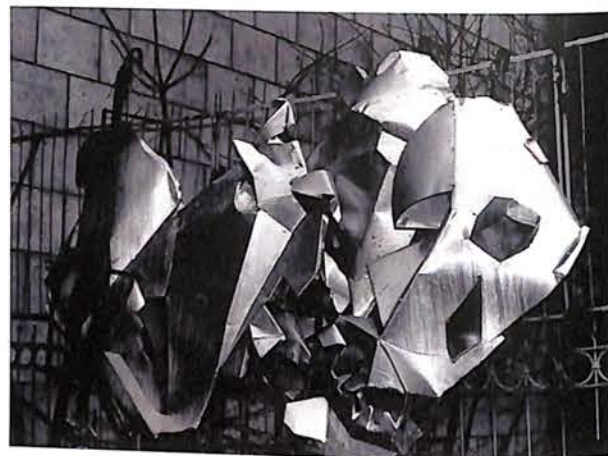

grafija nije dobra fotografija, tako ni svaka senka fotografa nije autoportret. Neke su prosto formalno zatečeni prizori bez snage u izrazu, druge su korak dalje. Fotografija našeg čitaoca, Miloša Jeremića iz Požarevca, jednostavno je rešena u smislu boja i čistoće površina, mada kompoziciono skromna, čak bi se moglo reći razvodnjena, dakle dekomponovana. Oblik siluete naspram ujednačne pozadine jeste zanimljiv i to najviše onaj njen deo gde se ruka i senka fotoaparata odvajaju od glave čineći neobičnu arabesku. Ali, veći deo prostora na fotografiji je, zapravo, višak. Ova fotografija dobar je primer za pouku da ako svaki kvadratni centimetar likovne površine nije u funkciji celine, on više šteti nego što koristi. Predlažemo nemilosrdno rezanje. Uostalom, dobro je negde rečeno: manje je zapravo – više!

GORAN stamenković

OVAJ fotograf negde je snimio neobičnu skulpturalnu formu koja u prvi mah deluje kao slučajno zatečeni predmet haotičnih oblika i linija. Monohromija posebno ističe krhkost uglačanog materijala i iscepkane površine. Negde je neko brzopleto zapisao da fotografija zamenjuje hiljadu reči. Neke fotografije možda zamenjuju, ali neke ne! Iako nemamo bližih podataka o čemu je ovde, zapravo, reč (eto, neke fotografije nisu same po sebi rečite, već im treba i "lična karta"), imamo bar upečatljiv liko-

vni utisak. Ako smo spremni da za trenutak zapostavimo stvarnost, i izgled činjenica na koje smo navikli, onda smo uplovili u vode grafičkog izražavanja i novih svetova. Gledajmo na ovaj snimak kao na zanimljivu, neobičnu formu, a šta kome znači ova ili ona linija ili površina, neka to ostane problem svakog pojedinog posmatrača. Baš crno-belo ovde daje kontrast, onemogućava potpunu čitkost detalja i oslobađa magiju umetničkog izražavanja.

OMER kardović

OMER Kardović iz Rožaja opredelio se za utiske iz prirode u njenim raznim oblicima: od planinskih vrhova u izmaglici, preko kitnjastih oblaka, do snežnih detalja. Sve su to prijatni, ali uglavnom već viđeni prizori. Fotografija koju smo izabrali pokazuje detalj prirode u neuobičajenom izgledu, a otkriva i sposobnost stvaraoča da u naoko nevažnim i neestetičnim detaljima pronade i istakne lepotu.

Detalji rasplinute prirode su nekad, oko 1900. godine, smatrani etalonom pokreta umetničke fotografije. I velika ličnost srpske fotografije Branibor Debeljković često je govorio (a i pokazivao svojim delima) da se najbolje fotografije atmosfere snimaju – po lošem vremenu! Danas, međutim, većina fotografa ne bi digla fotoaparata na prizor koji je slabo osvetljen. Svi fotografišemo po suncu, pa su nam i rezultati na neki način slični. Raditi pod opskurnim svetlosnim uslovima znatno je teže, ali su zato fotografije nesvakidašnje. Probajte da reagujete "sredstvima svoga medija" po kiši, ili u sumrak, kao Omer, bez obzira na količinu svetlosti i eventualno smanjenu oštrinu – možda će se dogoditi neko čudo. Kao ni u životu, ni u fotografiji ne mora sve biti idealno. Bilo bi korisno ako bi se pojedini previše tamni delovi fotografije odstranili, kako i predlažemo, da bi se dobila znatno zgusnutija likovna celina.

SVETOZAR čurčić

FOTOGRAFIJA "Duge senke" Svetozara Čurčića iz Titela uredno je organizovana. Podela po pola obično ne donosi velikih uspeha, ali u ovom slučaju, zahvaljujući gustom tonalitetu komplementarnih boja, to nije velika smetnja. Možda bi trebalo nešto pažljivije izbalansirati liniju koja deli dve polovine fotografije – očevidno je da horizont "pada" na desnu stranu. Vrednost ove fotografije jeste i u tome što ona istovremeno

prikazuje predeo, a kako nam jedna izdužena silueta svedoči, i autoportret fotografa. Čurčić je vrlo dobro osetio kako i gde da i sebe uključi u sliku i obogati prizor. Da nema te senke, fotografija bi i dalje bila bogata atmosferom, ali zato siromašnija u izrazu. Što se tiče ostalih fotografija u pošiljci, gotovo svaka je imala neki problem. Budući da je nemoguće odgovoriti na sve to, savetujemo Vam (a i svim drugim čitaocima koji nam šalju svoje radove), da nabavite starije brojeve časopisa REFOTO i primenite mnogobrojne savete koji su davani drugim čitaocima.

Uključite mikser

MILAN ŽIVKOVIĆ

KAKO DIGITALNIM FOTOGRAFIJAMA DATI EFEKAT MONOHROMATSKIH FILTARA ZA CRNO-BELU FOTOGRAFIJU

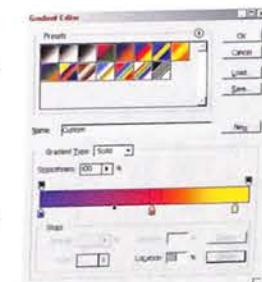
Originalna fotografija, primenjen Channel mixer i finalna crno-bela fotografija

Klasična fotografija, pogotovu crno-bela, koristi mnogo raznovrsnih tehnika od kojih je upotreba filtera jedna od najsloženijih. Žuti, narandžasti i crveni filteri koriste se za dobijanje izuzetno dramatičnih fotografija pejzaža na kojima se posebno ističu oblaci. Korišćenje digitalnih fotoaparata donosi puno promena u tehnologiji, ali digitalna laboratorija može skoro sve što i klasična, a ponekad i više. Kako je Photoshop izuzetno složen program, postoji mnogo načina za postizanje određenog cilja. Tako je i u ovom slučaju – slične efekte možemo postići korišćenjem nekog od sada već opisanog načina.

Ovakva podešavanja daju efekat jakog crvenog filtra montiranog na objektiv prilikom snimanja crno-bele fotografije. Vrednosti monohromatske slike su takve kao da smo snimak uradili sa dva puta svetlijom crvenom (sve boje na fotografiji sa 50 odsto i više crvene biće prikazane kao bela) i da smo ujedno delimično zatamnili plave i zelene tonove. Naravno da treba umereno pomerati kontrole jer previše negativnih vrednosti daje suviše izražene efekte i fotografija će izgledati nere-

GRADIENT MAP

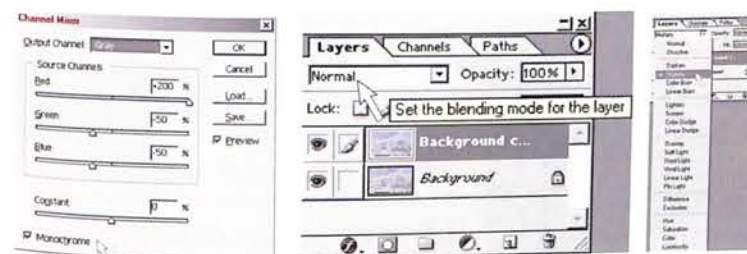
Isprobajte još jednu zanimljivu mogućnost podešavanja slike: Gradient Map. Ukoliko našem sloju vratimo osnovni odnos: Blending Options>Normal i na njega primenimo

Editor gradijenta

Image>Adjust>Gradient Map i izaberemo neki od gradijenata, recimo Blue, Red, Yellow, dobićemo zanimljive grafičke efekte slične tehnikama grafičkih filmova i poliesterskih folija koje proizvode firme: Transparex, Color Key i Color Guide. Kako smo sada došli do novog dela Photoshop "svemira", u njemu postoji još mnogo načina koje odmah

možete da istražite: Blending Options imaju više od dvadeset mogućnosti pored opcije Multiply, a dodatno se mogu podešavati i opcije Blend If, This Layer i Underlaying. Pored ovoga, kada primenite bilo koji efekat ili opciju, izuzetno je moćna i komanda Fade koja, takođe, ima mogućnosti podešavanja identičnih parametara (Normal, Dissolve, Multiply...). Koristeći ove opcije, mogućnosti kreiranja izuzetnih fotografskih ali i grafičkih efekata su neograničene. U sledećim tekstovima, a uz pomoć našeg miksera, pokazaćemo kako da napravite izuzetno ubedljive imitacije fotografija snimljenih infra-crvenim filmom – kolor i crno-bele, efektne High Key fotografije, a napravićemo i izuzetno kvalitetne, tonski bogate crno-bele fotografije.

Osnovni meni Channel mixera i mesto izbora Blending moda

CHANNEL MIXER

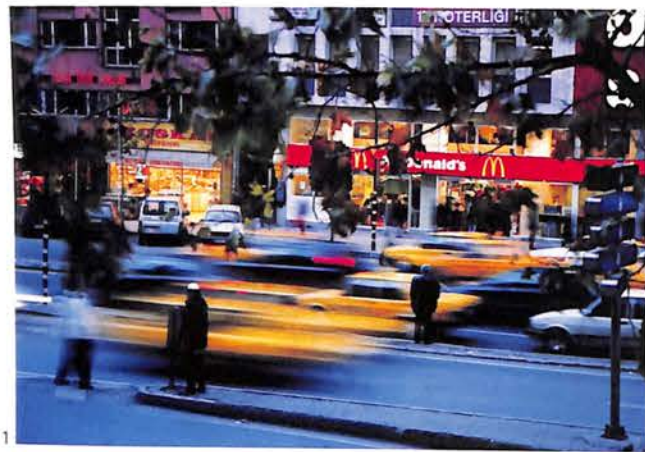
Ono što je nama posebno interesantno jeste da će nas korišćenje metode Channel Mixer-a uvesti u poseban deo programa u kome ćemo jednostavno kreirati još nekoliko izuzetnih efekata poznatih iz oblasti klasične, analogne fotografije. Za početak, otvorite u računaru fotografiju na kojoj ćete raditi 1. Duplirajte sloj "Background" komandama Layer>New>Layer via Copy ili jednostavnim povlačenjem mišem do simbola Create New Layer. Novom sloju dajte neko ime, recimo crno-belo, jer nam je to u osnovni cilj. Zatim, otvorimo meni Image>Adjust>Channel Mixer i kao prvo uključimo opciju Monochrome. Zatim se malo poigramo s kontrolama i podesimo ih na, recimo, 200% Red, -50% Blue, 50% Green i 0 za konstantu. Poželjno je da zbir svih vrednosti ne prelazi 100 odsto. Kreirali smo filtraciju kakva realno ne postoji u prirodi jer negativne vrednosti odgovaraju korišćenju supstraktivnog metoda nasuprot aditivnom.

Originalna fotografija i rezultat primene efekta Gradient Map

ŽIVOT grada

3. NAGRADA – Jovan Njegović Drndak, Zrenjanin, "Bukinja", Olympus

1. NAGRADA – Ivan Ivanov, Beograd, Canon EOS 650

Kraj godine označava period kada se mnoge stvari privode završetku, pa je tako i s našim konkursima. Još jedna serija vaših fotografija ući će u konkurenciju, a već u sledećem broju videćemo kako će žiri odlučiti. Bez obzira što takve odluke uvek izazivaju mnogo polemika, za nas ste svi bili više nego dobri. Našli ste toliko raznovrsnih motiva, da ste zaslužili naše divljenje. Samo trajanje konkursa pokazalo je takođe svoju dobru stranu jer ste se ispravljali, učili u hodu i slali nam sve bolje i bolje fotografije. Trudili smo se da biramo fotografije koje su ponečemu drugačije, koje su se izdvojile po pristupu i kvalitetu. Tema vam je svakako odgovarala, o čemu najbolje svedoči broj prispelih fotografija. Sada nam još preostaje da smislimo šta je to što bi moglo da bude tema sledećeg konkursa. Vaše sugestije su uvek dobrodošle!

M. ŽIVKOVIĆ

4

5

6

2. NAGRADA – Goran Stamenković, Basaid, "Pred buru", Yashica FX103P

7

POHVALE

- [1] Bojan Bončić, Niš, "Scenes in the City", Canon EOS 33
- [2] Andrej Jovanovic, Piro, "Mali parižanin", Contax ST
- [3] Emilija Miljković, Niš, "Niš detalj 5a", Nikon Coolpix 990
- [4] Srđan Abdijević, Novi Sad, "Deca senovitog prolaza", Fuji FinePix S7000
- [5] Srđan Srđanov, Novi Sad, "Čekajući metroa", Fuji FinePix 7000
- [6] Dušan Zutinić, Niš, "Ispred palate", Pentax MX
- [7] Goran Stamenković, Basaid, "Nota", Yashica FX103P

Mirjana Medakov, Pula, "Igra", Olympus E1

Aleksandar Ramadanović, Novi Sad, "Mietic final"

Dejan Drobnjak, Beograd, "Gazela", Canon EOS D60

Svetozar Ćurčić, Titel, "Put od zlata"

Predrag Janković, Podgorica, "Muzička razglednica"

2

1

3

- [1] Aleksandar Šestan, Novi Sad, "Stop raskopavanju", Canon 300D
- [2] Nataša Šarkić, Beograd, "Ekipe stigla", Canon Ixus i
- [3] Darko Ivačević, Beograd, "Tražeći sebe", Fuji FinePix S 5500
- [4] Josip Šarić, Zemun, "Malo gore malo dole", Olympus C-750 UZ
- [5] Ljubomir Pavković, Novi Sad, "35 u hladu", Canon AE1
- [6] Ljubomir Zlatanović, Smederevo, "Podzemlje", Nikon Coolpix 4500

4

5

6

ŽIVOT grada

Zoran Lautarević, "Jutarnja šetnja", Minolta Dynax 4

Ljiljana Radovanović, Beograd, "Splavarenje na Dunavu", Nikon Coolpix E4500

Josif Raspopović, Raška, "Igra", HP 735

Propozicije konkursa

Naš časopis je pokrenuo stalnu rubriku "Foto-konkurs" gde će objavljivati fotografije čitalaca, amatera i profesionalaca. Pravo učešća imaju svi koji se bave fotografijom, a jedini uslov jeste da uz svaku fotografiju ili dijapozitiv pošaljete i originalni kupon iz našeg časopisa REFOTO, čitko popunjen osnovnim podacima o autoru. Broj fotografija ili dijapozitiva koji neko želi da pošalje nije ograničen, s tim da jedan kupon važi za tri fotografije. Uz sve priloge potrebno je naznačiti naziv fotografije ili dijapozitiva, kao i neophodne tehničke podatke, npr. kojim filmom i fotoaparatom je snimljeno i dr.

FORMATI I TEHNOLOGIJA RADOVA

Učesnici mogu poslati:

- » crno-bele i kolor fotografije formata od 13 x 18 cm do 18 x 24 cm,
- » dijapozitive 24 x 36 mm,
- » fotografije snimljene na CD u rezoluciji 300 dpi veličine do 18 x 24 cm.

SLANJE RADOVA

Ovogodišnji konkurs sastoji se iz šest periodičnih konkursa. Učesnici mogu poslati radove za februar, april, jun, avgust i oktobar. Broj časopisa, za svaki pojedinačno i za decembar, koji je završni. Za svaki od navedenih brojeva časopisa obavlja se žiriranje, biraju radovi u užu izbor i određuju nagrade.

ROKOVI

» Za finalni decembar do 20. novembra. Za decembar, kada je finale ovogodišnjeg konkursa, žiriraju se radovi pristigli za decembar, kao i svi oni koji su ušli u užu izbor u prethodnim brojevima časopisa.

NAGRADE KONKURSA

Nagrade konkursa sastoje se od nagrada za svaki broj časopisa i nagrada konkursa kao celine. Za svaki od ovogodišnjih brojeva dodeliće se po tri nagrade:

1. godišnja pretplata na časopis,
2. SanDisk Shoot & Store Card 64 MB (memorijska kartica),
3. knjiga "Elementarna tehnika fotografije" Dragoljuba Kažića.

Velike, završne nagrade konkursa jesu:

1. NIKON DIGITALNI FOTOAPARAT,
2. LOWEPRO FOTO-TORBA,
3. FOTOMONOGRAFIJA.

U svakom broju časopisa objavljuju se rezultati žiriranja za taj broj, popis radova koji su ušli u užu izbor, nagrade tog broja i reprodukcije desetak izabranih fotografija. U decembaru objavljuju se finalni rezultati konkursa, završne nagrade i reprodukcije do tada neobjavljenih fotografija konkursa.

ZAVRŠNE ODREDBE

- » Radovi koji su poslani na konkurs ne vraćaju se;
- » organizator radove može koristiti za potrebe časopisa, bez naknade i uz potpisivanje autora;
- » odluke žirija su konačne;
- » pravo tumačenja ovih propozicija ima organizator.

Po prvi put!!!

Kupovina preko interneta

www.refot.com

REFOTB HOME

Online kupovina

Nikon 70 sa PDV-om 999€

REFOTO BEograd, Ikonjaka 17

Život grada

Kupon za foto-konkurs
Ivaži za tri fotografije.
Podatke napišite na sve tri fotografije)

6

REFOTO
17000 BEograd, Ikonjaka 17

narudžbenica

REFOTO, Beograd, Pčinjska 17, tel. 011/2456-151, 244-7958, e-pošta: refoto@net.yu

PREPLATA ZA INOSTRAJSTVO
 Za 6 brojeva iznosi 51 evro
REFOTO BALKIN
 INTERMEDIJARI (gospodstvena banka)
 Duncker Bank AG - Frankfurt, SWIFT CODE: DUNCKR33
 ACCOUNT WITH bankausland: EUR93620910
 PRIVRETNNA BANKA BEOGRAD a.d. - Beograd
 SWIFT CODE: PBE881UG

2002 2003 2004

REFOTO BALKIN
 Intermedijari (gospodstvena banka)
 Duncker Bank AG - Frankfurt, SWIFT CODE: DUNCKR33
 ACCOUNT WITH bankausland: EUR93620910
 PRIVRETNNA BANKA BEOGRAD a.d. - Beograd
 SWIFT CODE: PBE881UG

REFOTO BALKIN
 Intermedijari (gospodstvena banka)
 Duncker Bank AG - Frankfurt, SWIFT CODE: DUNCKR33
 ACCOUNT WITH bankausland: EUR93620910
 PRIVRETNNA BANKA BEOGRAD a.d. - Beograd
 SWIFT CODE: PBE881UG

REFOTO BALKIN
 Intermedijari (gospodstvena banka)
 Duncker Bank AG - Frankfurt, SWIFT CODE: DUNCKR33
 ACCOUNT WITH bankausland: EUR93620910
 PRIVRETNNA BANKA BEOGRAD a.d. - Beograd
 SWIFT CODE: PBE881UG

REFOTO BALKIN
 Intermedijari (gospodstvena banka)
 Duncker Bank AG - Frankfurt, SWIFT CODE: DUNCKR33
 ACCOUNT WITH bankausland: EUR93620910
 PRIVRETNNA BANKA BEOGRAD a.d. - Beograd
 SWIFT CODE: PBE881UG

REFOTO BALKIN
 Intermedijari (gospodstvena banka)
 Duncker Bank AG - Frankfurt, SWIFT CODE: DUNCKR33
 ACCOUNT WITH bankausland: EUR93620910
 PRIVRETNNA BANKA BEOGRAD a.d. - Beograd
 SWIFT CODE: PBE881UG

REFOTO BALKIN
 Intermedijari (gospodstvena banka)
 Duncker Bank AG - Frankfurt, SWIFT CODE: DUNCKR33
 ACCOUNT WITH bankausland: EUR93620910
 PRIVRETNNA BANKA BEOGRAD a.d. - Beograd
 SWIFT CODE: PBE881UG

REFOTO BALKIN
 Intermedijari (gospodstvena banka)
 Duncker Bank AG - Frankfurt, SWIFT CODE: DUNCKR33
 ACCOUNT WITH bankausland: EUR93620910
 PRIVRETNNA BANKA BEOGRAD a.d. - Beograd
 SWIFT CODE: PBE881UG

REFOTO BALKIN
 Intermedijari (gospodstvena banka)
 Duncker Bank AG - Frankfurt, SWIFT CODE: DUNCKR33
 ACCOUNT WITH bankausland: EUR93620910
 PRIVRETNNA BANKA BEOGRAD a.d. - Beograd
 SWIFT CODE: PBE881UG

11/2002
 Mario Bralić: Nova francuska modna fotografija; Branko Bačović; Nikon Coolpix 5000; Nikon F100

12/2002
 Miodrag - Mića Miladinović; Mario del Kurto; Studenti FAMU; Contax N1; Nikon D100

13/2002
 FOTOKINA: Hasselblad H1; Fuji Fine Pix S2; Canon EOS 1D; Nikon Coolpix 5700

14/2002
 Konkurs "Putovanje" - finale; Gregor Podgorsky; Nikon F80; Canon EOS 300V; Contax N1 digital

15/2003
 Dragoljub Zamurović; Branko Belić; Canon EOS 1V; Olympus Mju 300 i Mju 400; Nikon Coolpix 4300

16/2003
 Henri Cartier - Bresson; Jaroslav Pap; World Press Photo 2002; Canon G3; Kompaktni fotoaparati

17/2003
 Robert Doisneau; Vladan Milisavljević; Canon EOS 10D; Nikon F75; Canon Ixus 400

18/2003
 Aleksandar Dolgij; Branislav Brajan Rašić; Kodak DCS Pro 14n; Olympus Camedia C-740; Nikkor AF-S VR 70 - 200 mm

19/2003
 Mihaly Moldvay; Vlaho Branogolija; Ljubisa Tešić; Nikon D2H; Olympus E-1

20/2003
 Finale konkursa "Ljubav"; Alija A. Akšamlija; Canon D300; Nikon objektiv; Fujifilm Finepix F700

21/2004
 Novi konkurs časopisa; Rene Burri; Damir Sagolji; Pejzaž u fotografiji; Tema broja DIGIT/ANLG

22/2004
 YU/World press photo; Boris Spremo; Tema broja/ PRESS PHOTO; Cebit/ PMA; Nikon D70

23/2004
 Dragoljub Tošić; ODLAZAK LEGENDE; Lazar Pojović; Tema broja/ ETKA; 5x8 Mpix

24/2004
 Klavdij Sluban; Božana Marinček; Dani fotografije u Srbiji; Tema broja/ ETKA II; ULTRAZUM digitalni fotoaparati

25/2004
 Fotokina 2004; Izložbe; SLR i Kompaktni digitalni fotoaparati; Štampanci, skeneri, filmovi; Zanimljivosti

26/2004
 Finale konkursa; Arno Rafael Minniksen; Test digitalnih fotoaparata; Foto škola jesen/zima

27/2005
 Novi konkurs; Danilo Cvetanović; Milan Radčić; Film skener; Foto škola ekspozicija

28/2005
 Yu i World Press Photo; Tema broja/BOJA; Test foto štampanja; Nikon F6 i Nikon D2x

29/2005
 Dragoljub Ilčić; Indigo; Tema broja/ILITARNA fotografija; Foto škola studio; Veliki test SLR digitalnih fotoaparata

30/2005
 Ljubinko Kožul; Ljubomir Kojić; Tema broja; Foto škola - Studio 2; Jubilej - Umetnost na ulici; Veliki test bilceva

KRIKA - TO JE VODILJA ZA DALJE

TANJA AGBABA, SMEDEREVSKA PALANKA

Imam 21 godinu i student sam medicine, ali isto toliko volim i fotografiju, mada sam tek početak. Trenutno skupljam pare za bolji fotoaparata. Fotografije koje sam vam poslala urađene su najobitnijim Kodakovim fotoaparatom. Zato vas molim da iznesete svoje kritike kako bih mogla nastaviti dalje. Nema bolje kritike od vaše zato što je iskrena. Možda moje fotografije nisu dobre zbog fotoaparata i mog neiskustva, ali vas molim da mi kažete da li je dobar momenat situacije i predmeta koje želim predstaviti. Vaš časopis čitam odnedavno i nemam nikakvih primedbi, sve pohvale. Problem je jedino što kada nisam u Beogradu, u mom gradu postoji samo jedan kiosk na kom mogu kupiti REFOTO i to ako imam sreće da bude broj od tekućeg meseca. Ovaj put imala sam sreće. Ja se baš raspisah, ali... Unapred hvala za kritiku koja će meni biti vodilja za dalje. Još jednom vam želim reći da sam jako srećna što postoje i što su me uputili na vašu adresu.

Hvala na javljanju, a i za pohvale... Kada nam neko napiše da je REFOTO uzrok njegove sreće, onda sve ono što radimo, a posebno želja da to bude i vaš časopis, dodatno dobija smisao. Nema potrebe za objašnjavanjem kako fotografišete "samo običnim" fotoaparatom jer fotografija i dalje nije stvar tehnologije nego čoveka koji fotoaparata koristi kao alat ili sredstvo za zabavu. Možda bi bilo zanimljivo i Vama, a i ostalim čitaocima da posete sajt www.lomographic.com i pogledaju kakve sve fotografije mogu da se snime plastičnim "fotoaparaticima" ruske proizvodnje: Lomo i Holga. Podsetićemo Vas i na jedinstvene pinhole fotografije kojima veliki broj autora snima, kutijama koje nemaju ni objektiv - samo rupicu. Kritiku ćemo prepustiti Goranu Maliću, a bitno je da ste Vi uživali u snimanju i da ste pokupili fotografski virus koji izaziva jednu bezopasnu, čak možemo reći korisnu bolest. Ona će izazvati promene u Vašem načinu posmatranja, podići će prag brzine Vaše reakcije i dovesti do blage nervoze svaki put kada budete iščekivali rezultate svog snimanja. Postoji još dodatnih efekata, ali oni su različiti i zavise od osobe ili, u našem slučaju, od fotografa. Lek na svu sreću ne postoji, a simptome možete jedino ublažiti čestim korišćenjem one iste sprave koja je do svega i dovela - fotoaparata.

PONOVO OTKRIVENI REFOTO

OGNJEN TEŠIĆ
 Na početku, veliki pozdrav i sve pohvale za časopis koji sam tek sad otkrio, ali me je kao laika i skoro nikakvog poznavaoa fotografije ipak osvojio. Iako sam se dosad u životu bavio sasvim drugim stvarima, imam želju da što više naučim o fotografiji, za početak, naravno, o opštim stvarima, pojmovima i slično. S tim u vezi bih vas zamolio za savet što se tiče literature, odnosno

odakle da počnem i kojim pravcem da idem. Koliko bi mi u tom smislu pomogla knjiga profesora Dragoljuba Kažića? Unapred vam hvala na odgovoru i puno pozdrava.

Hvala na pozdravima i izuzetno nam je drago što nas sve više otkrivaju i što čak i oni koji tek žele da zakorače u svet fotografije nalaze uputstva šta i kako da rade dalje. Iako je danas uvreženo mišljenje da razvoj digitalne tehnologije dozvoljava rad bez ikakvog prethodnog znanja, realno to nije tako. Često imamo priliku da posmatramo fotografije na različitim konkursima, takmičenjima ili salonima fotografije. Nema ih mnogo, ali ipak postoji određen broj autora koji imaju neverovatno skupu opremu, ali i dalje ne uspevaju da snime dobre fotografije. Osnove same fotografije ostale su iste, razlika je samo u mediju koji danas prihvata sliku. Shodno tome, bilo da ste rešili da odmah krenete digitalno, ili ćete pak kao Alisa proći kroz ogledalo i zakoračiti u fotoafarsku zemlju čuda, blenda, ekspozicija, osetljivost i ono najvažnije - kadar, ostaće isti. Knjiga profesora Kažića jedna je od onih koje na jednostavan ali sveobuhvatan način vode čitaoca korak po korak tim stazama, i, što je najvažnije nije skupa. Velikom broju fotografa značila je puno na početku. S vremenom ćete videti da u svakoj knjizi posvećenoj fotografiji možete naći ponešto novo i da ih vredi imati. Do tada, mi ćemo se truditi da Vam u časopisu predstavimo "koncentrat" iz ove raznovrsne i zanimljive materije.

DISKRETNOST FOTOGRAFISANJE

VLADIMIR RADIVOJEVIĆ, BOR
 Vaš časopis pratim od kada sam u broju 24 video portfolio Klavdija Slubana koji me je naveo na razmišljanje o fotografiji u uslovima lošeg i nedovoljnog svetla. To razmišljanje traje već godinu dana. U pomenutom broju primetio sam izraz diskretno fotografisanje, što me je zainteresovalo za fotoaparate s tražilom. Kada bi na stranica našeg časopisa našao opise fotoaparata Rollei 35 RF i Voigtlander Bessa R3A, bio bih prezadovoljan jer specifikacije proizvođača ne podrazumevaju vaše rubrike - plus i minus.

Pohvale ovoga puta idu na račun Borisa Bjelice koji je zaslužio Vaše poverenje svojim stvarno objektivnim prikazima uređaja različitih firmi. Prikazi su zasnovani isključivo na ličnom utisku, što znači da fotoaparata mora stići u Borisove ruke. Kako pomenute firme nemaju zastupnika kod nas, malo je verovatno da će, i pored najbolje volje, biti prikaza ovakvih fotoaparata koji u svetu izdvajaju renesansu. Ujedno, takva konstrukcija fotoaparata omogućava zaista diskretno fotografisanje, pa su zbog toga ovi fotoaparati omiljen alat onih koji, na primer, snimaju koncerte ozbiljne muzike. Napominjemo da smo Bessa L i Bessa R fotoaparate predstavili u broju 4.

APSOLUTNA PODRŠKA

GORAN NIKOLIĆ, PANČEVO

Prvo želim da vas pozdravim i pohvalim. Poslednje dve godine redovno čitam vaš časopis. Dopala mi se ideja s bilbordima, pa vam šaljem svoju fotografiju. Fotografijom se bavim skoro deset godina, a fotografisem fotoaparatom Canon EOS 5. Najviše volim da fotografisem portrete. Trudiću se da i ubuduće šaljem svoje radove koje bih voleo da prokomentariše gospodin Malić. Puno pozdrava i nastavite tako, ja vas apsolutno podržavam.

Hvala na podršci koja je svakom potrebna. A što se tiče komentara, izgleda da način na koji ih Goran Malić piše prija velikom broju čitalaca, pa je i kutija u kojoj nosi vaše radove na svoj "strašni sud" iz dana u dan sve teža.

AMATERI I PROFESIONALCI

VOJIMIROVIĆ VLADAN, BEOGRAD

Poštovana redakcija, odskora sam ušao u vode fotografije, pa mi je nedavno dospelo vaš časopis u ruke i fenomenalan je. Najviše mi se dopada rubrika "Tehnika", a rubrika "Aktuelnosti" je pravi pogodak jer mislim da je to jedino mesto gde početnik može da se uključi u svet fotografije, tačnije da se informiše gde će šta biti, da poseti, učestvuje, proprati. Ne smem da zaboravim da pomenem "Konkurs", to su prva vrata na koja možeš ući kao amater i to mi se baš sviđa. Samim tim, šaljem vam moje fotografije pa vi odaberite, možda će vam se baš neka od te tri dopasti, a možda i ne. Nisam jedan od onih koji učestvuje da bi pobedio, stvarno i ne pomišljam da to može da se dogodi jer ima puno profesionalaca koji znaju šta, kako, gde... Ali, mora od nekog amaterstva da se krene. Toliko od mene, želim vam puno uspeha u radu i dao bih vam jedan savet za kraj: ubacite neku berzu fotoaparata i opreme, mislim da će to biti veoma korisno i za one koji počinju da "plivaju" i za one koji su već duboko u ovim vodama. Sve najbolje!!!

Ponovićemo još jednom da naziv amaterski označava one koji rade nešto iz čiste ljubavi. Profesionalci su oni koji žive od fotografije. Prema tome, jedino što je važno jeste da se osećate lepo dok snimate, a znanje stiže istom putanjom kojom stiže i iskustvo - bavljenjem fotografijom. Trudimo se da konkursi budu što je moguće raznovrsniji i da budu mesto gde ćete pokazati svoje umeće i kroz interakciju tipa kritikuj i budi kritikovan stići do rezultata - fotografije. Takođe, tu je i rubrika Gorana Malića koja je izuzetno popularna i dokazuje da je put do uspeha brži ako se autor oslobodi sujete koja je najveća prepreka i dozvoli da mu iskustviji pomognu da od mnoštva mogućih staza odabere onu pravu. A što se berze tiče, ona postoji na našem sajtu jer kao dodatak časopisu ne bi funkcionisala, tj. oduzimala bi nam dragocen prostor, a ne bismo uspevali da je održavamo aktuelnom.

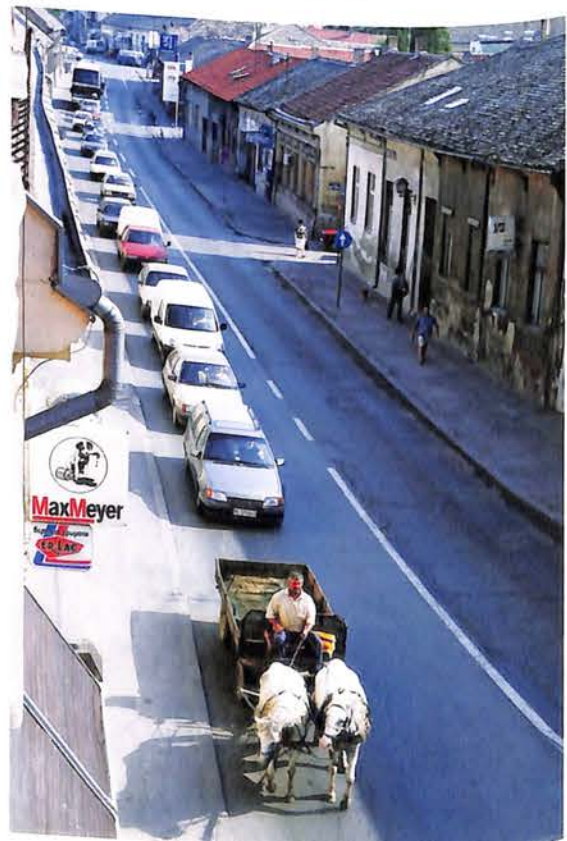
Brzina

Verovatno će većini vas biti stvarno žao, ali i ovaj konkurs polako se bliži kraju. Ostalo je još samo malo vremena, jer već u sledećem broju imaćemo priliku da vidimo ko je pogodio temu ili još bitnije – ukus žirija. Mi smo, kao i do sada, odabrali mali deo vaših fotografija koje pokazuju šta ste sve i koliko dobro uspeali da uočite, ali i snimite – od sunovrata akrobatskog dvokrilca, do duge kolone brzih koji strpljivo čekaju da se spori sklone. Do sada je pristiglo više od 500 fotografija. Pojedini autori slali su na desetine radova, što znači da je tema stvarno bila zanimljiva i inspirativna za veliki broj naših čitalaca, a sve ovo rezultiralo je žestokom konkurencijom. Da bi žiri mogao dobro da sagleda sve radove i mi smo morali da budemo vredni, pa u nekoliko kutija stoje odštampane i složene vaše fotografije – naravno, na Lexmark štampaču. A da bi kvalitet otiska bio u skladu s vašim trudom, nabavili smo i poseban, originalan papir. Vi ste uradili sve što ste hteli i mogli, a mi sve ono što je potrebno. Ostaje nam samo žiriranje. Ubrzo!

M. ŽIVKOVIĆ

Radove možete poslati kao povećanja minimalnog formata 13 x 18 cm ili u digitalnoj formi (snimljene na CD-u, formati JPEG ili TIFF, rezolucija 300 dpi i veličine do 20 x 30 cm).

- [1] Aleksandar Kazimirović, Novi Sad, "Manevar 04", Nikon 601
- [2] Žužana Majoroš, Temerin, "Speedy", Fuji Finepix F710
- [3] Bojan Bončić, Niš, "Leteći tanjiri", Canon EOS 33
- [4] Ana Panić, Novi Sad, "Vatra", Canon A 510
- [5] Milota Dubovska Poslon, Novi Sad, "U školi letenja", Nikon Coolpix 8700
- [6] Budimir Novaković, Beograd, "Keep walking", Nikon E 4500
- [7] Predrag Sudar, Zelenika, "Balkan edition"
- [8] Ljubomir Pavković, Novi Sad, "Zaprega", Canon AE 1

Lowepro

WWW.LOWEPRO.COM

Ekskluzivni uvoznik i distributer
REFOT B - Pčinjska 17, 011 308 7004, 2456 151

Computrekker
105€
s PDV-om

Kapacitet: 1-2 SLR fotoaparata i 4-6 objektivna (80-200 mm f/2.8)
laptop računari dodatni Veličina: 285 x 125d x 38v cm
Laptop pregrada: 1055 x 4d x 38v cm